

**evropis rekonstruqciisa da ganviTarebis bankis
dokumenti**

strategia saqarTvelosTvis

**damtkicebulia direktorTa sabWos mier, sabWos sxdomaze
2010 wlis 9 Tebervalis**

moemuli teqsti inglisurenovani dokumentis qarTul versias warmoadgens. igi mxolod im mizniT Seiqmna, rom mosaxerxebeli iyos mkiTxvelisaTvis. Tumca ergb-i ar iZleva garantias da ar adasturebs Targmanis sizustes, miuxedavad imisa, rom man izruna Targmanis adekvaturebaze. mxolod mkiTxvelis gadaswyvetia, ramdenad SeiZleba am Targmanze dayrdnoba. ergb-i da misi TanamSromlebi arc erT SemTxvevaSi ar araian pasuxismgebelni mkiTxvelis an sxvaTa winaSe TargmanSi nebismieri mizeziT arsebuli uzustobis, Secdomebis, gamotovebis, gadaSlis, defeqtebisa Tu Sinaarsobrivi gansxvavebis gamo da arc am cdomilebebiT miyenebuli zianisTvis ageben pasuxs. dedansa da Targmans Soris aRmoCenili gansxvavebebis an winaaRmdegobis SemTxvevaSi, upiratesoba inglisur versias unda mieniWos.

CFHXDTDB

VJRKT IBYFFHCB	4
ITVJRKT,FSF CBF	7
CNHFNTUBF MDT>YBCFSDBC	8
1. CF, FYRJ GJHNATKB	8
1.1. bankis moRvaveobis mimoxilva	8
1.2. winaperiodis strategiis Sesrulebis Sesaxeb	10
1.3. damuSavebis procesSi myofi proeqtebi	11
1.4. portfelis daxasiaTeba	12
1.5. bankis portfelis gardaqmnis efeqti da miRebuli gamocdileba	13
1.5.1 finansuri seqtori	13
1.5.2 samewarmeo seqtori	13
1.5.3 infrastruqtura	14
1.5.4. Semajamebeli Sefaseba da reitingi	15
1.6. kerZo da saxelwifo seqtorebis Tanafardoba	17
2. CFVJMVTLJ UFHTVJ	18
2.1. reformebis gatarebis garemo	18
2.1.1. politikuri garemo	18
2.1.2. samarTlebrivi garemo	18
2.1.3. socialuri da demografiuli garemo	18
2.1.4. ekologiuri mdgomareoba	20
2.2. makroekonomikuri mdgomareoba	20
2.3. gardamavali etapis miRwevebi da gamowvevebi	22
2.3.1. gardamavali etapis miRwevebi	22
2.3.2. gardamavali etapis gamowvevebi	22
2.4. kapitalis xelmisawvdomoba	25
3. CNHFNTUBEKB VBVFHSEKT, T, B	26
3.1. safinanso institutebi	26
3.2. infrastruqtura	27
3.3. energousafrTxoeba, energoeqeturoba da bunebrivi resursebi	28
3.4. samewarmeo seqtori	28
3.5. dialogi politikis Sesaxeb da sainvesticio garemo	29
4. SFYFIHJVKJ, F CFTHSFIJHBCJ CFABYFYCJ BYCNBNENT, SFY LF	
TDHJRJVBCBFCSFY	30
LFYFHSB 1: GJKBNBREHB DBSFHT, BC ITAFCT, F	32
LFYFHSB 2: ITHXTEKB TRJYJVBREHB VFXDITYT, KT, B	35
LFYFHSB 3: UFHLFVDFKB TNFGBC RFYJYVLT, KJ, F	36
LFYFHSB 4: UFHTVJC LFWDF	43
LFYFHSB 5: UFHLFMVYBC UFVJODTDFSF ITAFCT, F	51
LFYFHSB 6: , FYRBC CFABYFYCJ DFKLT, EKT, T, B LF GJHNATKB	52

LFYFHSB 7: NTMYBREHB SFYFVIHJVKJ, F	54
LFYFHSB 8: TAM/BAS GHJUHFT, B CFMFHSDTKJIB.....	66
LFYFHSB 9: VHFDFKV [HBDB LF JHV [HBDB LF [VFHT, F.....	70

VJRKT IBYFFHCB

saqarTvelo aRiarebs mravalpartiulobis, pluralizmisa da sabazro ekonomikis principebs, romlebic bankis sadamfuZneblo SeTanxmebis 1 muxliTaa gansazRvruli, Tumca aRsaniSnavia, rom mocemuli principebi yovelTvis zedmiwevniT ar xorcieldeba.

aRsaniSnavia, rom maSin rodesac 2008 wlis ianvarSi Catarebuli saprezidento arCevnebi SesabamisobaSi iyo euTos standartebTan, 2008 wlis maisSi Catarebuli saparlamento arCevnebi OSCE – ODIHR-is SefasebiT srulad ar Seesabameboda Tavisufali da samarTliani arCevnebis saerTaSoriso standratebs. demokratiuli institutebis Semdgomi ganviTareba, Zalauflebis Stoebs Soris ZalTa balansis uzrunvelyofa, kanonis uzenaesobis gaZliereba, sasamarTlos damoukidebloba da adamianTa uflebebis dacva – saqarTvelos winaSe arsebuli gamowvevebis daZlevis winapirobas warmoadgens.

aRsaniSnavia, rom qveyanaSi gatarebuli reformebis Sedegad bolo xuTi wlis ganmavlobaSi saqarTvelos makroekonomikuri Sesrulebis maCvneblebisa da zogadad qveynis ekonomikuri ganviTarebis TvalsazrisiT mdgomareoba mniSvnelovnad gaumjobesda. saqarTvelom mniSvnelovan ekonomikur zrdas miaRwia, rasac ZiriTadad ucxouri kapitalis qveyanaSi didi moculobiT Semodineba ganaprobebda. qveynis ekonomikis sxvadasxva seqtorSi dabandebulma ucxourma investiciebma mniSvnelovani wvlili Seitana misi ekonomikuri bazis gafarToebsaSi. saqarTvelos sabanko seqtorisadmi ndobis gazrdisa da saerTaSoriso safinanso bazrebze wvdomis gaumjobesebis Sedegad Sida kreditebis moculoba mniSvnelovnad gaizarda, xolo mocemul seqtorSi dolarizaciis done TandaTanobiT Semicirda. struqturuli reformebis sferoSi aseve mniSvnelovani winsvla iqna miRweuli. mniSvnelovan miRwevebs Soris SeiZleba aRiniSnos biznesis Camoyalibebisa da operirebis maregulirebeli sakanonmdeblo CarCos Zireuli gaumjobeseba, sabaJo reJimis liberalizacia, sagadasaxado sistemis gamartiveba da ekonomikis sxvadasxva seqtorebSi masStaburi privatizaciis dasruleba.

miuxedavad amisa, saqarTvelos ekonomikaze mniSvnelovani zegavlana iqonia rogorc 2008 wlis agvistos konfliqtma ruseTTan, aseve saerTaSoriso finansurma krizisma. agvistos kofliqtma investorebisa da momxmareblebis ndoba Searyia, mZime tvirTad daawva saxelmwifo saxsrebs, daaziana fizikuri da sxva saxis infrastuqtura da uaryofiTi zegavlana iqonia sabanko sistemaze depozitebis didi moculobiT gatanis gamo. saerTaSoriso safinanso krizisis Semdgomma gamwvavebam kidev ufro uaryofiTi zegavlana iqonia fulad saxsrebze da ucxour investiciebze, aisaxa sesxebis portfelis xarisxze da sabanko depozitebis moculobis aRdgenaze, rac gansakuTrebiT mwvaved igrZnoboda im pirobebSi, rodesac saerTaSoriso safinanso bazrebi daxuruli iyo. bankebis mier sesxebis gacema mniSvnelovnad Seikveca da dResac sesxebi SezRudulad gaicema. 2009 wlis dasawyisSi sazRvargareT momuSave saqarTvelos moqalaqeebis mier ganxorciebuli fuladi gzavnilebis moculoba mkveTrad Semicirda ekonomikuri stagnaciis zegavlenti; es gansakuTrebiT ruseTidan fulad transferebs Seexeboda, magram miuxedavad aseTi mdgomareobisa ruseTidan ganxorciebuli fuladi transferebi saerTo fuladi gadaricxvebis or mesameds Seadgens. am negatiur Sedegs nawilobriv masStaburi saerTaSoriso finansuri mxardaWera aneitralebs, romlis moculobam bolo sami wlis ganmavlobaSi 4.55 miliardi aSS dolari Seadgina, romelic 2008 wlis oqtomberSi iqna gamoyofili. 2008 wlis seqtembris Sua periodSi saerTaSoriso savaluto fondma 18 Tviani programis farglebSi damatebiTi dafinanseba gamouyo saqarTvelos 750 milioni aSS dolaris farglebSi (xolo 2009 wlis agvistoSi damatebiT 424 milioni aSS dolari iqna gamoyofili 14 Tvis periodiT), ramac mniSvnelovnad Seuwyo xeli konfliqtis Semdeg situaciis stabilizacias. miuxedavad amisa unda aRiniSnos, rom Sidapolitikuri mdgomareobis araprognozirebadobis gamo investorebis ndoba kidev ufro Semicirda.

gamowvevebi

miuxedavad imisa, rom saqarTveloSi mniSvnelovani Sedegebi iqna miRweuli struqturuli da institucionaluri reformebis TvalsazrisiT, qveynis winaSe kvlav rCeba mTeli rigi gamowvevebi, romlebic gardamavali etapisTvisaa damaxasiaTebeli:

- saerTaSoriso finansurma krizisma finansur seqtorSi arsebuli mniSvnelovani sisusteebi gamoavlina. sabanko seqtoris gaZliereba, riskebisa da portfelis marTvis gaumjobeseba, maT Soris adgilobriv valutaSi sesxebis gacemis gazrdis gziT, aseve sabanko seqtorze zedamxedvelobis

gaZliereba da ndobis gazrda – finansuri seqtoris stabilurobis uzrunvelyofis mniSvnelovan winapirobebs warmoadgens;

- moZvebuli fizikuri infrastruqturis rehabilitacia saqarTvelos winaSe arsebuli mniSvnelovani gamowvevaa da mocemuli sakiTxi mTavrobis mier SemuSavebul anti-krizisul gegmaSia gaTvaliswinebuli. damatebiTi investiciebi, maregulirebeli reformebi da kerZo seqtoris monawileoba infrastruqturisa da municipaluri komunaluri momsaxureobebis ganviTarebaSi uaRresad mniSvnelovania am momsaxureobebis efeqturobisa da xarisxis gaumjobesebisa da grZelvadiani finansuri mdgradobis miRwevisTvis;
- krizisma aseve ekonomikuri bazis diversifikaciisa da gafarToebis saWiroeba gamoavlina. miuxedavad imisa, rom bolo ramodenime wlis ganmavlobaSi ekonomikuri baza mniSvnelovnad gafarTovda, zrda ZiriTadad finansuri momsaxureobisa da samSeneblo seqtoris xarjze miiRweva. vaWrobis xelSesawyobad seqtorebis ganviTareba, eqsportis mxardaWera da konkurentunarianobis amaRleba, kerZod ki warmoebis sferos ganviTareba, aseve importis CanacvlebisTvis Sesabamisi seqtorebis mxardaWera, maT Soris agro-mrewvelobis gaZliereba, uaResad mniSvnelovania grZelvadian perspeqtivaSi mdgradi ekonomikuri zrdis misaRwevad. evrogaerTianebsTan yovlismomcveli da Tanmimdevruli Tavisufali savaWro xelSekrulebis (DCFTA) Taobaze mimdinare molaparaqebebis konteqstis gaTvaliswinebiT aucilebelia savaWro sferos maregulirebeli CarCos Semdgomi daxvewa da misi harmonizacia evrogaerTianebsTan standartebsa da kanonmdeblobasTan.
- saWiroa biznes garemos Semdgomi gaumjobeseba ucxoeli investorebis ndobis aRdgenisa da damatebiTi investiciebis moZidvisTvis. es gulisxmobs sakuTrebis uflebebis sferos gaumjobesebas, sasamarTloebis damoukideblobis gazrdas da korufciis Semdgom Semcirebas. .

strategiuli mimarTulebebi

mimdinare ekonomikuri krizის პირობებში არსებული გამოწვევების დასაZლევად ბანკის მიერ დასახული სტრატეგიული მიმართულებების ფარგლებში გასატარებელი რონისZიებები მოკლევადიან პერსპექტივაში ეკონომიკის მხარდაWერაზე იყნება მიმართული კრიზისის ზეგავლენის შემცირების მიზნით, ხოლო შემდგომში დასახულია რეორმების გატარების გზით ეკონომიკის გაჯანსაღების ხელSეყოფა და პროგრესის მიRვევა. ბანკი შემდეგ პრიორიტეტულ მიმართულებებზე გააქეTებს აქცენტს:

- **ფინანსური სეკტორი:** Zირითადი პრიორიტეტია ზოგადი ფინანსური სეკტორის, ხოლო კერZოდ კი საბანკო სეკტორის სტაბილურობის მხარდაWერა. ბანკი ყურადღებას აქცევს კაპიტალის საTanადო მოცულობის მოზიდვასა და ფინანსურ სეკტორში არსებული კლიენტების მიერ სესხების გაცემის განახლებზე გაამაქვილებს. ბანკი მხარს დაუWერს რესტრუქტურაციას, რისკების მართვის გაZლიერებას, პორტფელის მართვის გაუმჯობესებას, ადგილობრივ ვალუტაში გაცემული სესხების მოცულობის გაზრდას და დაფინანსების მოდელების გადარჩენას, რაც აუცილებელია ბანკების გრZelvადიანი სტაბილურობის მისაRვევად.
- **ინფრასტრუქტურის სეკტორი:** ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია და მდერნიზაცია და რეგიონალური სატრანზიტო ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება უარესად მნიSვnelovania ყვეანაში ეკონომიკური ზრდის მისაRვევად.
  - ენერგეტიკის უსაფრTხოება და ეფეტურობა: ბანკი მხარს დაუWერს ელექტროენერჯის სეკტორის რეაბილიტაციას, რეკონსტრუქციას და ინვესტიციების გაფართოებას მოცემულ სეკტორში, რაც დაეხმარება საყარTველოს ელექტროენერჯის მიწოდების სფეროში უსაფრTხოების მიRვევაში და ხელს შეუწყობს ელექტროენერჯის რეალიზაციას მოცემულ რეგიონში. მნიSვnelovანი ყურადღება დაეTმობა ინდუსტრიული და საოფაქოვრეო სეკტორების მიერ მოხმარებული ელექტროენერჯის ეფეტურობის გაზრდას; იმავდროულად განსაკუტრებული აქცენტი ბანკის კლიენტების მიერ წმინდა განვიტარების მექანიზმის გამოყენებაში დაეხმარება გაწვევებზე გაკეTება (CDM).
  - MEI: მუნიციპალური სეკტორის საკვანZო ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია და გრZelvადიანი ფინანსური მდგრადობის მხარდაWერა კვლავ დარცხვანი სტრატეგიული პრიორიტეტია. ბანკი

gaagrZeleks Tavisi monawileobas municipaluri seqtoris gaZlierebaSi Tavisi gamocdilebis gaziarebisa da proeqtebis efeqturi portfelis SeTavazebis gziT, maT Soris municipaluri wyalmomargebis, myari narCenebis marTvis da urbanuli transportis reabilitaciis sferoSi.

- transporti: banki gaagrZeleks prioritetulobis miniWebas infrastruqturis sferoSi investiciebisadmi, romlebic mimarTuli iqneba aRmosavleT-dasavleTis koridoris ganviTarebaze. es aucilebelia raTa qveyanam saTanadod gamoiyenos Tavisi geografiuli mdebareoba da samxreT kavkasias, centralur aziasa da evropas Soris ZiriTadi satranzito koridoris potenciali srulad aiTvisos. banki aseve kerZo operatorebis komerciul dafinansebaze gaamaxvilebs yuradRebas.
- **sawarmoTa seqtori:** krizisze reagirebis gegmis ganuyofeli nawilia sawarmoTa seqtoris mxardaWera. zogadad sawarmoTa mxardaWera da kerZod ki mcire da saSualo sawarmoebis mxardaWera xels Seuwyobs maTi finansuri saWiroebebis gaTvaliswinebas da konkurentulobis amaRlebas novatoruli midgomebis danergvis gziT; aseve gaTvaliswinebulia warmoebisa da agromrewvelobis seqtorebis mxardaWera vaWrobis xelSewyobis mizniT; adreul gardamaval etapze myofi qveynebis mxardaWeris iniciativa (ETCI) kvlav darCeba sawarmoebis seqtorSi bankis mier gamoyenebul ZiriTad meqanizmad, rac saSualebas miscems banks investiciebi daabandos sawarmoebis kapitalSi da sesxebi gasces sxvadasxva instrumentebis gamoyenebiT.

sainvesticio garemo

manamde arsebuli strategiis farglebSi saqarTvelos mTavrobam mniSvnelovan winsvlas miaRwia biznes garemos gaumjobesebis, reformebis gatarebisa da privatizaciis TvalsazrisiT. banks warmatebuli TanamSromloba hqonda donorebTan da saerTaSoriso safinanso organizaciebTan agvistos konfliqtis dasrulebis Semdgom periodSi. igi aqtiurad monawileobda msoflio bankis egidiT Catarebul saWiroebebis erToblivi Sefasebis iniciativaSi (JNA), romelic agvistos konfliqtiT gamowveul krizisul mdgomareobaze dauyovnebel reagirebas isaxavda miznad. mocemuli iniciativis farglebSo gansakuTrebuli yuradReba sabanko seqtoris stabilurobis uzrunvelyofas daeTmo. banki momavalSic gaagrZeleks nayofier dialogs xelisuflebasTan, romelic energetikisa da soflis meurneobis seqtorebis gaZlierebaze iqneba orientirebuli. mocemul dialogSi gaTvaliswinebulia adgilobrivi biznes wreebis, saerTaSoriso safinanso institutebisa da saerTaSoriso donorebis aqtiuri CarTva. dagegmilia aqcentis gakeTeba kerZo seqtorSi investiciebis TvalsazrisiT arsebuli problemebis mogvarebaze da ucxour investorebSi qveynisadmi ndobis aRdgenaze. banki gaagrZeleks aqtiuri politikuri dialogis xelSewyobas kerZo seqtorsa da mTavrobas Soris.

ITVJRKT,FSF CBF

ADB	aziis ganviTarebis banki
BAS	biznes-sakonsultacio momsaxureba
ATC	gardaqmnis gamowvevaTa Sefaseba
BP	britiS petroleumi
BSTDB	Savi zRvis vaWrobisa da ganviTarebis banki
BTC	baqo Tbilisi jeixanis milsadeni
CIS	damoukidebel saxelmwifoTa Tanamegobroba
DEG	germaniis investiciebisa da ganviTarebis sazogadoeba
DIF	pardapiri investiciebis meqanizmi
DLF	pardapiri dakreditebis meqanizmi
EC	evrokomisia
EDPRP	ekonomikuri ganviTarebisa da siRaribis daZlevis programa
ETCI	gardamavali ekonomikis adreul etapze myofi qveynebis fondis iniciativa
EU	evrogaerTianeba
FDI	pardapiri ucxouri investiciebi
FIAS	ucxouri investiciebis sakonsultacio servisi
FMO	dafinanseba ganviTarebisaTvis
FI	finansuri instituti
GDP	mTliani Sida produqti
GTZ	germaniis teqniki TanamSromlobis sazogadoeba
HPP	hidro eleqtro sadguri
IAIS	dazRvevis zedamxedvelTa saerTaSorsio asociacia
IFI	saerTaSoriso finansuri instituti
IMF	saerTaSoriso savaluto fondi
JNA	saWiroebaTa erToblivi Sefaseba
KfW	germaniis ganviTarebis sakredito banki
LLD	miRebuli gakveTilebis monacemTa baza
MCC	korporacia aTaswleulis gamowveva
MCG	fondi aTaswleulis gamowveva saqarTvelo
MCFF	saSualo Tanadafinansebis meqanizmi
MSE	saSualo zomis sawarmoebi
MSME	mikro mcire da saSualo sawarmoebi
NBG	saqarTvelos erovnuli banki
NBMFI	arasabanko mikrosafinanso organizacia
NGO	arasamTavrobo organizacia
ODIHR	demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisi
OECD	ekonomikuri TanamSromlobisa da ganviTarebis organizacia
OSCE	evropaSi usafrTxoebisa da TanamSromlobis organizacia euTo
PIU	proeqtis ganmaxorcielebeli biuro
RDI	regionaluri ganviTarebis iniciativa
RO	warmomadgenloba qveyanaSi
SCP	samxreT kavkasiis milsadeni
SIDA	SvedeTis saerTaSoriso ganviTarebis saagento
SELP	mcire sawarmoTa dakreditebis programa
SME	mcire da saSualo sawarmo
SOE	saxelmwofos sakuTrebaSi myofi sawarmoebi
TAM	sawarmoTa restruqturizaciis programa
TA	teqniki Tanadgoma
TC	teqniki TanamSromloba
TFP	vaWrobis xelSewyobis programa
USAID	aSS saerTaSoriso ganviTarebis saagento
VAT	damatebiTi Rirebulebis gadasaxadi
WB	msoflio banki

1. CF, FYRJ GJHNATKB

1.1. bankis moRvaweobis mimoxilva

1994 wliadan 2009 wliis 30 seqtembramde evropis rekonstruqciisa da ganviTarebis banks saqarTveloSi 122 sainvesticio proeqti aqvs xelmowerili. am periodSi biznesis wminda saerTo moculoba 662.3 milioni evro gaxda da yvela proeqtis saerTo Rirebulebam 3.2 miliard evros miaRwia. bolo strategiuli periodis ganmavlobaSi, 2006-2008 wlebSi, biznesis wliuri moculoba 114 milioni evrodan 215 milion evromde 88%-iT gaizarda. erT weliwadSi bankis mier xelmowerili proeqtebis raodenobam 2006 wels maRal niSnuls - 24-s miaRwia, bankma es maCvenebeli 2007-2008 wlebSic SeinarCuna. 2009 wliis seqtembris bolosaTvis evrobankis portfeli saqarTveloSi 461.1 milion evros Seadgenda. ETCI inciativis farglebSi evrobankis saqmianobis zrdis saqmeSi udidesi wvlili saqarTvelom Seitana.

**cxrili 1: safinanso valdebulebebi da portfeli
2009 wliis 30 seqtembris mdgomareobiT (milioni €)**

1. safinanso valdebulebaTa da wminda portfelis detalebi mocemulia me-6 danarTSi.

seqtoris dasaxeleba	safinanso valdebulebaTa erToblioba					mimdinare portfeli ¹		
	proeqte-bis raodenoba	proeqtis saerTo Rirebuleba	evrobankis TanxebiT	% evrobankis mTiani dafinansebidan	aTvisebuli Tanxa	proeqte-bis raodenoba	portfeli	% portfelidan
safinanso institu-tebi	65	478.9	314.6	47.5	278.3	47	257.1	55.4
infrastru-qtura	11	191.9	62.5	9.4	53.8	10	32.9	7.1
<i>municipaluri & garemosdacviTi infrastruqtura</i>	7	53.9	15.6	2.3	6.9	7	13.7	3.0
<i>transporti</i>	4	138.0	46.9	7.1	46.9	3	19.2	4.1
energetika	10	2258.8	148.5	22.4	148.4	7	72.3	15.6
<i>bunebrivi resursebi</i>	5	2040.7	82.1	12.4	82.1	3	55.7	12.0
<i>energo-momarageba</i>	5	218.1	66.4	10.0	66.3	4	16.6	3.6
korporatiuli	36	286.6	136.7	20.7	106.3	29	101.8	21.9
<i>sasoflo-sameurneo saqmianoba</i>	21	81.1	65.0	9.8	62.8	16	34.8	7.5
<i>zogadi mrewveloba</i>	7	46.2	21.1	3.2	20.5	6	18.0	3.8
<i>sakuTreba & turizmi</i>	7	138.4	29.7	4.5	23.0	6	28.1	6.1
<i>telekomunikaciebi informatika da media</i>	1	20.9	20.9	3.2	0.0	1	20.9	4.5
sul qveyanaSi	122	3216.2	662.3	100	586.8	93	464.1	100

wina strategiaSi gansazRvruli strategiuli prioritetebis Tanaxmad, bankis ZiriTadi yuradReba finansuri institutebis, infrastruqturisa da ganaxlebadi energiis seqtorebze iyo gadatanili.

2008 wels bankma xeli moawera sam proeqts municipaluri da garemosdacviTi infrastruqturis ganviTarebisaTvis, esenia: wyalmomaragebis reabilitacia qobuleTsa (1.5 mln evro) da borjomSi (1.5 mln evro), da 2.5 milioni evros Rirebulebis proeqti baTumis sazogadoebrivi transportis gaumjobesebisaTvis.

bankma 27 milioni aSS dolaris gamoyofiT xeli Seuwyo sainvesticio proeqtebis ganxorcielebas ganaxlebadi energiis seqtorSi da es Tanxa xelmisawvdomi gaxada sami mowinave qarTuli bankisaTvis kavkasiis

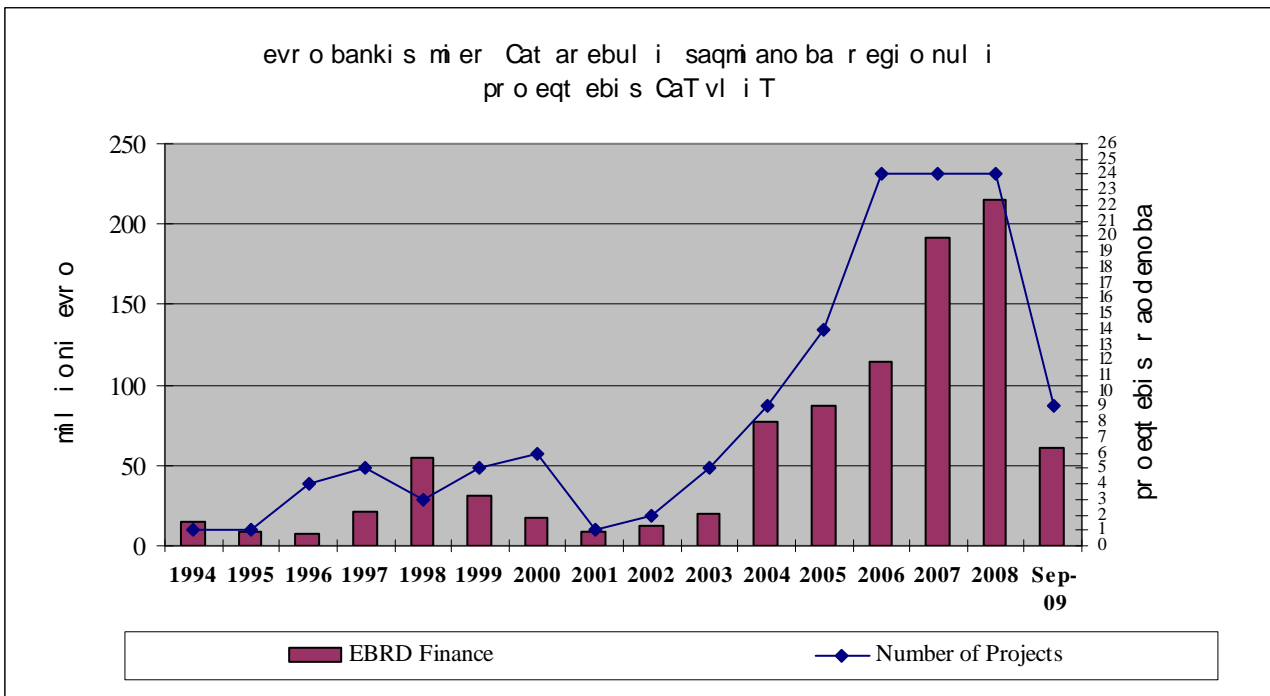

energoefekturobis programis farglebSi.

bolo strategiuli periodis ganmavlobaSi evropis rekonstruqciisa da ganviTarebis banki finansuri instrumentebis sruli paketis gamoyenebiT uwyvet da stabilur daxmarebas uwevda Tavis yvela partnior banks. bankma ganaxorciela investiciebi bazis bankis kapitalSi, gazarda sainvesticio kapitali bankSi respublika da am ukenasknels 5 milioni aSS dolaris odenobis subordinirebuli sesxi gamouyo. mcire da saSualo biznesis xelSemwyobi sakredito xazebis saerTo Rirebulebam 35.5 milioni aSS dolari Seadgina. bolo sami wlis ganmavlobaSi, xeli moewera saSualo zomis Tanadafinansebis instrumentis (MCFF) 15 qve-sesxs, rac Tavis mxriv, saqarTvelos ekonomikis samewarneo seqtoris ganviTarebas uwyobs xels.

garda amisa, saqarTvelos finansuri sistemis mxardasaWerad 2008 wlis agvistos konfliqtis Semdeg da msolfio ekonomikuri krizisis sapasuxod, bankma, saerTaSoriso safinanso korporaciasTan erTad saqarTvelos bankisa da TBC bankisaTvis gamoyo saxsrebi saaqcio kapitalisa da sesxebis saxiT. 170 milioni aSS dolaris odenobis paketi Sedgeboda konvertirebadi subordinirebuli, ara-konvertirebadi subordinirebuli da pirveladi moTxovnis uflebis mqone sesxebisgan.

istoriuli mimoxilva

1.2. winaperiodis strategiis Sesrulebis Sesaxeb

- **axali biznesi:** axalma biznesma moculobisa da saqmiani garigebebis raodenobis TvalsazrishiT, gadaaWarba dasaxul miznebs, magram imavdroulad SenarCunda da gaZlierda gardaqmnis efeqti strategiis ZiriTad prioritetul sferoebSi (ZiriTadi infrastruqtura, municipaluris CaTvliT, aseve mcire da saSualo sawarmoebis mxardaWera, sabanko da arasabanko safinanso seqtorebi, saaqcio kapitalSi pirdapiri investiciebis gazrdili raodenoba, investiciebi energoefeqturobis, ganaxlebadi energiis da energomomargebis sferoebSi). bolo strategiuli periodis ganmavlobaSi, evrobankma 375.86 milioni evros odenobis mobilizeba SesZlo 56 proeqtisaTvis (SeniSvna: CamonaTvalSi ar Sedis vaWrobis dafinansebis programis (TFP) operaciebi).
- **samewarmeo seqtori:** 2008 wels or mniSvnelovan proeqts moewera xeli, esenia: pirveli proeqti telekomunikaciebis seqtorsSi - kavkasus onlaini (21.8 milioni evro) da zogadi industriis, kerZod foladis warmoebis seqtorsSi yvelaze didi proeqti saqarTveloSi, jeosTili (10 milioni evro).EETCI instrumentebisa da midgomebis gamoyenebiT, bankma gaafarTova rogorc mikro, mcire da saSualo sawarmoebis, aseve mozdil kerZo sawarmoTa dafinanseba. ekonomikis mxardaWera ganxorcielda rogorc pirdapiri gziT, aseve adgilobrivi bankebis meSveobiT. 1.2 milioni evros odenobis ori investicia kapitalSi ganxorcielda pirdapiri sainvesticio meqanizmis (DIF) saSualebiT da 12.5 milioni evros Rirebulebis sami transaqcia - pirdapiri dakreditebis meqanizmis (DLF) gamoyenebiT. adgilobrivi partnior bankebs gaewiaT daxmareba 10 sakretido xaziT mikro, mcire da saSualo SME/MSME sawarmoTa mxardaWerisaTvis, saSualo zomis Tanadafinansebis meqanizmis (MCFE) riskis monawileobis 15 xelSekrulebiT, erTi sindicirebuli sesxiT da vaWrobis dafinansebis meqanizmis daxmarebiT. qveyanaSi aqtiurad amuSavda `sawarmoTa restruqturizaciis programa~ TAM da `biznes-sakonsultacio momsaxureba~ BAS. `sawarmoTa restruqturizaciis programiT~ TAM ganxorcielda 5 proeqti, xolo `biznes-sakonsultacio momsaxurebis~ BAS programiT _ 182 sakonsultacio proeqti, romelTagan 23 proeqti ganxorcielda axali proeqtis farglebSi "iniciativa-qalebi biznesSi". am orma programam efeqturad iTanamSromla rogorc evrobankis operaciebTan `pirdapiri sainvesticio meqanizmis~ DIF -is farglebSi (TanamSromloba investirebamde, aseve mis Semdeg), aseve adgilobrivi partnior bankebTan, rac gamoixateboda biznes gegmebis SemuSavebaSi, potenciuri sabanko proeqtebis gaCenaSi da sxva saxis daxmarebaSi.
- **infrastruqtura da regionaluri proeqtebi:** evrobankma ganaxorciela investiciebi baTumis sazogadoebrivi transportSi da quTaisisa da foTis wyalmomargebaSi, agreTve borjomisa da qobuleTis sakanalizacio sistemis rehabilitaciaSi. zemoaRniSnuli SesaZlebeli gaxda iseT donorebTan TanamSromlobis wyalobiT, rogorc arian holandia, aSS-is korporacia - aTaswleulis gamowveva, SvedeTi da evrokomisia. maSin, roca qalaq Tbiliss SesaZlebloba aqvs investiciebs saxelmwifo garantiis gareSe moemsaxuros, patara qalaqebSi, romelTac ara aqvT amis SesaZlebloba, evrobanki municipaluri ganviTarebis saxelmwifo fondTan erTad muSaobs da proeqtebis efeqturad ganxorcielebisaTvis iyenebs teqniki TanamSromlobis fondebs. aRsanisnavia, rom teqniki TanamSromlobis is fondebi, romlebic proeqtebis momzadebis fazas eZRvneba, dauyovnebliv gaicema. xolo fondebis daaxl 70%-i, romelic proeqtis ganxorcielebisaTvis da institucionaluri gaZlierebisaTvis gamoiyeneba, ixarjeba Cveulebriv ufro meti drois manZilze, daaxloebiT 5 wlis ganmavlobaSi. evrobanki aqtiurad TanamSromlobda britiS betroleumTan municipaluri ganviTarebis proeqtebze da iyenebda britiS betroleumis `korporatiuli socialuri pasuxismgeblobis iniciativis" fondebs. 2009 wlis ivniSi evrobankma 1.6 milioni evro gamoyo myari narCenebis axali nagavsayrelis mSeneblobisaTvis rusTavSi. britiS petroleumma proeqts 1 milioni aSS dolaris odenobis grantis gamoyofiT dauwira mxari. evrobankma iTanamSromla britiS petroleumTan sayofacxovrebo energoefeqturobis mxardasaWerad. programa exmareba saqarTvelos moqalaqTa ojaxebs gazisa da eletqroenergiis danaxarjebis SemcirebaSi. evrobankma gamoyo 1 milioni aSS dolaris odenobis sakredito xazi TBC bankis meSveobiT. proeqtis mixedviT, sesxis kapitaluri danaxarjebis 15%-s britiS petroleumi dafaravs.
- **finansuri seqtori:** evrobanki agrZeles partniori bankebis mxardaWeras qveyanaSi. 2008 wlis agvistoSive evrobanki saTaveSi Caudga krizisze reagirebis saqmes saqarTvelos finansuri seqtoris gadasarCenad. gasuli strategiuli periodis ganmavlobaSi bankma xeli moawera aT axal sakredito xazs mikro, mcire da saSualo biznesis xelSewyobisaTvis da saSualo zomis Tanadafinansebis instrumentis (MCFE) 15 qve-sesxs, ganaxorciela investiciebi sami bankis saaqcio kapitalSi, gamoyo erTi subordinirebuli sesxi adgilobrivi bankisaTvis da ganaxorciela saaqcio kapitalSi pirveli investicia adgilobrivi sadazRvevo kompaniisaTvis. garda amisa, donorebis mier dafinansda teqniki daxmarebebi bankebis institucionaluri gaZlierebisaTvis da sadazRvevo regulirebis ganmtkicebisaTvis. 2008 wlis agvistos Semdeg finansuri seqtorsSi ganxorcielebuli investiciebis jamma 237 milioni aSS dolari Seadgina. or udides partnior banks: saqarTvelos banksa da Tibisi banks 170 milioni aSS dolaris odenobis paketiT dafinansda. 67 milioni aSS dolari gamoeyo sxva partnior bankebs mcire da saSualo biznesis, mikro mcire da saSualo biznesis, ipoTekis, energoefeqturobisa da saSualo zomis Tanadafinansebis instrumentis MCFE sakredito xazebis saxiT. bolo strategiuli periodis ganmavlobaSi sabanko seqtoris dafinansebis jami Seadgens 329 milion aSS dolars. am TanxaSi ar Sedis saSualo zomis Tanadafinansebis meqanizmis

(MCCF) sakredito xazebidan moTxovnis uflebis armqone (ararekorsuli~) nawili, romelic 90 milion aSS dolars Seadgens. aRsaniSnavia, rom aqedan 40 milioni aSS dolari krizisis Semdgom damtkicda.

- **gardamavali ekonomikis adreul etapze myofi qveynebis fondis iniciativa (ETCI):** bolo strategiuli periodis bankis portfelis moculobisa da transaqciaTa ricxvis sagrZnobi zrda SesaZlebeli gaxda gardamavali ekonomikis adreul etapze myofi qveynebis fondis iniciativis (ETCI) meSveobiTa da teqniki TanamSromlobis daxmarebiT, romelic donorebma gaswies rogorc gardamavali ekonomikis adreul etapze myofi qveynebis mravaldonoriani fondis meSveobiT, ise ormxrivad. daxmareba aRmoCenil iqna rogorc pirdapiri gziT, mag: investiciebi saaqcio kapitalSi pirdapiri investiciebis meqanizmis (DIF) sami proeqtisa da pirdapiri dakreditebis meqanizmis (DLF) sami proeqtis meSveobiT, agreTve adgilobrivi bankebis saSualebiT. magaliTad, ori banki efeqturad iyenebda saSualo zomis Tanadafinansebis meqanizmis (MCCF) riskis Tanamonawileobis xelSekrulebebs. am periodSi MCCF kidev erT bankSi dainerga. samewarneo seqtors mxardasaWerad bolo sami wlis ganmavlobaSi jamSi damtkicda da gaica TxuTmeti MCCF qve-sesxi.
- **sainvesticio garem:** saerTaSoriso safinanso institutebTan da saerTaSoriso donor organizaciebTan koordinirebuli TanamSromlobiT ufro farTo maStabi miiRo mTavrobasTan dialogma politikis Sesaxeb, gansakuTrebuli yuradReba daeTmo energomomargebis seqtors, rkinigzis efeqtur regulirebas, wyalmomargebis seqtors da mikro, mcire da saSualo biznesis ganviTarebis sakiTxebis. evrobanki aqtiurad monawileobda msofliu bankis egidiT Catarebul saWiroebaTa erToblivi Sefasebis iniciativaSi (JNA) da 2008 wlis agvistos Semdgom Seqmnil krizisul mdgomareobaze dauyovnebel reagirebas isaxavda miznad.

- kerZo da saxelmwifo seqtorebs Soris dialogis wasaxaliseblad bankma premier ministris ofisTan erTad Camoayaliba biznesis sakonsultacio sabWo, romlis ZiriTadi Zalisxmeva kerZo seqtoris ganviTarebisaken da sainvesticio garemos gaumjobesebisaken iyo mimarTuli. ZiriTadi mizani iyo investiciebis im dabrkolebaTa aRmoCena, romelic eRobeba adgilobrivi da ucxour kompaniebs, agreTve sapesuxo reagirebis miReba Sesabamisi uwyebebisa Tu organoebisagan, kerZo seqtorisagan, saerTaSoriso safinanso institutebisa da sxva donori organizaciebisagan.
- erovnuli bankis finansuri zedamxedvelobis saagentoSi evrobankma Caatara sakonsultacio sesiebi fulis gaTeTrebis sawinaaRmdego RonisZiebebis Sesaxeb da sabanko seqtorSi korporatiuli marTvis gaumjobesebisaTvis aucilebeli strategiuli dokumentis SemuSavebis Sesaxeb.
- banki daexmara saqarTvelos mTavrobas da gamouyo eqsperti jandacvis seqtorSi reformebis Sesaxeb konsultaciis gasawevad, agreTve momsaxurebis xarisxisa da jandacvis sistemis xelmisawvdomobis gasaumjobeseblad.
- garda amisa, evrobanki Caeba telekomunikaciebis seqtoris normatiuli bazis gaumjobesebis saqmeSi. saqarTvelos erovnuli komunikacebis komisiastan bankma Caatara sadiskusio sxdomebi damoukideblobisa da gamWvirvaleobis ZiriTadi principebis Sesaxeb.
- saqarTvelo dasaxelda erT-erT sapilote qveyanad, sadac unda Catarebuliyo komerciuli sasamarTlos mosamarTleTa treningi.
- saWiroebaTa erToblivi Sefasebis (JNA) 2009 wlis ivnisis Sedegobriv angariSSI mimoxilulia evrobankis mier Setanili wvlili donori organizaciebis erToblivi ZalisxmevaSi transportis, energetikisa da municipaluri seqtorebis mxardasaWerad. gansakuTrebuli yuradRebaa gamaxvilebuli evrobankis mier sabanko seqtorisaTvis gaweul daxmarebaze.

1.3. damuSavebis procesSi myofi proeqtebi

momzadebis procesSi myofi proeqtebis aqtiuri portfeli axali strategiuli periodisaTvis savaraudod 414 milion evros miaRwevs. masSi Sedis pirdapiri investiciebis meqanizmis (DIF) sami proeqti da pirdapiri dakreditebis meqanizmis (DLF) oTxi proeqti uZravi qonebis, sakvebi produqtebis damuSavebis, sacalo vaWrobis da ganaxlebad i energiis seqtorebSi. amJamad muSavdeba saSualo zomis Tanadafinansebis meqanizmis (MCCF) CarCo xelSekrulebebi or adgilobrivi bankTan. garda amisa, mzaddeba amave meqanizmis rva axali qve-proeqti. finansuri institutebis seqtorSi momzadebis procesSi myofi proeqtebis portfeli Seicavs energo efeqturobis damatebiT sakredito xazs, pirveladi moTxovnis uflebis mqone or axal sesxs, erT sakredito xazs da erT investicias saaqcio kapitalSi. bankis municipaluri da garemosdacviTi infrastruqturis gundi ganxilavs myari narCenebis marTvis erT proeqts da or axal proeqts wyalmomargebisa da kanalizaciis rehabilitaciis seqtorSi. transportis seqtorSi prioritetuli proeqtebi iqneba kerZo investorTan TanamSromlobiT foTis portis ganviTareba, agreTve Tbilisis rkinigzis rehabilitacia.

energომარაგების სექტორში უპირატესობა მიენიჭება ჰიდროელექტროსადგურებსა და სავიზრის ელექტროგადამცემ სისტემას, რაც ხელს შეუწყობს ენერჯის დაზოგვის კავკასიის რეგიონში.

1.4. პორტფელის დაცვა

ევრობანკის მიმდინარე პორტფელის პროექტების სეფების განხორციელება, რაც 2009 წლის 30 სექტემბრის მდგომარეობით, საკრედიტო 6.42-ს შეადგენს (სეფის ვინაობის მიხედვით იმავალ პერიოდში არსებულ 5.79-ს), მთლიან ბანკის პროექტების სეფის რისკის საკრედიტო 6.05-ია (სეფის 5.43-ს), ხოლო არსებულ ევროპისა და კავკასიის კვების - 6.71. ვინაიდან კრიზისის შედეგად შესაძლოა ფინანსური სექტორიდან სამუდამო სექტორზე გადასვლა, სტრატეგიული პერიოდის პირველ ნახევარში პორტფელის რევიზია შემდგომი გადართობის მოსალოდნელი

1.5. bankis portfelis gardaqmnis efeqti da miRebuli gamocdileba

1.5.1 finansuri seqtori

sabanko seqtori – evrobankma qveynis or udides banks, vi-Ti-bi-sa (2005 wlamde gaerTianebuli qarTuli banki) da saqarTvelos banks gamouyo konvertirebadi sesxebi, agreTve ganaxorciela investiciebi am bankebis saaqcio kapitalSi. garda amisa, bankma saqarTvelos erovnul banks teqniki daxmareba aRmouCina sabanko seqtoris regulaciis sferoSi. mogvianebiT TBC banki SeuerTda vaWrobis xelSewyobis programis TFP-s, romelic aqtiurad muSaobda 2000-2005 wlebSi. teqniki TanamSromlobis fondebi exmareboda bankebis klientis unar-Cvevebis CamoyalibebaSi, agreTve sakredito Sefasebis Sesrulebis, marTvis sainformacio sistemebis, mikrosafinanso saqmianobisa da adamanuri resursebis marTvis gaumjobesebaSi. ukanasknel periodSi saSualo zomis Tanadafinansebis meqanizmi (MCFE) daingra saqarTvelos banksa da Tibisi bankSi. saqarTvelos bankTan bankis muSaobis Sedegad **miRebuli gamocdileba**: klienti bankis menejmentze Sesazlebelia gavlenis moxdena saaqcio kapitalSi evrobankis Zlieri wilobrovi monawileobiT. damtkicda, rom es faqtori mniSvnelovania iseT garemoSi, sadac umeteswilad gamWvirvaleobis naklebobaa (PEX02-176).

arasabanko finansuri institutebi – bankis monawileoba am seqtorSi Semoifargla teqniki TanamSromlobis erTi proeqtiT sadazRvevo regulirebis Sesaxeb da mogvianebiT, 2005 wels, pirveladi moTxovnis uflebis mqone sesxiT, romelic gamoeyo Tibisi lizings, Tibisi bankis specializirebul salizingo Svilibil kompanias. saqarTvelos arasabanko finansuri seqtori kvlav sustia iseve, rogorc misi qve-seqtorebi, maT Soris sadazRvevo seqtori.

mcire da saSualo biznesi SME da mikro, mcire da saSualo biznesi MSME – bankma sakredito xazebi gamouyo TBC banks, saqarTvelos banksa da viTibi banks da mxari dauWira mikrosafinanso bankis – prokreditbanki - saqarTvelos Seqmnas. 2000 wlamde xelmowerili mcire da saSualo biznesis sakredito xazebis (5 sakredito xazi, aqedan sami warmatebul proeqtad miiCneva) restruqturizacia moxda da igi gaxda mikro dakreditebis programis nawili da mas Semdeg gasca 12000-ze meti kargi xarixsis mqone qve-sesxi. bankTa Soris aqtiuri konkurenciaa. Tbiluniversal bankisaTvis, romelic mcire da saSualo biznesis dakreditebaSi specializirebuli mcire zomis kerZo banki iyo, gamoyofili konvertirebadi sesxiT evrobankma gaaZliera bazris es segmenti. bankis mier gamoyofili mcire da saSualo biznesis xelSemwyob sakredito xazebze muSaobis Sedegad **miRebuli gamocdileba**: xelSekrulebebis pirobebis frTxilad SerCevas gadamwyveti mniSvneloba eniWeba. portfelis koncentraciis, dakavSirebuli mxareebis dakreditebis limitebis da mkacri sabanko koeficientebis xelSekrulebebi CarTva adgilobrivi menejerebis sabanko riskebis ukeT SefasebaSi daexmara da mniSvnelovani damatebiTi meqanizmi gaxda Catarebuli samuSaos ukeTesi monitoringisaTvis da biznesis ukeT dagegmarebisaTvis (PE02-225).

kerZo kapitalis fondebi. banki qveynis kerZo kapitalis bazarze warmodgenilia mxolod ramdenime transaqciis meSveobiT, saxeldobr, saqarTvelos minisa da mineraluri wylebis kompaniaSi, NIS–is struqturuli gardaqmnis fondisa da NIS –is pirveli regionaluri fondis meSveobiT. safondo bazari saqarTveloSi mcirea da ganviTarebis jer kidev adreul etapze dgas.

1.5.2 samewarmeo seqtori

soflis meurneoba: 1997 wels bankma (saerTaSoriso safinanso korporaciasTan erTad) ganaxorciela investicia “borjomis mineraluri wylebis kompaniaSi”, rac qveynis kerZo seqtorSi mrewvelobis pirveli dafinanseba iyo. banki meRvineobis seqtorSi Sps “GWS”-is restruqturizaciiT CerTo. proeqtma miaRwia dasaxul miznebs da hqonda gardaqmnis kargi efeqti, radgan banki daexmara kompanias adgilobrivi saaqcio kapitaliT Caenacvlebina, aRsanisnavia, rom aqciaTa sakontrolo paketi mogvianebiT dasavleTevropeli sponsoris xelSi gadavida. evrobankma ganaxorciela mTeli rigi investiciebisa saaqcio kapitalSi pirdapiri investiciebis meqanizmis meSveobiT, magaliTad qarTuli Txilis mwarmoebel kompaniaSi `argonaTsi~. “GWS”-is ganaxorciebuli proeqtis Sedegad bankis mier **miRebuli gamocdileba**: sasoflo sameurneo proeqtebi riskebis SemicirebisaTvis arsebiTi mniSvneloba eniWeba proeqtis koncepciasa da dagegmarebaSi nedleulis mimwodebeli wyaroebis vertikalur integracias investiciisa da/an teqniki TanamSromlobis componentis saxiT (PEX01-150)

bunbrivi resursebi – bankma ganaxorciela investiciebi kompania frontera resursebis saaqcio kapitalSi da xeli Seuwyo produqciis ganawilebis Sesaxeb xelSekrulebisa da garemosdacviTi samoqmedo gegmis SemuSavebas. 2000 wlis Semdgom qveynis am seqtorSi evrobankis monawileoba asociirebuli iyo baqo Tbilisi jeixanis (BTC) navTobsadenTan da samxreT kavkasiis (SCP) gabsadenTan. garda amisa, gadamavali ekonomikis adreul etapze myofi qveynebis fondis (ETCF) meSveobiT daafinanda teqniki

TanamSromlobis proeqti, romelic iTvaliswinebda saxelmwifos kuTvnila `saqarTvelos gaxis saerTaSoriso kompaniis~ mier marTuli gabsadenis teqniki mdgomareobis gamokvlevas. gabsadeni gankuTvnila ruseTidan saqarTvelos gavliT somxeTSi bunebrivi gaxis tranzitisaTvis. proeqti xels uwyobda regionalur TanamSromlobas da biznesisa da garemosdacviTi standartebis gaumjobesebas, igi agreTve exmareboda saqarTvelos gaemyarebina Tavisi, rogorc naxSirwyalbadebis ZiriTadi satranzito qveyinis, pozicia. BTC/SCP proeqtebis ganxorcielebas **miRebuli gamocdileba**: arsebobs saWiroeba SemuSavdes mdgradi ganviTarebis programebi adgilobrivi mosaxleobisaTvis. proeqtis sponsoris mzadyofna adgilobrivi sazogadoebriv jgufebSi investiciebis dafinansebisaTvis da arasamTavrobo organizaciaTa CarTuloba maT dagegmarebasa da ganxorcielebaSi saukeTeso praqtikis standarti gaxda. (PE07-369).

zogadi mrewveloba – 1998 wels investicia qsnis minis taris warmoebaSi (amJamad ss `mina~) daexmara uxuel investors kompaniis restruqturizacia da taris SefuTvis procesis modernizebaSi. proeqtze gavlena moaxdina ruseTis krizisma da saqarTveloSi Seqmnilma mZime viTarebam. igi didi xnis dagvianebiT dasrulda da dagegmilze ufro mcire masStabi hqonda. am finansurma operaciam saSualeba misca banks xeli Seewyo proeqtisaTvis da wilobrivi monawileobidan danakargis gareSe gamosuliyo. 2008 wels bankma xeli moawera proeqts `jeo-sTili~, romlis mizania foladis mcire sawarmos mSenebloba da amoqmedeba TbilisTan axlos, rusTavis industriul zonaSi. Tumca potenciurad `mniSvnelovani~ sademonstracio efeqti aris navaraudevi, jer kidev adrea realizebuli gardaqmnis efeqtis Sesaxeb msjeloba.

uZravi qoneba da turizmi – evrobankis saqmianoba am seqtors axlaxans daiwyo `saqarTvelos uZravi qonebis dakreditebis meqanizmis~ qve – proeqtSi, mwvane Senobasa da saqarTvelos rekonstruqciisa da ganviTarebis kompaniis saaqcio kapitalSi investiciebiT, romlebic 2006 da 2007 wlebSi damtkicda. mwvane Senobis proeqti afinansebs oTxi komerciuli farTis mSeneblobas, mopirkeTebas da amoqmedebas, maT Sorisaa, ori saofise farTi, erTi savaWro centri da Tbilisis rkinigzis sadguris rehabilitacia.

telekomunikaciebi: evrobankis saqmianoba saqarTvelos telekomunikaciebis seqtors Semoifargleboda mxolod teqniki daxmarebis saSualebiT gaweuli iuridiuli sakonultacio momsaxurebiT.

1.5.3 infrastruqtura

energomomargeba - bankma aqtiuri roli iTamaSa energo-sadistribucio kompania “Telasis” privatizaciis saqmeSi. magram proeqtis Sedegebi sxvadasxvagvari gaxldaT. gardaqmnis `mniSvnelovani~ efeqtis miRweva gaxda SesaZlebeli gadaxdis disciplinis TvalsazrisiT, saxeldobr, xelaxali gamricxvelianeba, eleqtronuli invoicebisa da qviTrebis SemoReba, Tanxebis amoRebis efeqturi gaumjobeseba. magram, Zalian uaryofiTi sademontracio efeqti gaCnda insitucionaluri korufciis Sedegad. enguris hidro-eleqtrosadguris privatizacia, rasac banki uwyobda xels, SeCerebulia afxazeTTan Seqmnila konfliqtis gamo. misi marTva amJamad damokidebulia saqarTvelo - ruseTs Soris maRali politikuri donis molaparakebebe. amitom, evrobankis monawileoba am proeqtSi limitirebuli iyo da moicavda mxolod kaSxlis usafraTxoebis gaumjobesebas. `Telasis~ bankis proeqtidan **miRebuli gamocdileba**: insitucionaluri struqturis ndoba ar SeiZleba manam, sanam igi ar Semowmdeba. (PE03-254)

municipaluri da garemosdacviTi infrastruqtura – 2005 wlis maisSi bankma Tbilisis avtobusebis kompanias misca sesxi. kompania municipaluri saaqcio sazogadoebaa da qalaq Tbilisis sakuTrebaSi iricxeba. ETCF-is mier dafinansebulma teqniki TanamSromlobis proetebma uzrunvelo damatebiTi potencialis ganviTareba da maregulirebeli sistemis gaZliereba, rac mniSvnelovania investiciis miznebis misaRwevad. proeqti bolomde ganxorcielebuli ar aris da amitom, misi Sefaseba gardaqmnis efeqtis TvalsazrisiT jer ar aris SesaZlebeli. igive SeiZleba iTqvas wyalmomargebis seqtors xelmoweril mTel rig proeqtebze quTaisSi, foTSi, qobuleTsa da borjomSi. proeqtebis miznebia, wyalmomargebisa da kanalizaciis sistemebis rehabilitacia, kanalizaciis sawmendi nagebobebis aSeneba, kompaniebis finansuri da operaciuli saqmianobis gaumjobeseba. momavalSi gardaqmnis `mniSvnelovani~ efeqtis miRwevaa navaraudevi.

transporti - Tbilisis aeroportis ganaxlebis proeqti orientirebuli iyo rehabilitaciaze da ara insitucionalur reformaze im gamonaklisiT, rom SemoRebuli iqna menejmentis sainformacio sistemebi. transkavkasiuri sarkinigzo xazis proeqtis gardaqmnis efeqtis dasabuTeba da masTan dakavSirebuli teqniki TanamSromloba ufro ambiciuri iyo da rogorc Cans, proeqtma pozitiuri cvlilebebi gamoiwvia saqarTvelos rkinigzis saqmianobaSi da axali standartebis SemuSavebaSi. 2002 wels xeli moewera `Cenel enerji - foTis portis~ proeqts. miuxedavad imisa, rom proeqtma dagegmilze uaresad imuSava da sablood valis restruqturizacia dasWirda, misi erT-erTi mTavari miRweva gansakuTrebiT mniSvnelovania: bankis ukompromiso damokidebulebam garemos dacvis aspeqtibus mimarT msesxebeleze pozitiurad imoqmeda. foTis portis proeqtidan **miRebuli gamocdileba**: Sesabamisi meTodologia da mravlistmomcveli sabazro kvleva unda Catarebuliyo satransporto mimosvlis zedmetad optimisturi prognozis Tavidan asacileblad. SefasebiT kvlevaSi unda CarTuliyo Sesabamisi analizi (Modal Split) trasportis saxeobebs Soris

ganawilebis Sesaxeb (PEX05-262).

1.5.4. Semajamebeli Sefaseba da reitingi

evrobankis saqarTvelosTvis SemuSavebuli yvela strategia ekonomikis sxvadasxva saWiroebis exmianeboda. banki iyo da aris gardaqmnis procesis aqtiuri monawile, agrZelebs inovaciebs gardaqmnis moTxovnaTa dasakmayofileblad da gamorCeul reagirebas axdens msolfio ekonomikuri krizisis pirobebSi.

evrobankis saqmianobas gansakuTrebiT Zlieri efeqti hqonda samewarneo seqtorSi, amavdroulad, misma Zalisxmevam bolo ori wlis ganmavliobaSi, gansakuTrebiT municipaluri infrastruqturis seqtorSi, Sedegebis gamoReba daiwyo, miuxedavad am sferoSi SedarebiT neli tempiT mimdinare reformebsa. evrobankma krizisis periodSi mniSvnelovani roli iTamaSa sabanko seqtoris stabilizaciis saqmeSi.

2005 wliდან 2009 wlis meore kvartlis CaTvliT, qveynis bankis portfelis is nawili, romelsac monitorings uwevs gardaqmnis efeqtis TvalsazrisiT mTavari ekonomistis ofisi, Seicavda reitingis mqone 38 proeqts. 89 procenti am proeqtebis maTi xelmoweris dros miiCnies, rom miaRwevda an `karg~ an `saukeTeso~ gardaqmnis efeqts.

finansuri krizisisa da ruseT-saqarTvelos konfliqtis miuxedvad, proeqtebs aqvT tendencia SeinarCunon gardaqmnis efeqtis Taviani maCveneblebi. warmodgenil cxrilSi Sedarebulia poeqtebis sabWos mier miniWebuli pirveladi xarixobrivi maCveneblebi da maTi amJamindeli (2009 wlis seqtembris mdgomareobiT) xarixobrivi maCveneblebi. cxrili aCvenebs, rom gaumjobesebuli (cxrilis zeda nawilSi wiTeli feriT warmodgenili) xarixobrivi maCveneblebi aRemateba daqveiTebul (cxrilis qveda nawilSi lurji feriT warmodgenil) xarixobrivi maCveneblebs.

		sabWoze miniWebuli pirveladi xarixobrivi maCveneblebi								
		1	2	3	4	5	6	7	8	Total
gardenaqmnis efeqtis monitorings sistemis (TIMS) mimdinare xarixobrivi maCveneblebi	1									
	2					1				1
	3				1	1				2
	4				4	3				7
	5				1	23				24
	6						3			3
	7									
	8					1				1
Total				6	29	3			38	

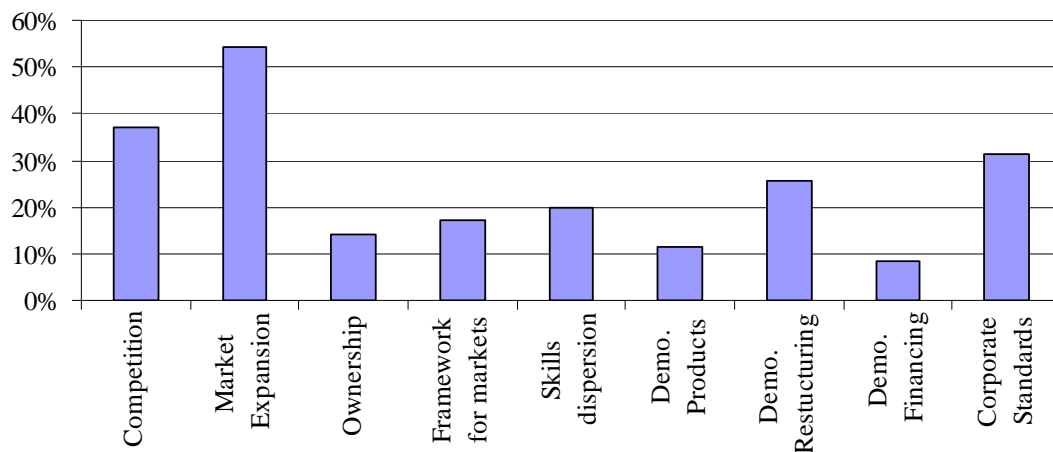
gardenaqmnis efeqtis monitorings sistema (TIMS) gansazRvavs im xarixobrivi maCveneblebs, riTac mosalodneli gardenaqmnis efeqti utoldeba gardenaqmnis efeqtis potencialis reitingisa (marginaluri, damakmayofilebeli, kargi da saukeTeso) da gardenaqmnis efeqtis riskis reitingis (dabali, saSualo, maRali, umaRlesi) cifrul kombinacias.

proeqtebis xarixobrivi maCveneblebis daqveiTeba moxda municipaluri da garemosdacviTi infrastruqturisa da mcire biznesis dafinansebis seqtorebSi da dakavSirebuli iyo bazris rTul piroebTan, gansakuTrebiT konfliqtis Semdgom. xarixobrivi maCveneblebis gaumjobesebas miaRwies mcire da saSualo zomis sawarmoebis, sabanko dakreditebis, arasabanko finansuri institutebisa da transportis sferoebSi ganxorciebulma proeqtebma. rac Seexeba mcire da saSualo sawarmoebisaTvis gamoyofil sakredito xazebs, evrobankis aqtiurma muSaobam am seqtorSi, agreTve klientebis Zalisxmevam da gansakuTrebiT, kargad funqcionirebadma arasamTavrobo organizaciebma, romlebic sagangebod mikro da mcire

sawarmoTa komerciuli dakreditebis sferoSi moRvaveoben, uzrunvelyo sakredito xazebis droulad gacemis SesaZlebloba da navaraudebi gardaqmnis efeqtis, sruliad, Tu ara nawilobriv miRweva.

gardaqmnis gamowvevi, romelic 2005 wels `gardaqmnis gamowvevaTa Sefasebis~ (ATC) Sedegad iqna gamovlenili saqarTveloSi, Sefasda rogorc “didi” mTel rig sxvadasva seqtorSi, garda telekomunikaciebis, energomomargebis da mcire biznesis dafinansebis seqtorebisa, sadac amgvარი gamowvevi ~saSualo~ donis iyo.

gardaqmnis miznebi, romelsac SeimuSavebs evrobanki, Seicavs qveynis sxvadasxva seqtors da koncentrirebulia ganviTarebadi bazris struqturaze, bazarze damyarebul qcevaze da unar Cvevebze, da naklebi aqcenti keTdeba bazris mxardamWer institutebze, rac Seesabameba 2009 wlis `gardaqmnis efeqtis retrospeqtivaSi~ (TIR) warmodgenil Sedegebs, romelic moicavs periods 2005 wlidan - 2009 wlis pirveli naxevis CaTvliT. aRSaniSnavia, rom, rogorc qvemoT warmodgenil cxrilsia asaxuli, saqarTveloSi gardaqmnis yvela mizans mohyva reagireba, gansxvavebiT sxva, amave sididis qveynebisagan.

konkurencia, bazris gafarToeba, sakuTreba, bazris struqtura, unar-CvevaTa gavrcleba, demo produqtebi, demo restruqturizacia, demo dafinanseba, korporatiuli standartebi

rac Seexeba materializebul gardaqmnis efeqtis¹, ukanasknelma `gardaqmnis efeqtis retrospeqtivam~ TIR- ma (CS/FO/09-21) gamoavlina, rom bolo xuTi wlis ganmavlobaSi bankis moRvaveobas `udidesi~ efeqti hqonda samewarneo (korporatiul) seqtorze da `mniSvnelovani~ efeqti - uZravi qonebisa da soflis meurneobis seqtorebze. (CS/FO/09-21)².

ukanaskneli 5 wlis manZilze banki gansakuTrebiT aqtiurad CaerTo uZravi qonebisa da turizmis seqtorSi. saxeldobr, investiciebi saqarTvelos uZravi qonebis sainvesticio kompaniis saaqcio kapitalSi, uZravi qonebis dakreditebis meqanizmi, da ramdenime pirdapiri investicia saSualo zomis Tanadafinansebis meqanizmis MCFF –is gamoyenebiT (axali kerZo saavadmyofos mSenebloba da qve-sesxi samSeneblo kompaniisaTvis `Sps nola~). am proeqtebs hqondaT `mniSvnelovani~ pozitiuri sademonstracio efeqti sxva insitucionaluri investorebis adgilobriv bazarze mozidvis TvalsazrisiT, rac zrdida konkurencias da aumjobesebda biznesis standartebis seqtorSi. Tumca, aRSaniSnavia, rom miRweva im gardaqmnis efeqtis miznebisa, romelic kvlav misaRwevia, riskis qveS dgas, sabazro mdgomareobis gauaresebis gamo, rac ruseT saqarTvelos konfliqtisa da msolfio ekonomikuri krizisis kombinirebuli efeqtis Sedegia.

soflis meurneobis seqtorSi MCFF–is gamoyenebiT evrobankma mxari dauWira ramdenime klientis, romlebic CarTulebi iyvnen vaWrobaSi, sakvebi produqtebisa da gamagrilebeli sasmelebis warmoebaSi. `gardamavali ekonomikis adreul etapze myofi qveynebis iniciativis~ ETCI–is meqanizmebis DIF-sa da DLF-is gamoyenebiT pirdapiri investiciebi Caido sxvadasxva segmentSi dawyebuli qarTuli Rvinis warmoebidan Txilis warmoebamde, Rirebulebis daricxvis jaWvis gaswvri, sakvebi produqtebis

¹ aRSaniSnavia, rom SesaZloa gansxvavebebi iyos `gardaqmnis efeqtis monitoringis sistemis~ TIMS Sedegebsa da im efeqtis Soris, romelic warmodgenilia bolo `gardaqmnis efeqtis retrospeqtivaSi~ TIR. zemoaRniSnulis mizezebia: 1) zogierTi proeqti, romelic warmodgenilia mocemuli monitoringis sistemaSi TIMS axalia, amitom jer gardaqmnis efeqti materializebuli ar aris. b) qve-proeqtebi im CarCo xelSekrulebebisa, rogorbicaa pirdapiri investiciebis meqanizmi (DIF), pirdapiri dakreditebis meqanizmi (DLF), saSualo zomis Tanadafinansebis meqanizmi (MCFF), ar aris gaTvaliswinebuli `gardaqmnis efeqtis monitoringis sistemaSi~ TIMS (vinaidan monitoringi ukeTdeba am qve-proeqtebis CarCo meqanizmebs),Famitom samewarneo/korporatiuli seqtoris efeqti SesaZloa arsebulze odnav dabali gamoCndes.

² sruli meTodologiisaTvis ixileT danarTi 1.2 `gardaqmnis efeqtis restrospeqtiva~ Transition Impact Retrospective (CS/FO/09-21; 16/10/2009)

gadamuSavebidan sacalo gayidvebamde. gardaqmnis umetesi efeqti miiRweoda axali produqtebis SemoRebiT, adgilobriv mwarmoebledTan ukukavSiris gaumjobesebiT.

2005 wels, Sefasebis Sedegad dadginda, rom damatebiTi moTamaSeebis gaZliereba maRalkoncentrirebul mikro, mcire da saSualo sawarmoTa MSME dafinansebis bazarze momxmarebels met arCevans SesTavazebda da konkurencias gaaZlierebda. 2009 wels, gaTvaliswinebiT evrobankis warsuli warmatebebisa mikro, mcire da saSualo sawarmoTa (MSME) qveynis bankebis meSveobiT dafinansebis saqmeSi da mikro da mcire sawarmoTa MSE dafinansebaze koncentrirebuli, kargad funqcionirebadi arasamTavrobo organizaciebis arsebobisa bazarze, gardaqmnis gamowveva qveynis am seqtorSi Sefasda rogorc `mcire~.

1.6. kerZo da saxelmwifo seqtorebis Tanafardoba

2009 wlis seqtembris mdgomareobiT evrobankis proeqtebis 86.6% kerZo seqtorSia ganxorcielebuli. 2010-2012 wlebis axali samoqmedo strategiis periodSi banki umetesad orientirebuli iqneba (finansuri operaciebis raodenobis TvalsazrisiT) kerZo seqtoris dafinansebaze, Tumca SeiZleba ganxilos saxelmwifo seqtorSi zogierTi iseTi proeqti, romelsac individualurad didi Zalisxmeva sWirdeba evrobankis mxridan (mag. Savi zRvis eleqtrogadamcemi xazi, Tbilisis rkinigzis SemovliTi xazis proeqti, transporti). upiratesoba mieniWeba iseT proeqtebs, romlebsac ar sWirdebaT saxelmwifo garantiebi. Tumca iq, sadac arsebobs saxelmwifo garantiebis aucilebloba, moxdeba donori organizaciebidan Tanadafinansebis moZieba grantebis saxiT.

2. CFVJMVTLJ UFHTVJ

2.1. reformebis gatarebis garemo

2.1.1. politikuri garemo

arsebul politikur sistemas safuZveli 2003 wlis noembris vardebis revoluciam Cauyara. postrevoluciuma mTavrobebma gaatares mravalmxriv reformaTa programebi, romelTa mizani iyo erovnuli ekonomikis gamococxleba, mosaxleobis cxovrebis standartebis gaumjobeseba da siRaribis Semcireba. korufciis winaaRmdeg brZola reformebis dRis wesrigis mTavari sakiTxi gaxda.

vardebis revoluciidan eqvsi wlis Semdeg, saqarTvelos xelisufleba kvlav erTguli rCeba im gamocxadebuli miznebisa, rogoricaa korufciis daZleva, marTvis gaumjobeseba, siRaribis aRmofxvra da teritoriuli konfliktების მოგვარება, magram 2008 wlis agvistoSi ruseT-saqarTvelos Soris samxreT oseTisaTvis afeTqebulma konfliktma da afxazeTisa da samxreT oseTis damoukideblobis cnobam, xeli Seuwyo Sida politikuri garemos polarizebas. Tumca opoziciis rigebSi sxvadasxva Sexedulebebi arsebobs, konfliktis Sedegebma gaaerTianes maTi gadawyvetileba qveynis politikur mowyobaSi cvlilebebis Setanis Sesaxeb.

miuxedavad imisa, rom xelisuflebam uari Tqva opoziciis mier moTxovnil vadamdel saprezidento da saparlamento arCevnebis daniSvnaze, igi daTanxmda ganexila sakonstitucio cvlilebebi, ris Sedegadac saprezidento Zalaufleba unda Sesustebuliyo. 2009 wlis ivlisSi gamoqveynda refomaTa axali CamonaTvali, romelSic Sedioda vadamdeli adgilobrivi arCevnebis daniSvna, Tbilisis meris pirdapiri gziT arCeva da qveynis saarCevno kanonmdeblobaSi cvlielbebis Setana.

detaluri politikuri Sefaseba ixileT danarTSi 1

2.1.2. samarTlebrivi garemo

bolo wlebSi saqarTvelom SesamCnevi reformebi ganaxorciela iuridiuli sistemis dasaxvewad. es tendencia axlac grZeldeba, radgan mravl sferoSi mimdinareobs kanonproeqtebze muSaoba. cvlilebebi iqna Setanili aseve ramodenime kanonSi finansuri seqtoris, samewarneo saqmianobisa da sagadasaxado sferoebSi. konkretulad, komerciuli bankebis saqmianobis Sesaxeb kanonSi amoRebulia ramodenime SezRudva ucxouri kapitalis SemodinebasTan dakavSirebiT da ucxouri bankebisTvis ioli gaxda adgilobrivi bazarze Semosvla. 2008 wels damtkicebuli kanoni finansuri seqtoris globaluri konkurentunarianobis Sesaxeb miznad isaxavs saqarTvelos finansuri sistemis integracias msolfios finansur sistemaSi da mis Sesabamisobas msolfios finansuri sistemis maregulirebel sistemasTan.

Tumca, praqtikaSi qveyanas kvlav mniSvnelovani sirTuleebi gaaCnia maregulirebeli wesebis danergvis da iuridiuli dawesebulebebis gaZlierebis kuTxiT. bolo wlebSi mniSvnelovnad gaumjobesda iuridiuli da maregulirebeli sistema biznesis dafuZnebis da warmoebisTvis, maT Soris sabaJo reJimis liberalizacia, korufciis Semcireba. gaucnobierebloba (gansakuTrebiT adgilobrivi TviTmarTvelobebis doneze) da kanonis uzenaesobis pativiscema jer ar iZleva imis saSualebas, rom adeqvaturad da samarTlianad ganxorcieldes kanoni. Sedegad saxezea sasamarTlo sistemis susti funqcionireba.

danarTSi 3 warmodgenilia saqarTvelos iuridiuli gardaqmnis procesSi miRweuli winsvla.

2.1.3. socialuri da demografiuli garemo

demografiuli mdgomareoba

2008 wlis bolos saqarTvelos mosaxleoba daaxloebiT 4.4 milioni adamiani iyo. 2005 wlidan mosaxleobis maCvenebeli odnav gaizarda. pozitiuri zrdis maCvenebeli 1.4 procenti iyo. umetesad ekonomikuri mizezebiT ganpirobebuli gare migracia kvlav mniSvnelovan faqtorad rCeba mosaxleobis ricxovnobis klebaSi. sicocxlis saSualo xangrZlivoba 2008 wels 74.2 weli iyo. qalaqad mxovrebi mosaxleoba qveynis jamuri mosaxleobis 52.5 procentis Seadgens. eTnikuri jgufebi Semdegnairad aris gadanawilebulni (2002 wlis mosaxleobis sayovelTao aRweris Tanaxmad): qarTvelebi 83.8%, azerbaijanlebi 6.5%, somxebi 5.7%, rusebi 1.5% da sxva 2.5%.

humanuri ganviTareba da siRaribe

mniSvnelovani zrdis miuxedavad, Sinameurneobebis yovelwliuri kvlevis Tanaxmad siRaribis done mniSvnelovnad ar Secvlila 2005 wlis Semdeg da kvlav 30-31 procentis Seadgens. Tumca, msolfio bankis monacemebis Tanaxmad, siRaribis Semosavlis armqone kategoriebi gaumjobsda. es gulixmobs eleqtoenergiaze, bunebriv airze, usafrTxo wyalmomargebaze, jandacvis momsaxurebasa da umaRles ganaTlebaze xelmisawvdomobas.

mTavrobis mier ganxorciebuli reformebis amJamindeli aqcentebi socialur seqtorze keTdeba. 2006 wlis Semodgomaze mTavrobam danerga gamarTuli da miznobrivi socialuri daxmarebis programa. andre is ZiriTadad efuZneboda socialur statuss (unarSezRudulobas, xandazmulobas). axali miznobrivi socialuri daxmareba orientirebulia ukiduresad Rarib mosaxleobaze da eyrdnoba Sinameurneobebis kvlevis, romlebic samomxmareblo monacemebs iyenebs gansazRvrisas. mTavrobam biujetSi socialuri xarjebi gazarda, gansakuTrebiT agvistos konfliktis Semdeg. 2008 wlis mTliani Sida produqtis (mSp) procentuli maCvenebeli 6.7 iyo, xolo 2009 wels – 7.8. miznobrivi socialuri daxmarebis sistema amJamad moicavs 700 000 adamians, rac mosaxleobis 16 procentia. dasaqmebis stimulirebis programa soflad 2008 wlis TebervalSi daiwyo, Tumca umuSevrobis done 2008 wlis bolos kvlav daaxloebiT 16.5 procenti iyo. es maCvenebeli mogvianebiT kidev ufro gaizarda ekonomikuri krizisis gamo.

jandacvis sistema sustia. oficialurad saxelmwifo mflobelobaSi arsebuli jandacvis obieqtebi mainc funqcionireben rogorc kerZo dawesebulebebi. mTavrobis xarjebi jandacvis seqtorSi gaizarda wlis ganmavlobaSi, Tumca arsebuli dafinansebis sistema mainc arasakmarisia da umetesad pacientebis danazogidan xdeba momsaxurebis safasuris gadaxda. 2007 wlidan mTavrobam wamoiwyo Zalian ambiciuri jandacvis sistemis reformis ganxorcieleba, romelic gulixmobs jandacvis sistemis privatizebas da efeqturi dafinansebis sistemis danergvas. reforma iTvaliswinebs 100 axali kerZo saavadmyofos mSeneblobas. saxelmwifo mflobelobaSi arsebuli saavadmyofoebis umravlesoba gaiyoda (ZiriTadad uZravi qonebis developerebze), saerTaSoriso finansurma krizisma gavlena iqonia uZravi qonebis bazarze da samSeneblo seqtorze. aman gamoiwvia saavadmyofoebis mSeneblobebis tempis Seneleba. paralelurad, mTavroba amJamad muSaobs jandacvis sistemis dafinansebis sistemaze. dagegmilia janmrTelobis dazRvevis sabaziso sqemis danergva samxedro muSa-mosamsaxureTa, sajaro samsaxurebsa da saxelmwifo seqtorSi dasaqmebul pirTa janmrTelobis savaldebulo dazRvevisTvis. samTavrobo janmrTelobis dazRvevis danergva TiTqmis dasrulebulia. Raribi mosaxleobisTvis da is kerZo sadazRveo kompaniebis mier vauCerul sistemas efuZneba.

mTavrobam garkveuli winsvla iqonia daaxloebiT 137 000 iZulebiT adgilnacvali piri dabrunebis, gadanawilebisa da gansaxlebis kuTxiT. am adamianebs sakuTari saxlebis datoveba mouwiaT agvistos konfliktis Semdeg. samuSaoebi ZiriTadad donorebma daafinanses. maT mier gamoyofili dafinanseba 144 milioni aSS dolari iyo 2009 wlis Sua periodisTvis. daaxloebiT 106,000 iZulebiT adgilnacvali piri daubruna Sida qarTlis regions. maT daxmareba daurigdaT dazianebuli saxlebis reabilitaciisTvis, sursaTis usafrTxoebisa da sayofacxovrebo nivTebis aRdgenisTvis. samxreT oseTidan, axalgoridan da afxazeTidan gamosaxlebuli daaxloebiT 18,000 iZulebiT adgilnacvali piri dasaxlda 38 axlad Seqmnil dasaxlebebSi. Tumca daaxloebiT 8000 adamiani kvlav adgilnacvalia mTeli qveynis teritoriaze. kvebis aucilebeli saWiroebis dakmayofilebisTvis yvela es jgufi mTavrobisa da saerTaSoriso daxmarebebezea damokidebuli.

samxreT oseTidan axlad gamosaxlebuli pirebi, 1990-ian wlebSi afxazeTidan gamosaxlebul 210 000 adamianTan erTad mTeli qveynis mosaxleobis 5 procentis Seadgens.

Tanabari SesaZleblobebi da genderuli balansi

konstituciaSi aRiarebulia, rom yvela moqalaqe kanonis winaSe Tanabaria. Tumca, praqtikaSi diskriminacia problemad rCeba. kanoni krZalavs samsaxurebSi sqesobriv iZulebas, Tumca incidentebi xdeba, Tumca maTi gamoZieba iSviaTia. garkveuli winsvla iqna miRweuli qalTa uflebebis dacvis kuTxiT. ojaxuri Zaladobis sakiTxebeze 2007-2008 wlebis samoqmedo gegmis ganxorcielebis farglebSi dawesebulebaTaSorisi sabWo Seiqmna 2008 wlis dekembris bolos ojaxuri Zaladobis aRmosafxvrelad. saqarTvelo amjamad muSaobs genderuli Tanasworobis kanonproeqtze.

SromiTi urTierTobebi

saqarTvelo aris Sromis saerTaSoriso organizaciis wevri. mas ratificirebuli aqvs xsenebuli rvave misi ZiriTadi konvencia. qveyanaSi arsebuli Sromis kodeqsi SedarebiT liberaluria. Tumca, arsebuli saxiT, kodeqsi garkveulwilad diskriminaciulad miiCneva dasaqmebulTa mimarT. amJamad, mTavroba acxadebs, rom Sromis kodeqsi Sesatani cvlilebebis kanonproeqtze muSaobs. 2008 wlis oqtomberSi mTavrobam profesiul kavSirebTan da Sromis saerTaSoriso organizaciasTan miaRwia SeTanxmebas kodeqsi cvlilebebis

Setanaze. Sesabamisad, evrokavSiris erTsulovani profesiuli reJimis farglebSi evrokavSirma 2010 wlamde gaugrZela saqarTvelos beneficiaris statusi. xsenebuli reJimi miznad isaxavs partniori qveynebis CarTvas mdgrad ganviTarebasa da gamarTul mmarTvelobaSi. Sromis kodeqsis mosalodneli cvlilebebi SeiZleba gulisxmobdes zesaaTobrivi samuSaos anazRaurebas da samsaxuridan daTxovnis SemTxvevaSi kompensaciebis gacemas.

2.1.4. ekologiuri mdgomareoba

saqarTvelo Tavisi mdebareobis gamo yovelTvis warmoadgenda mniSvnelovan damakavSirebel rgols erTis mxriv CrdiloeTsa da samxreTs, meores mxriv ki aRmosavleTsa da dasavleTs Soris. qveynis farTobi 69,700 km-ia, misi mravalferovani landSafti ki mTebiTa da erovnuli parkebiT, sadac cxovelTa 10000-mde saxeobaa daculi, qveynis mdidar itoriul-kulturul memkvidreobasTan erTad warmoadgens sainteresosturistul mimarTulebas. rbili havisa da nayofieri niadagis wyalobiT saqarTvelos soflis meurneobas Zlieri potenciali aqvs. igi moicavs xils, bostneuls, mecxoveleobas, meRvineobas, Txilisa da Cais warmoebas. bunebrivi resursebis potenciali aerTianebs hidroenergias, manganums, rkinas, qvanaxSirs, spilenZs, oqros, granits, marmarilos, kirqvas, mineralur wylebsa da xe-tyes.

garemos dacvis saministro muSaobs garemos dacvis kodeqsis SesamuSaveblad, romelic mizad unda iyos 2010 wlis dasawyisSi. kodeqsis mizani arsebuli kanonmdeblobis gamartiveba da gaumjobesebaa. 2009 wels SemuSavebul garemosdacviT samoqmedo gegmaSi moxda 4 prioritets identificeba: a) sakanonmdeblo bazis gaumjobeseba, b) institucionaluri optimizacia, g) bunebrivi resursebis marTvis da garemos dacvis grZelvadiani strategia, d) sazogadoebaSi garemosdacviTi cnobierebis amarleba.

progresi SeimCneva evrogaerTianebs standartebTan saqarTvelos kanonmdeblobis harmonizaciaSi, gansakuTrebiT ki garemosdacviTi politikis SemuSavebasa da SesrulebaSi. 2004-2009 wlebis evrogaerTianeba-saqarTvelos samoqmedo gegma isaxavs amocanebs ekonomikuri ganviTarebis wasaxaliseblad; siRaribis daZlevis RonisZiebebis gasaumjobeseblad; mdgradi ganviTarebis wasaxaliseblad; ekonomikuri kanonmdeblobisa da administrirebis dasaxvewad. prioritetuli mimarTulebia: SesaZleblobebis ganviTareba; biomravalferovnebis konservacia da dacva; narCenebis marTva da konservacia; urbanuli ganviTareba da turizmi. 2006-2010 wlebis gaeros gegma ganviTarebis xelSewyobisaTvis cdilobs gaerTianos `aTaswleulis ganviTarebis miznebi~ da fokusirebas axdens xuT mimarTulebaze: a) siRaribe da ekonomikuri zrda; b) marTva; g) sabaziso socialuri servisebi; d) arastabiluroba; e) garem. gaeros ganviTarebis programam resursebi mimarTa garemosa da bunebrivi resursebis marTvis, adamianis uflebebis, genderuli Tanasworobis da garemosdacviTi pasuxismgeblobis proeqtebze.

saqarTvelosaTvis klimatis cvlilebis scenarebi Seicavs riskebs saSualo temperaturis matebis, gvalvebis gaxSirebis, Zlieri wvimebis da saSualo wliuri naleqebis Semcirebisa. saqarTvelo SeuerTda gaeros CarCo konvencias klimatis cvlilebis (UNFCCC) Sesaxeb da aris kiotos protokolis xelmomweri.

evrobanki gansazRvavs bankis saqmianobis maRali donis saoperacio prioritetebs 2010-2012 strategiuli periodis ganmavlobaSi. me-4 danarTSi mocemuli cxrili axdens im zogierTi potenciuri garemosdacviTi da socialuri sakiTxis identifikacias, romelic dakavSirebulia TiToeul am prioritetTan.

banki gaagrZeles garemosdacviTi sferos ganviTarebis SesaZleblobebis gamovlenas saqarTveloSi. magaliTad, bankma gauwia teqniki daxmareba garemos dacvisa da bunebrivi resursebis saministros garemosdacviTi menejmentisa da inspeqciis adminitraciuli potencialis ganmtkicebis sakiTxebSi.

evrobankis yvela proeqti saqarTveloSi eqvemdebareba bankis `garemosdacviT da socialur politikas~ (2008), da sadac saWirod miiCnevs, `garemosdacviT da socialur samoqmedo gegmas~ daurTavs iuridiul dokumentacias imisaTvis, rom ukeT gadaWras proeqtis winaswari kvlevis Sedegad gamovlenili sakiTxebi, rac SesabamisobaSia bankis mandatTan, romelic gulisxmobs garemosdacviTi TvalsazrisisiT mizanSewonil da mdgrad ganviTarebas sainvesticio proeqtebis ganxorcielebis dros.

me-4 danarTSi saqarTveloSi garemosdacviTi sferos ganviTarebis Semdgomi analizia warmodgenili.

2.2. makroekonomikuri mdgomareoba

saqarTvelom mniSvnelovan ekonomikur zrdas miaRwia evrobankis wina strategiis dokumentis gamoqveynebis Semdeg. misi realuri mTliani Sida produqti (mSp) 2006-2007 wlebSi saSualod 11 procentis Seadgenda da ZiriTadad ganpirobepuli iyo ucxouri kapitalis masiuri SemodinebiT. qveynis ekonomikis sxvadasxva seqtorze gadanawilebuli ucxouri investiciebi mSp-s wilobrivad daaxloebiT 15 procentia. aman ganapiroba ekonomikuri bazis gafarToeba. adgilobrivi kreditdabandeba swrafi tempebiT gaizarda 2005 wels arsebuli 21 procentidan (mSp) da 2008 wlis bolosTvis daaxloebiT 31 procenti Seadgina (mSp). es

tendencia ganyarebuli iyo sabanko seqtorsSi gazrdili ndobiT da saerTaSoriso finansur bazrebze gasvliT. dolarizaciis done am seqtorsSi etapobrivad Semcirda. ase magaliTad, ucxour valutaSi gacemuli sesxebis moculoba 2005 wels arsebuli 77 procentidan Semcirda 65 procentamde 2008 wlis ivlisSi (konfliqtamde).

fiskaluri pozicia mniSvnelovnad gaumjobesda sagadasaxado kanonmdeblobis daxvewisken, gadasaxadebis administrirebisa da sagadasaxado bazis gafarToebisken mimarTuli garkveuli RonisZiebebis ganxorcielebis Sedegad. sabiujeto Semosavlebi gaizarda mSp-s wilobrivad 2005 wels arsebuli 23 procentidan daaxloebiT 31 procentamde 2008 wels. aman gaumjobesa mTavrobis SesaZlebloba gansakuTrebiT infrastruqturis sferoSi socialuri da kapitaluri xarjebis gazrdis mimarTulebiT. ruseTis embargos mizeziT Senelebuli eqsportiT da importze gazrdili moTxovniT gamowveuli mimdinare angariSis deficitis didi maCvnebeli metwilad dafinansebuli iyo ucxouri investiviebiT da ucxoetsi samuSaod myofi adamianebebis fuladi gzavnilebiT. saqarTvelos erovnuli banki ganagrZobda mkacri fulad-sakredito politikis ganxorcielebas inflaciaze gazrdili zewolis gamo, rac Tavis mxriv gamowveuli iyo ucxoetsidan Tanxebis masiuri SemodinebiT, energomatareblebsa da sursaTis fasebze fasebis zrdiT.

Tumca, saqarTvelos ekonomikaze mniSvnelovnad imoqmeda ruseTTan konfliqtma 2008 wlis agvistoSi da saerTaSoriso finansurma krizisma. agvistos konfliqtma Searyia investorebis da momxmareblebis rwmena, sajaro seqtoris dafinansebaze moaxdina zewola, fizikuri da sxva infrastruqtura daaziana da sabanko seqtorse zewola moaxdina, radgan moxda anabrebebis masiuri gatana (savaraudod 13 procenti). saqarTvelos erovnulma bankma ganaxorciela ramodenime sagangebo RonisZieba konfliqtis Semdeg sabanko seqtorsSi Seryeuli likvidurobis gasaumjobeseblad. xsenebuli zomebi gulsxmobdne refinansirebis ganakveTis Semcirebas, sarezervo moTxovnebis da likvidurobis ganakveTis Semcirebas, aseve bankebis likvidurobis pirdapiri mxardaWeris meqanizmis danergvas.

saerTaSoriso finansuri krizisis gaRrmavebam damatebiTi zewola moaxdina mimdinare da ucxour investiciebze. sabolood, noembris pirvel kviraSi dauSves laris 17 procentiT gaufasureba. krizisma gavlena iqonia aseve sakredito portfelis xarisxze da anabrebebis moxidvaze –saerTaSoriso finansuri bazrebebis daxurvis pirobebSi. bankebis mier kreditdabandeba mniSvnelovnad Semcirda da kvlav Zalian SezRudulia. imavdroulad, bankebis portfelebis dolarizaciis donem imata da 77 procentis gadaaWarba. aman gamoiwvia savaluto riskebis zrdac. ucxoetsi samuSaod myofi adamianebebis fuladma gzavnilebma wliuri maCvnebeli daaxloebiT 20 procentiT iklo 2009 wels. es metwilad ganpirobepuli iyo ekonomikuri aqtivobis SenelebiT, gansakuTrebiT ruseTsi, saidanac kvlav moedineba fuladi gzavnilebis naxevarze meti (2008 wels ruseTidan fuladi gzavnilebi qveyanaSi am kategoriis Semosulobebis ori-mesamede iyo). ekonomika savaraudod 10.7 procentiT Semcirda 2009 wlis meore kvartalSi. amass win uswrelda 5.9 procentiani Semcireba 2009 wlis pirvel kvartalSi, rac gamowveuli iyo gacilebiT naklebi ucxouri da adgilobrivi investiciebiT, Zalian SezRudul sabanko kreditdabandebasTan erTad. mSeneblobis, momsaxurebis da warmoebis seqtorebSi 2009 wlis pirvel naxevarSi mniSvnelovani vardna moxda ekonomikuri aqtivobis kuTxiT. xsenebul periodSi ucxouri investiciebis Semodineba daeca daaxloebiT 80 procentiT 2008 wlis igive periodTan SedarebiT. bankebis mier kreditdabandebis maCvnebeli 2009 wlis agvistos bolosTvis Semcirda 4 procentiT (wliuri maCvnebeli).

uaryofiTi gavlena nawilobrivi baTildeba farTomasStabiani saerTaSoriso finansuri daxmarebiT, rac sami wlisTvis daaxloebiT 4.55 miliard aSS dollars Seadgens. am resursis gamoyofaze valdebuleba 2008 wlis oqtomberSi iqna nakisri. qveynis fiskalur-ekonomikuri stimulis dafinansebas aman Seuwyo xeli, radgan daaxloebiT 1.7 miliard aSS dolarze kontraqti ukve gaformebulia donorebTan, xolo 2009 wlis bolomde gamoiyofa damatebiT 1.6 miliardi aSS dolari. saerTaSoriso savaluto fondis sagangebo 18 Tviani sarezervo daxmarebis programa 750 milioni aSS dolaris gamoyofas iTvaliswinebs. is amoqmedebuli iqna 2008 wlis seqtembris Sua periodSi. programis farglebSi damatebiT 424 milioni aSS dolari iyo gamoyofili, xolo uSualod programis xangrZlivoba 2011 wlis ivnisamde gagrZelda. xsenebulis Sedegad moxda konfliqtis Semdeg stabilizaciis procesis daxmareba. gacvliTi kursi SenarCunebuli iqna SedarebiT stabilur doneze 2009 wlis maisidan saqarTvelos erovnuli bankis mier misi elastiurobis gazrdis miuxedavad. es ganpirobepuli iyo Semcirebul momxmarebasTan dakavSirebuli ufro dabali importis moculobebiT.

saqarTvelo 2009 wels imyofeba ekonomikis Sekvecis gamowvevis winaSe, romelic 2010 wels mxolod mcirediT gaizrdება. es ganpirobepulia imiT, rom ufro dabalia adgilobrivi da ucxouri investiciebis maCvnebeli, xolo mniSvnelovnad Semcirebulia bankebis kreditdabandeba. umetes wilad saerTaSoriso finansuri mxardaWeris dapirebuli masStaburi paketebidan dafinansebuli sajaro ekonomikuri stimulireba garkveul wilad iqoniebs damabalansebel efeqts. ucxoetsi samuSaod wasuli saqarTvelos moqalaqeebis fulad gzavnilebi, maTi umniSvnelo moculobebis miuxedavad mosalodnelia kidev ufro Semcirdes. es imiT aris ganpirobepuli, rom mezobel qveynebsi – gansakuTrebiT ruseTsi, ekonomikuri recesia arsebobs. amass ki Tavis mxriv gavlena eqneba momxmarebaze. saerTaSoriso finansuri mxardaWeriT mosalodnelia metwilad daifaros mimdinare angariSis deficit, romelic SesaZloa kvlav orcifriani gamosaxulebiT iyos, radgan eqsportidan Semosavlebze gavlena aqvs dabal moTxovnas da saeqsporto bazis simcires.

saerTaSoriso savaluto fondis gazrdili mxardaWera dafaravs mosalodnel sagadamxdelo balansis dafinansebis saWiroebis 2010-2011 wlebSi. saerTaSoriso daxmarebis Semodineba daexmareba valutaze zewolis Semsuqebas. sabanko seqtoris saerTaSoriso finansuri mxardaWera daexmareba bankebis sabalanso uwyisebis Semicirebas da moklevadian periodSi maTi sakredito SesaZleblobebis gaumjobesebas. aseve SesaZlebeli iqneba investorebis rwmenis aRdgena grZelvadian periodSi. sabanko seqtorSi dagrovili problemuri sesxebis odenoba mosalodnelia kidev ufro gaizardos ekonomikuri aqtivobis Senelebis gamo, gansakuTrebiT uZravi qonebis bazarze misi gavlenis gaTvaliswinebiT. savaluto riskebi kvlav didia bankebis aqtivebis maRali dolarizaciis gamo (kreditebis 70 procentze meti).

SerCeuli ekonomikuri indikatorebi warmodgenilia danarTSi 2.

2.3. gardamavali etapis miRwevebi da gamowvevebi

2.3.1. gardamavali etapis miRwevebi

wina strategiuli dokumentiT gaTvaliswinebul periodSi miRweuli struqturuli reformebis kuTxiT miRweuli progresi mniSvnelovani iyo - wina wels garkveuli ekonomiuri Seferxebebis miuxedavad. winsvla gansakuTrebiT SeimCneoda farTomasStabiani privatizaciis procesis dasrulebis, biznesis warmoebisTvis xelsayreli garemos kidev ufro gaumjobesebis, sagadasaxado da sabaJo reJimebis liberalizaciis, aseve finansuri seqtoris reformis kuTxiT. SesamCnevi Sedegebi iqna miRweuli korufciasTan brZolis sferoSi. es aisaxa kidevac qveyinis reitingze "saerTaSoriso gamWvirvalobis" mier 2009 wlisTvis gamoqveynebul korufciis indeqsSi. sul 180 qveynisgan Semdgar CamonaTvalSi saqarTvelo 66-e adgilzea da miniWebuli qulebis raodenobaa 4.1. gardamavali ekonomikis mqone qveynebisTvis saSualo maCvenebelia 3.5. saqarvelo 2008 wlis noemberSi miuertda aseve gaerTianebuli organizaciis konvencias korufciis Sesaxeb.

mniSvnelovani winsvlis miuxedavad, mTavrobis efeqturoba da regulirebis xarisxi ganviTarebuli qveynebis standartebis bevrad Camouvardeba, Tumca gardamavali ekonomikis mqone qveynebis arsebul saSualo maCvenebels akmayofilebs da cotaTi aRemateba kidec. regionalur arastabilurobas Iribe gavlena hqonda saxelmwifo dawesebulebebis funqcionirebaze da saqarTvelos firmebis TiTqmis 80 procentze 2008/2009 wlebSi. biznesis warmoebisTvis saWiro garemosa da sawarmoebis saqmianobis kvlevam cxadyo, rom politikuri arastabiluroba maTi muSaobis xelisSemSleli faqtorია.

rogorc evrobankis gardamavali ekonomikis gamowvevebis 2009 wlis SefasebaSi iqna aRniSnuli jer kidev bevria gasakeTebeli instituciur ganviTarebaze, korporatiul mmartvelobasa da infrastruqturis seqtoris gardaqmnaze orientirebuli reformebis kuTxiT damatebiTi winsvlis misaRwevad. es ufro rTuli amocanaa da gansaxorcieleblad met dros moiTxovs. mTavar gamowvevad kvlav rCeba vaWroba da sainvesticio klimati, gansakuTrebiT maregulirebeli da institucionaluri reformis kuTxiT. masSi aseve moiazreba gaumjobesebebi Semdeg sferoebSi: qonebrivi uflebebi, sasamarTlo sistemas damoukidebloba, sakonis uzenaesobis gaZliereba, biurokратиis da administraciuli reformis Semdgomi modernizaba da korufciis masStabebis Semdgomi Semicireba. seqtorebis reitingebis gasacnobad ixileT danarTi 5.

2.3.2. gardamavali etapis gamowvevebi

gardamavali etapis amJamindeli gamowvevebi wina strategiuli ganaxadis dokumentiT gaTvaliswinebul periodSi arsebulis msgavsia. zogierTi maTgani ufro gamoikveTa sabanko seqtorsა da uZravi qonebis bazarze mimdinare saerTaSoriso finansuri krizისი gavleniT. gardamavali etapis mTavari gamowvevebi Semdegnairad aris Sejamebuli:

- sabanko seqtoris gaZliereba mTavar gamowvevad rCeba. meanabreTa rwmenis gasaZliereblad, gaumjobesebuli zedamxedvelobisTvis, riskisa da sakredito portfelis marTvis gaumjobezebisTvis uSualod bankebis mier ganxorcielebuli zomebi mniSvnelovania sabanko seqtoris ganviTarebisTvisa da stabilurobisTvis,
- fizikuri infrastruqturis gaumjobeseba municipalur komunaluri da el. energiis generirebis sferoebSi aucilebelia biznesis warmoebisTvis xelsayreli pirobebis Semdgomi gaumjobesebisa da ekonomikis mdgradi ganviTarebisTvis. infrastruqturis rehabilitaciisTvis saWiro investiciebi, maregulirebeli sistemis cvlilebebi da kerZo seqtoris monawileoba aucilebelia grZelvadiani finansuri mdgradobis uzrunvelsayofad,
- mikro, mcire da saSualo zomis sawarmoebis seqtoris ganviTareba mniSvnelovania eqsportis gasanviTareblad da importis Casanacvleblad – magaliTad, soflis meurneobis seqtorSi. mxolod am seqtorze modis mTliani Sida produqtis (mSp) daaxloebiT 10 procenti. miuxedavad imisa, rom dafinansebis xelmisawvdomloba bolo wlebSi mniSvnelovnad gaumjobesda mikro, mcire da saSualo sawarmoebisTvis, am segmentis dakreditebaze araproporციული gavlena iqonia zogadad bankebis kreditdabandebis klebam saerTaSoriso finansuri krizისი Tan dakavSirebiT,

- mTeli qveynis ekonomikis masStabiT energo efeqturobis propagandireba da maregulirebeli sistemis SemuSaveba energo efeqturobisa da ganaxlebadi energiisTvis,
- sainvesticio klimatis Semdgomi gaumjobeseba iuridiuli reformebis efeqturi ganxorcielebiT, qonebrivi uflebebis gaumjobesebiT da korufciis Semdgomi SemicirebiT,
- mTeli qveynis ekonomikis masStabiT adgilobrivi bazarze konkurenciis gaZliereba, restruqturizaciis xelSewyoba da sakvanZo seqtorebSi produqtiulobis gazrda novaciebis da teqnologiebis gamoyenebis saSualebiT. adgilobrivi biznesis xelSewyobiT, efeqturobis gazrdisa da produqciis/momsaxurebis xarisxis gaumjobesebis stimulirebiT, aseve vaWrobasTan dakavSirebuli maregulirebeli sistemis daxvewiT da evrokavSiris kanonmdeblobasa da standarteTan miaxloebiT saqarTvelos saeqsporto potenciali SeiZleba gaasmagdes.

konkretulad, sxvadasxva seqtorsSi arsebuli gamowvevebi Semdegnairad SeiZleba Camoyalibdes:

finansuri seqtori

sabanko seqtoris zedamxedveloba, regulireba da bankebis mflobelobis gamWvirvalobis da korporatiuli marTvis iuridiuli struqtura mniSvnelovnad gaumjobesda bolo strategiis ganaxadis dokumentis gamoqveynebis Semdeg. saqarTvelos erovnuli banki agrZelebda sabanko seqtoris konsolidacias, magaliTad minimaluri kapitaluri moTxovnebis gazrdiT. ucxouri bankebis Semosvla da umsvilesi – “saqarTvelos bankis” aqciebis londonis safondo birJaze gatana 2007 wels qveynis sabanko sistemis gaZlierebas, gazrdil konkurencias da bankebis mier klientebisadmi finansuri momsaxurebis gaumjobesebuli asortimentis SeTavazebas uwyobda xels. adgilobrivi kreditdabandeba kerZo seqtorsSi swrafad gaizarda bolo oTxi wlis ganmavlobaSi. mSp procentulad 2005 wels arsebuli 15 procenti gaormagda da 2008 wels 30 procenti iyo, savaraudod dabali bazis gamo. bankebis da specializebuli dawesebulebebis garkveuli raodenoba mikrodafinansebas axorciebs. mikro, mcire da saSualo zomis sawarmoebSi sabanko kreditdabandeba gaizarda “prokredit bankis” swraf zrdasTan erTad, ramac mniSvnelovani konkurentuli zewola moaxdina bazris am segmentze. xsenebulis miuxedavad, mxolod ramodemime finansuri Suamavals aqvs SemuSavebuli mdgradi mikro, mcire da saSualo zomis sawarmoebis dakrediteba da Sedegad am kategoriis kompaniebs mflobelebis piradi kapitalisa da gaunawilebeli mogebis imedad toveben.

2008 wlis agvistos konfliqtma da saerTaSoriso finansurma krizisma Semdeg erToblivad gamoiwvies bankebis kreditdabandebis dramaturi Seneleba. mas Semdeg vlindeboda seriozuli sisusteebi. gansakuTrebiT TvalSi sacemi iyo riskebisa da sakredito portfelis marTvis gaumjobesebis saWiroeba. radgan sesxebis daaxloebiT 77 procenti denominirebulia ucxour valutaSi, misi gaufasurebis Sedegad Sesazlo danakargebi did saSiSroebas uqmnian bankebis sakredito portfelebs. finansuri zedamxedvelobis saagento daarsda 2008 wels, xolo 2009 wlis dasawyisidan erovnuli bankis daqvemdebarebaSi funqcionirebs. finansuri krizisis fonze, erovnuli banki met Zalauflebas ibrunes finansuri seqtoris zedamxedvelobasa da regulirebaze, raTa mxari dauWiros finansur stabilurobas da gamWvirvalebas, uzrunvelyos momxmarelebis da investorebis uflebebi.

sadazRveo bazari kvlav SedarebiT mciria (premia/mSp ganakveTi 1 procentze naklebia), xolo kanonmdebloba da regulireba CamorCeba sadazRveo seqtoris zedamxedvelTa saerTaSoriso asociaciis standartebs. kerZo sapensio fondebis muSaobis masStabebi Zalian SezRudulia. salizingo operaciebi etapobrivad viTardeba, Tumca Zalian dabali bazidan - mxolod sami salizingo kompania funqcionirebs bazarze.

energetika da infrastruqtura

municipaluri da garemosdacviTi infrastruqtura

municipaluri komunaluri sawarmoebSi momsaxurebis done da xarisxi bolo periodSi gaumjobesda. amas xeli Seuwyo saerTaSoriso Tanamegobrobis sagranto dafinansebam. Tumca, bervi komunaluri sawarmoa finansurad mZime mdgomareobaSi. tarifebi ar kmara xarjebis dasafarad, funqcionireba sustia, xolo qselis danakargebi – mniSvnelovani. reguliregis uflebebi (mag. tarifis gansazRvra) municipalitetebidan damoukidebeli maregulirebels gadaeca. ganisazRvra Sesabamisi kanonmdebloba, magram regulirebis potenciali kvlav sustia da Sesabamisad wyalmomargebis kompaniebis umravlesoba wagebaze muSaobs. kerZo seqtorsSi aqtiuria urbanuli transportis segmentSi - ZiriTadad araregulirebadi konkurenciis pirobebSi, Tumca susti regulireba asaxvas hpovebs dabali xarisxis momsaxurebaSi. yvela municipaluri momsaxurebis mTavari gamowveva fizikuri infrastruqturis rehabilitacia, satarigo reforma da restruqturizacia - efeqturobis gaumjobesebis mizniT.

saerTaSoriso safinanso institutebis daxmarebiT mTavrobam municipalur seqtorSi reformis programa SeimuSava da mas amJamad axorciebs. misi mizania wyalmomargebis infrastrukturis ganviTareba da wylis xarixis gaumjobeseba. 2009 wlis ivnisSi mTavrobam brZaneba gamosca saxelmwifo mflobelobaSi arsebuli wyalgamanawilebeli kompaniebis Serwymaze. Sedegad Seiqmna ori regionaluri kompania – Sps “dasavleTis wyali” da Sps “aRmosavleTis wyali”. Sps “dasavleTis wyaliSi” gaerTianda 29 regionaluri wyalgamanawilebeli, wyalmomargebisa da sakanalizacio sistemebis kompaniebi qveynis dasavleTiT. Sps “aRmosavleTis wyaliSi” gaerTianda 33 regionaluri wyalgamanawilebeli, wyalmomargebis da sakanalizacio sistemebi aRmosavleT saqarTveloSi. saxelmwifo mflobelobaSi arsebuli wyalgamanawilebeli kompaniebis Serwyma waadgeba marTvis gaumjobesebas da seqtorSi investiciebis mozidvas.

eleqtroenergia da mdgradi energetika

saqarTvelos eleqtroenergiis seqtori radikalurad liberalizebuli gaxda da nawilobrivad privatizebuli, Tumca misi regulireba kvlav sustia. distribucia mTlianad privatizebulia ucxoeli strategiuli investorebis mier. generacia kerZo mflobelobaSia erTaderTi gamonaklisis – umsvilesi enguris hidroeleqtrosadguris saxiT, romelic TiTqmis naxevari qveynis eleqtroenergiis moTxovnilibas akmayofilebs. mobinadreTa sacalo tarifebi TiTqmis srulad faravs xarjeb, magram sistemis SigniT mniSvnelovani subsidireba grZeldeba, xolo fasebi ar moicaven ekologiur xarjeb.

2006 wliდან mniSvnelovnad Semcirda qselis danakargebi, Tumca saerTaSoriso standartebTan SedarebiT misi moculoba kvlav maRalia. Suqis gamorTvebi kvlav xdeba qselis gaumarTaobis gamo. moxmarebuli eleqtroenergiisTvis safasuris amoReba 95 procentamde gaizarda 2008 wels. Tumca tarifebis gansazRvraSi kvlav sustia gamWvirvalebis faqtori. mcira mcira zomis ganaxlebadi proeqtebisTvis ar aarsebobs morgebuli tarifi. amis nacvlad ubralod xdeba deregulireba da bevr SemTxvevaSi fasi damokidebulia proeqtis xelmZRvanelTa molaparakebis unarze. enegro standartebi mSeneblobisas iSviaTad eyrdnoba praqtikas.

qveyanas didi potenciali gaaCnia konkretulad ganaxlebadi da hidro generaciis mxriv. grinfieldis tipis energo sadgurebis Seqmmis xarjebi metwilad dabalansdeba TurqeTSi eqsportiT. am sakiTxs saqarTvelo aqtiurad amuSavebs. eqsportis warmadobac sasargeblo iqneba regionalur doneze, radgan is gaaZlierebs vaWrobas da moaxdens regionis qveynebs Soris daxmarebis stimulirebas.

transporti

saerTaSoriso safinanso institutebTan TanamSromlobis farglebSi mTavrobam daaCqara rkinigzis reformis procesi. gansakuTrebiTYgaaqtiurda muSaoba seqtoris provatizaciisTvis momzadebis mizniT. Tumca, rkinigza kvlav saxelmwifo mflobelobaSia. is vertikalurad aris integrirebuli da ZiriTadi rkinigzis biznesebi (infrastruktura, mgzavrebis gadayvana, tvirTebis gadazidvebi, sxv.) kontrols eqvemdebareba. mesame mxaris xelmisawvdomoba uzrunvelyofilia da ramodenime kerZo operatori bizness awarmoebis rkinigzis infrastrukturis segmentSi. saavtomobilo gzebis mxriv, saxelmwifo sagzao departamenti naxebrad damoukidebeli organoa mxolod da saministros daqvemdebarebaSi imyofeba. mSeneblobebis da saremonto samuSaoebis obieqtebis umravlesoba ukve moSorebulia da konkurencia ukve SeiniSneba. koncesiebis sferoSi kanonmdებloba iqna miRebuli 2006 wels, magram sagzao proeqtebi jer ar ganxorcielebula. fasiani saavtomobilo gzebis safasuri sakmarisia gegmiuri remontisa da rehabilitaciis xarjebis dasafarad. Tbilisis saerTaSoriso aeroporti kerZo seqtoris mier imarTeba mSeneblobis, operirebisa da gasxvisebis principiT. foTis portis privatizebac 2008 wels ganxorcielda. igive Seexeba baTumis ports.

samewarneo seqtori

soflis meurneoba mTliani Sida produqtis (mSp) mniSvnelovani komponentia. misi wili 2008 wels daaxloebiT 9 procenti iyo. dasaqmebulTa 55 procenti soflis meurneobis seqtorze modis. saqarTvelom aRsanisnavad gaumjobesa fasebis liberalizaciis procesi mTeli rigi samomxmareblo produqtebis da soflis meurneobis nawarmis gaTvaliswinebiT. uaxles warsulSi ganxorcielebuli miwis reformam instituciuri struktura danerga miwis funqcionirebadi kerZo bazrisTvis da Sesabamisad sasoflo-sameurne daniSnulebis miwis nakveTebis didi raodenoba privatizebulia – maT Soris ucxoelbis mier. xsenebulis miuxedavad, seqtorSi mainc ver moxerxda pirdapiri ucxouri investiciebis masiuri mozidva. gadamamuSavebeli seqtoris privatizebis kuTxiT garkveuli progresi SeiniSneba, magram restrukturzacia jer kidev adreul etapzea da axal mflobelebs kvlav esaWiroebaT efeqturobis gazrda, higienisa da xarixis standartebis daxvewa. es aucilebelia saerTaSoriso doneze konkurentuli poziciebis dakavebis mizniT. mTavrobam moamzada saqarTveloSi soflis meurneobis ganviTarebis strategia 2009-2012 wlebisTvis. is ganxorcielebis programasac moicavs. am mxriv da evrokavSiris mxardaWeriT bevri seminari Catarda. maTi mizani iyo gamocdilebis gaziareba saukeTeso praqtikisa da saerTaSoriso standartebis danergvis sferoSi. mTavrobam

aseve wamoiwyo iafi kreditis saxelmwifo programa. is miznad isaxavs sasoflo-sameurneo fermebis da agro-biznesis xelSewyobas. mewarmeebs SeRavaTian fasad SeuZliaT SeiZinon saxelmwifo mflobelobaSi arsebuli sasoflo-sameurneo miwebi.

mniSvnelovani winsvla iqna miRweuli saxelmwifo mflobelobaSi arsebuli sawarmoebis privatizaciis kuTxiT. privatizaciama da administraciuli procedurebis gaumjobesebam ganapiroba pirdapiri ucxouri investiciebis masiuri moqidva biznesis wamowyebis segmentSi. xsenebulis Sedegad gaizarda produqtiuloba da garkveulwilad – saqmis warmoebis standartebi. gamowvevad rCeba konkurentuli kanonmdblobis praqtikuli ganxorcielebis Semdgomi gaumjobeseba, korporatiuli mmarTvelobis gaZliereba da saqmis warmoebis standartebi. uZravi qonebis bazarze bolodroindeli swrafi zrdis miuxedavad qonebrivi bazari ganviTarebis SedarebiT adreul etapze impyofeba. SeiniSneba Tanamedrove komerciuli farTis simcire yvela komerciul qve-segmentSi. yvelaze didia sxvaoba moTxovnasa da miwodebas Soris sasawyobo da lojistikis bazrebze. aq dasavluri tipis umaRlesi klasis farTi TiTqmis ar arsebobs.

kavSirgabmulobis seqtorsSi fiqsirebuli satelefono kavSiris bazarze dominirebs saqarTvelos gaerTianebuli telekomi (“saqarTvelos eleqtrokavSiri”). konkurencia SeimCneva alternatiuli operatorebis mxridan – “axali qselebi”, “axteli” da “saqarTvelos telekomi”. mTavrobam “gaerTianebuli telekomi” yazaxur-qarTul konsorciums 2006 wels miyida, maSin rodesac amerikulma jgufma “metromediam” 2007 wels misi kuTvnil wili 100 procentamde gazarda “saqarTvelos telekomSi”. mobiluri satelefono kavSiris dafarvis zona virtualurad mTel saqarTvelos moicavs. sakomunikacio sistemebi ufro mniSvnelovani gaxda, radgan fiqsirebuli satelefono qselebi bevr adgilas moZvelebulia. mobiluri satelefono kavSiris bazarze mesame operatorma – “mobitelma” komerciuli momsaxureba 2007 wlis martSi daiwyo. internetis gavrcelba ver xerxdeba qselebis da maT ganviTarebaSi araadeqvaturi investiciebis gamo. internetis bazari warmoqmnis etapze da SeiZleba gamarTlebuli iyos “vaimaqsis” warmatebuli ganxorcieleba.

2.4. kapitalis xelmisawvdomoba

saerTaSoriso finansur krizisamde saqarTvelos xelmisawvdomoba saerTaSoriso kapitalur bazrebze gaumjobesda, magram mxolod sabanko seqtorsSi. mTavrobam 2008 wlis aprilSi warmatebiT gamouSva evro obligaciebi. saerTaSoriso safinanso institutebi mTavar wyarod rCeba saqarTvelos sawarmoebis da safinanso dawesebulebebis saerTaSoriso dafinansebis kuTxiT. meores mxriv, pirdapiri ucxouri investiciebi mniSvnelovnad gaizarda bolo ramodenime wlis ganmavlobaSi. es gaxda ekonomikuri zrdis umTavresi faqtori. pirdapiri ucxouri investiciebi gaizarda da Tu 2005 wels mTliani Sida produqtis (mSp) procentulad misi moculoba 8.3 procenti iyo, igive maCvenebeli 2007 wels 15.1 procentamde gaizarda. es nawilobrivi ganpirobepuli iyo privatizaciit da ekonomikis sxvadasxva seqtorse nawildeboda. ucxouri investiciebi mniSvnelovnad Semcirda agvistos konfliqtis da saerTaSoriso finansuri krizis gamo. 2008 wels pirdapiri ucxouri investiciebis maCvenebeli mSp-s procentulad 9.2 procentamde Semcirda. 2009 wlis pirvel naxevarSi ucxouri investiciebis moculobam absolutur gamoxatulebaSi 217 milioni aSS dolari Seadgina. es maCvenebeli 80 procentiT aris Semcirebuli wina wlis igive periodTan SedarebiT.

rodesac krizisuli pirobebi gamokeTdeba, kerZo ucxouri kapitalis Semodineba mosalodnelia gaizardos Tu daregulirebuli iqneba qveynebis Sida politikuri mdgomareoba. kreditdabandebac etapobrivad gaizrdeba. Tumca, dasavleTis qveynebis ekonomikuri mdgomareobis prognozirebuli Senelebuli gamosworebis gamo, saqarTveloSi ucxouri investiciebis Semodinebis ganaxlebac Senelebuli iqneba. saeqsporto seqtoris ganviTarebis da konkurenciis gaumjobesebis mxardamWeri politikis ganxorcielebas da Sedegebis miRwevas garkveuli dro dasWirdeba. amitom, mxolod etapobrivi zrdaa mosalodneli strategiis ganaxadis dokumentiT gaTvaliswinebul periodSi. mTeli am drois ganmavlobaSi evrobankis klientebi savaraudod ucxoeTidan da sakredito bazrebidan moqiduli SezRuduli resursebiT imuSaveben. pirdapiri ucxouri investiciebi da sabanko seqtoridan adgilobrivi kreditdabandeba etapobrivad daiwyebis zrdas, Tumca mTavar barierad darCeba grZelvadiani dakrediteba.

3. CNHFNTUBEKB VBVFHSEKT, T, B

ekonomikuri gardaqmnis periodisTvis gamovlenili gamowvebis sapauxod evrobankis mTavari prioritetebi moicavs Semdegs: (a) sabanko seqtoris da ara-sabanko mikrosafinanso dawesebulebebis gaZlierebas maT kapitalSi SerCeuli namati investiciebis ganxorcielebiT, adgilobrivi valutaSi dakreditebiT da teqniki daxmarebis gamoyenebiT riskebisa da sakredito portfelis marTvis kidev ufro gasaumjobeseblad. metad moxdeba aseve saSualo zomis Tanadafinansebis meqanizmis gamoyeneba realur ekonomikaSi investiciebis SedinebiT moqmed sawarmoebSi da adgilobrivi bankebis efeqturi dakreditebis sferoSi treningebis ganxorcielebiT, (b) moZvebuli fizikuri infrastruqturis rehabilitacia, im pirobebSi, rodesac damatebiTi investiciebi Seesatyviseba maregulirebeli sistemis reformebs da kerZo seqtoris monawileobas infrastruqturul da municipalur komunalur sawarmoebSi – maTi efeqturobis, momsaxurebis xarixisa da grZelvadiani finansuri mdgradobis gaumjobesebis saxiT, (g) saqarTvelos energo usafTxoebis, sandoobis da damoukideblobis xarixsis gaumjobeseba iseT kritikul sferoebSi investiciebis ganxorcielebiT, rogoricaa elektroenergiis gadacema da generacia jer auTvisebeli hidro resursebidan. moxdeba aseve ucxour parniorebTan elektroenergiit vaWrobis arealis gafarToeba da elektroenergiis generirebis geografiuli wyarobis diversifikacia, (d) ekonomikuri bazis Semdgomi diversifikacia da gafarToeba vaWrobis seqtoris ganviTarebis kvalobaze. es moxdeba eqsportis xelSewyobiT da misi konkurentulobis gaumjobesebiT – gansakuTrebiT samrewvlo seqtorSi. ganxorcieldeba aseve importis Canacvleba – gansakuTrebiT agrobiznesis sferoSi. evrobanki aqtiurad gaagrZeles ekonomikuri gardaqmnis adreul etapze myofi qveynebisTvis evrobankis iniciativis ganxorcielebas saqarTveloSi. am mxriv dafinansebis axali instrumentebis damuSaveba da ganxorcieleba moxdeba, xolo donorebis mxardaWera da TanamSromloba kvlav kritikuli iqneba warmatebis miRwevis gzaze.

3.1. safinanso institutebi

adgilobrivi bankebis mxardaWera moxdeba da yuradReba gamaxvildeba amjamindel ZiriTad partniorebze da sistemur komerciul bankebze. dafinanseba moxdeba mTavari, daqvemdebarebuli da sindicirebuli sesxebis saxiT. ganxorcieldeba investiciebi bankebis kapitalSi, seqtoris Semdgomi gaZlierebis da ZiriTadi finansuri Suamavlobis gamococxlebis mizniT. axali bankebTan TanamSromloba moxdeba zedmiwevniT seleqciuri SerCevis principiT, raTa seqtorSi TanamSromloba gaizardos. evrobanki gaagrZeles aqtiur muSaobas ara-sabanko finansuri meqanizmebis SemuSavebis kuTxiT. maT Soris moiazreba lizingi da dazRveva – aseve kapitalSi investiciebis ganxorcielebis gziT. amasTanave, regionaluri TanamSromlobis stimulirebis mizniT evrobanki kvlav gaaZlierebs vaWrobis xelSewyobis programis ganxorcielebas – am meqanizmis ukeTesi gamoyenebis stimulirebiT da axali monawileebis CarTviT. evrobankis samoqmedo orientirebi gulixmobs Semdegs:

- radgan evrobanki ukve sakmaod kargad aris warmodgenili saqarTvelos safinanso seqtorSi, gansakuTrebiT 2008/2009 wlebSi krizisis sapauxo qmedebis ganxorcielebis Semdeg, aqtiuri monitoringi da arsebuli portfelis marTva Cveni upiratesi prioriteti iqneba. es iniciativa konkretulad gulixmobs parniori baankebisadmi mxardaWeris aRmoCenaze koncentrirebas problemuri sesxebis marTvis sferoSi, adgilobrivi anabrebis mozdvaze orientirebuli dafinansebis modelebis daxvewis da adgilobrivi valutaSi meti kreditdabandebis kuTxiT. am midgomis mizania seqtoris stabilurobis stimulireba, krizisis gamocdilebis gaTvaliswinebiT da momavalSi msgavsi Secdomebis Tavidan acilebiT,
- wilobrivi monawileoba kvlav aqtualuri iqneba im bankebSi, sadac fundamenturi principeebi imdenad Zlieri aRmoCnda, rom moxerxda ganviTarebuli krizisis daZleva. evrobanki gaagrZeles seleqciurad gadawyvetilebebis miRebas finansurad jansaR qarTul bankebSi wilobrivi monawileobaze, sadac aseTi investicia gamoiwvevs realuri ekonomikis gazrdil dakreditebas da mTlianobaSi seqtorisadmi ndobis aRdgenas. Sesabamisi teqniki daxmareba iqneba uzrunvelyofili aqtebisa da valdebulebebis marTvis, aseve riskebis marTvis gaZlierebis mxardaWerisTvis.
- iseT garemoSi, sadac bevrma bankma dakarga realuri ekonomikis da gansakuTrebiT mikro, mcire da saSualo zomis sawarmoebis dakreditebis survili, evrobanki Seecdeba aqtivobis stimulirebas miznobrivi grZelvadiani sakredito xazebis SeTavazebiT im bankebisadmi, romlebic am bazarze dabrunebis survils daadastureben.
- dolarizaciis da savaluto riskis sakiTxebe zogadad arsebuli wuxilis pirobebSi evrobanki Seecdeba konkurentulad ganfasebuli dafinansebis SeTavazebas adgilobrivi valutaSi, raTa saboloo klientebis moTxovnebe moxdes morgeba da Semcirdebs partniori bankebis savaluto SeuTavseblobebi. sakmarisad ganviTarebuli kapitaluri bazebis arqonis pirobebSi, evrobankis amJamad arsebuli erTaderTi alternativa iqneba sinTeTikuri dazRvevis meqanizmebis uzrunvelyofaa misi asocierebuli da specializirebuli meqanizmis saSualebiT. konkurentuli ganfaseba SesaZlebeli unda iyos moklevadian ganaxlebad sesxebze, radgan mTavrobam daiwo saxazino valdebulebebis gamoSveba auqcionebis saSualebiT axdens maT ganTavsebas. amdenad, Seiqmneba sabazro orientirebi 6 Tvemde vadiT ganakveTebisTvis adgilobrivi

valutaSi. xsnebuli meqanizmiT dasturdeba msgavsi orientirebis gamoyenebis mzaoba mezobel qveynebSi ganfasebis kuTxiT.

- saSualo zomis Tanadafinansebis meqanizmis ganxorcielebas miRebul gamocdilebasa da miznobriv teqnukur daxmarebaze moxdeba dayrdnoba gamovlenili xarvezebis gamosasworeblad; jansaRi da sicocxlisunariani kerZo saSualo zomis proeqtebis stimulirebisTvis kerZo seqtorSi da adgilobrivi bankebis mier momsaxurebis gasaZliereblad bazris am segmentSi. imisaTvis, rom moxdes adgilobrivi kreditdabandebis stimulireba, evrobanki aqtiurad gamoiyenebs aseve ganaxlebul saSualo zomis Tanadafinansebis meqanizms, raTa dainterezebulo organizaciebis monawileoba iqnes uzrunvelyofili partnior bankebSi arsebuli klientebisadmi kreditebis gamoyofiT. mniSvnelovania aRiniSnos, rom saSualo zomis Tanadafinansebis meqanizmi aseve axdenss bankebis institucionalur gaZlierebas saukeTeso praqtikis danergvis saxiT iseT sferoebSi, rogoricaa analizi da msgavsi kreditebis dokumentireba.
- adgilobrivi bankebisTvis agraruli seqtoris specializirebuli dafinansebis programis SesaZleblobaTa analizi, dafinansebisa da teqnukuri daxmarebis gamoyenebiT. aseTi eqsperimentuli programa Tavdapirvelad koncentrirebuli iqneba “prokredit” bankze. e saris erTaderTi yvelaze aqtiuri dawesebuleba pirveladi soflismeurneobis seqtorSi.

3.2. infrastruqtura

imisaTvis, rom moZvelebuli infrastruqturis gamocvlis masiuri saWiroebis dasakmayofilebad evrobanki investiciebis stimulirebas moaxdens transportis, municipalur/garemosdacviT seqtorebSi, umetes wilad koncesiuri meqanizmebis da sajaro da kerZo seqtorebis partniorobis struqturis gamoyenebiT. moxdeba aseve mTavrobisa da misi qveda donis Tanadafinansebis, aseve kerZo seqtoris finansuri resursebis moqidva aeroportebis, portebis, saavtomobilo gzebis, xidebis, mravalprofiluri lojistikis centrebis mSeneblobasa da reabilitaciisTvis. msgaavsi meqanizmebiT gaumjobesdeba aseve rkinigzis infrastruqtura da moZravi Semadgenloba. ganviTardeba sawarmoo narCenebis damuSaveba, ubnebis gaTboba, sajaro transporti, wylis gawmenda da sabinao seqtori.

municipaluri da garemosdacviTi infrastruqtura: Lack municipaluri momsaxurebebis ararsebulma investiciebma da arasworma marTvam xazi gausva seqtorSi kerZo seqtoris monawileobis aucileblobas. im mizeziT, rom ver xerxdeboda investiciebisa da gegmiuri remontebs ganxorcieleba, gamoiwvia Zalian dabali xarisxis momsaxureba adgilobrivi wyalmomargebis komunaluri sawarmoebidan. regioneSi wyalmomargebis gaumjobeseba mTavrobis erTerTi prioritetia siRaribis Sencirebis strategiis farglebSi. centralurma mTavrobam yuradReba gazona municipaluri ganviTarebis mimarT. am saqmes saqarTvelos municipaluri ganviTarebis fondi udgas saTaveSi. is efeqturad axorcielebs mTeli rigi municipaluri wylis proeqtebis marTvas. evrobanki aqtiurad uWers mxars mTavrobis strategias ramodenime regionalur centrad mcire zomis adgilobrivi wylis komunaluri sawarmoebis gaerTianebs mxriv. amgvarad iqmneba mniSvnelovani ekonomikuri balansisa da marTvis gaZlierebis SesaZlebloba. evrobanki gamoiyenebs saqarTvelos municipaluri ganviTarebis fondTan TanamSromlobis am warmatebul models maRali prioritetulobis proeqtebis gamosavlenad, saxelmwifo garantiabis misaRebad da kapitaluri grantebis mqone sainvesticio proeqtebis Tana-dafinansebisTvis. sxva finansur institutebTan erTad Tana-dafinanseba kvlav inarCunebs did mniSvnelobas ZiriTadi municipaluri da infrastruqturuli seqtoris modernizebisa da reabilitaciis saqmeSi. imavdroulad, sazogadoebrivi transportis uzrunvelyofa municipalitetebSi naklebad gamWvirvale da naklebad efeqturia. ar xdeba misi regulireba da ganaxlebisTvis saWiroebis mniSvnelovan investiciebs. sazogadoebrivi transportis momsaxurebis da regulirebis gaumjobeseba amJamad bevi municipalitetis umniSvnelovanesi prioritetia. zogierTisTvis kidev ufro mniSvnelovania imis uzrunvelyofa, rom myari narCenebis marTvis praqtika gaZlierdes da saWiro investiciebi gakeTdes da imavdroulad SesabamisobaSi moxvdes evropis standartebTan. rusTavis narCenebis marTvis proeqtis warmatebul gamocdilebaze dayrdnobiT evrobanki Seecdeba mTavrobasTan, municipalitetebTan da donorebTan TanamSromlobis optimizacias. donorebTan TanamSromlobis kuTxiT aqve moiazreba “britaneTis petroliumi”, romelsac valdebuleba aqvs nakisri regionaluri ganviTarebisa da saTemo iniciativebis mxardaWeraze.

transporti: saqarTvelos ekonomikuri ganviTarebis erTerTi upiratesi mamozravabeli faqtorია aRmosavleT-dasavleTis sarkinigzo xazi, romelic 924 kilometrzea gadaWimuli mTels kavkasiaSi. is akavSirebs kaspis zRvas (baqo) saqarTveloSi arsebul foTisa da baTumis portebis. evrobanki SesaZleblobebis gamozebnis am mniSvnelovani satranzito koridoris ganviTarebaSi monawileobis misaRebad. Tu saxelmwifo doneze kreditebia mniSvnelovani, evrobanki koncentracias mainc moaxdens sajaro da kerZo seqtorebis partnioruli iniciativebis ganxorcielebaze iseTi proeqtebis dafinansebis mizniT, romlebic sicocxlisunariania da romlebzec konkurentuli tenderebi cxaddeba. rkinigzis seqtorSi evrobanki moaxdens dasafinansebeli

proeqtebis priortetebis gansazRvras saqarTvelos rkinigzis sabalanso uwyisis Zlier mxareebze dayrdnobiT da sadac ekonomikuri amonagebi pozitiuri iqneba. es gulisxmobs Tbilisis sarkinigzo SemovliT gzas – evripis sainvesticio bankTan erTad dasafinansebeli umsxviles proeqts. amasTanave, evrobanki gaagrZelebs saqarTvelos portebis mxardaWeras, sadac yuradReba gamaxvildeba qveynis erTerTi umniSvnelovanesi portis - foTis portis ganviTarebaze.

3.3. energousafrTxoeba, energoefturoba da bunebrivi resursebi

eleqtroenergia da energetika: evrobanki gaagrZelebs muSaobas generaciis sadgurebis rehabilitaciasa da mSeneblobaze, gadamcemi xazebis modernizaciasa da gafarToebaze, aseve sadistribucio qselebis rehabilitaciaze. am proeqtebis farglebSi, evrobankic miiRebs monawileobas saqarTveloSi energousafrTxoebis damkvidrebaSi miwodebis kuTxiT da imavdroulad moaxdens regionSi eleqtroenergiis vaWrobis stimurebas. evrobanki aqtiurad dauWers mxars iseT proeqtebs, romlebic mezobel qveynebTan axali energo tranzitis gzebis gaZlierebasa da/an daarsebazea orientirebuli. maT ricxvs miekuTvneba 500 kilovatiani Savi zRvis gadamcemi xazi – qveynis energo strategiis kritikuli xerxemali, romlis Tanadafinanseba moxdeba germaniis TanamSromlobis sakredito organizaciasa da evropis sainvesticio bankTan erTad. gadacemis potencialis gaZlierebasTan erTad gaizrdeba sistemis sandooba. qveyanaSi Camoyalibdeba konkurentuli da efeqturi energo bazari. evrobanki paralelurad imuSavebs dabalvoltiani eleqtroenergiis sadistribucio obieqtebis sainvesticio proeqtebze, raTa teqniki danakargebi Semcirdebs da gaumjobesdes miwodebis xarisxi.

evrobanki mxars dauWers investiciebs arsebuli hidroeleqtrosadgurebis rehabilitaciaze da axali “grinfildis” obieqtebis aSenebaze. amgvარი მცდობებიT მოხდება საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკის დანერგვის სტიმულირება გარემოსდაცვითი, სოციალური პასუხისმგებლობის და სესიდევის სეგმენტებში. სადistribucio სისტემაში გაუმჯობესებებTan erTad, es regionalური მასშტაბის investiciebi მოაქდენენ ენერჯის გენერირების სეგმენტში vaWrobis optimizacias saqarTvelosa და Turqეთს Soris. მოხდება aseve ადგილობრივი ხაზების განვითარება. qveynis energo დამოკიდებულება მნიშვნელოვნად შემცირდება.

energoefturoba da ganaxlebad ენერჯია: sainvesticio SesaZleblobebi აკტიურად გაანალიზდება როგორც კერძო, aseve საჯარო სექტორში. evrobankი გააგრძელებს პოტენციური კლიენტების მხარდაჭერას ენერგოეფტურობის საკითხის მოგვარებაში, ენერჯო აუდიტის კატარება და სხვა ენერგოეფტურობის მხარდაჭერის კომპლექსური განხორციელებაში (მაგ. ენერჯის მართვის საკითხებზე ტრეინინგი, სუფთა განვითარების მექანიზმები). evrobankი კონკრეტულად მცირე და საშუალო ზომის საწარმოების დაფინანსების SesaZleblobებს Seiswავლის სამრეწველო და საბინაო სექტორებში. მოხდება მიზნობრივი საკredito ხაზების გამოყოფა ტექნიკური TanamSromლობის და საწარმოო Tanadafinანების არსებობის შემთხვევაში. განვითარების პოლიტიკაზე დიალოგის მიზანი იქნება ტექნიკური მხარდაჭერის უზრუნველყოფა ენერგოეფტურობის/განახლებადი ენერჯის პროექტების SesamuSaveblad სრულიად იურიდიული ბაზის Sesaqmნელად. ამას გაამყარებს დაკავშირებული მარეგულირებელი სისტემის Camoyalibebaze orientirebulი მხარდაჭერა მთავრობის და საშუალოდ მარეგულირებელი ორგანოების მიმართ, რაTa ენერგოეფტურობისა და განახლებადი ენერჯის მარეგულირებელი სისტემა SemuSavdes და განხორციელდეს. ტექნიკური მხარდაჭერა aseve იქნება უზრუნველყოფილი განახლებადი ენერჯის წარმოების კუთხით saqarTvelos პოტენციური Sefახებისთვის. evrobankი aseve უზრუნველფის მხარდაჭერას განახლებადი ენერჯის წარმოების პროექტებზე. სექტორული მიდგომა სამრეწველო ენერჯო ეფტურობის პროექტისადმი იქნება იმის განსაზრვრელი, Tu რომელი ტექნოლოგია და იქნეს გამოყენებული მინიმალური სამომავლო კრიტერიუმების სახით, მაT Soris მაგ. მეტალურჯის, ქიმიური მრეწველობისა და სამსენებლო მასალების სეგმენტებში.

bunebrivi resursebi: evrobankი ყურადღებას გაამახვილებს ისეT investiciebზე, რომლებიც ზრდის კერძო სექტორის მონაწილეობას და დარგობრივ გამოწვევებს, აქდენს სამომავლო და ენერჯო ეფტურობის სარგებლობის დემონსტრირებას და გაუმჯობესებს გარემოსდაცვითი სტანდარტებს. გაგრძელდება მუშაობა ისეT SesaZleblobების გამოვლენაზე, რომლებიც saqarTvelos მთავარი (კრდილო-სამხრეთის) ბუნებრივი აირის მისაღების მიმდინარე რეაბილიტაციის მხარდაჭერას გულისხმობს. evrobankი შეეცდება დახმარება უზრუნველფოს ბაჟო-ტბილისი-ჯეიჯანის და საჰენჯის პროექტების სამომავლო გაფართოებისთვის. მოხდება სხვა პროექტების გამოვლენა რეგიონში ენერჯეტიკული TanamSromლობის/ინტეგრაციის კუთხით, რასაც qveynisთვის სტრატეგიული მნიშვნელობა გააჩნია.

3.4. სამეწარმეო სექტორი

2008 წლის კონფლიქტის და საერთაშორისო ფინანსური კრიზისის გავლენით გამოწვეულ კრიზისზე evrobankის რეაგირება თავდაპირველად კონცენტრირებული იყო qveynis ზირითადი ფინანსური დახმარებების გაცემა და სტიმულირებაზე. axali სტრატეგიული განაცხადის დოკუმენტი კრიკული მნიშვნელობა ენიშნება რეალური ეკონომიკისა და ფინანსური რესურსების შემოდინებაზე. მთელი მისი ნაირსახეობით, კორპორატიული სექტორი არის evrobankის მთავარი ორიენტირის და გამოწვევა. ამ მიზნის მიწვევა SesaZlebelია Tbilisis წარმომადგენლობისა და ლონდონში არსებულ საწარმოო ორგანიზაციაში evrobankის დარგობრივი ექსპერტული კოდნისა და გამოცდილების გამოყენებით, ეკონომიკის გარდაკმნის ადრულ ეტაპზე მოყვანილი qveyნის ინიციატივით გატარების მიზნით ინსტრუმენტების გამოყენებით. სტრატეგიაში პრიორიტეტულად იქნება გაწევის (ა) საწარმოო კაპიტალზე საშუალო და მცირე ზომის

sawarmoebis adeqvaturi xelmisawvdomobis uzrunvelyofa, refinansirebis da restruqturizaciis mxardaWeris uzrunvelyofa arsebuli da samomavlo klientebisadmi, (g) ucxouri pirdapiri investiciebis mxardaWeris ganaxleba. ufro sistemurad moxdeba saSualo zomis Tanadafinansebis meqanizmis gamoyeneba korporatiuli seqtoris dafinansebisadmi adgilobrivi bankebis interesis gasaRviveblad da amgvarad adgilobrivi dakreditebis wasaxaliseblad.

agrobiznesis seqtori axal prioritad iqceva evrobankisTvis baraqiani sasoflo-sameurneo miwidan maqsimaluri sargeblis miRebis mizniT da, rac yvelaze mTavaria, Semdegis mxardasaWerad da gasaumjobeseblad: Tanamedrove formatis sacalo qselebis Seqmna, romlis farlebSic moxdeba ukeTesi xarisxis produqciis, ukeTesi higienuri normeblis da maRaziebis gaumjobesebuli formatis stimulireba, (b) Tanamedrove sadistribucio sistemebis, maRali xarisxis dasawyobebis (cifi da gayinuli) lojistikis da xarisxis kontrolis sistemebi SemuSaveba, (g) gadamamuSavebeli sawarmoebis mier Tanamedrove teqnologiebis danergva, eqspertuli gamocdilebis gaziareba da nedleulis xarisxis gaumjobeseba, warmoebisa da marTvis xarisxis damadasturebeli sertifikatebis gamoyenebiT. axali strategiuli ganaxadis dokumentSi evrobanki gamoiyenebs rogorc kapitalSi wilobrivi monawileobis aseve sakredito instrumentebs dasavleTis strategiuli investorebis mxridan pirdapiri ucxouri investiciebis stimulirebisTvis.

globaluri mrewvelobis seqtorsSi evrobanki aqtiurad moiZiebs proeqtebis dafinansebis sxva SesaZleblobebis gamovlenas pirdapiri ucxouri investiciebis gamoyenebiT an adgilobrivi mewarmeebis monawileobiT. es Seexeba iseT proeqtebs, sadac zogadi samrewvelo seqtoris sawarmoebi arseboben, mag. samseneblo masalebis, Tunuqis warmoeba da satyeo meurneobis sawarmoebi. yuradReba gamaxvildeba iseT operaciebze, sadac SesaZlebeli iqneba ekonomikis gardaqmnis adreul etapze myofi qveynebis iniciativis instrumentebs gamoyeneba. moxdeba msxvili operaciebis ganxorcielebac ucxouri strategiuli investiciebis stimulirebisTvis. Zalian dabali bazidan mniSvnelovnad gaizarda samrewvelo proeqtebis portfeli bolo ori wlis ganmavlobaSi da gamovlinda adre auTvisebeli SesaZleblobebi. saSualo zomis Tanadafinansebis meqanizmis farglebSi partnior bankebTan TanamSromlobasTan erTad evrobanki Seecdeba maqsimalurad gamoiyenos sawarmoTa xelmZRvaneli rgolis gardaqmnis meqanizmi, radgan am mxriv saqarTvloSi kargi praqtika arsebobs.

gonebrivi da turizmis seqtorsSi evrobanki gamoiyenebs sakuTar instrumentebs saukeTeso saerTaSoriso praqtikis dasanergad patiosnebisa da ekologiuri, socialuri da energoefturobis standartebis kuTxiT. evrobanki gaagrZeles SerCeuli sabanko kreditebze gaTvliili proeqtebis ganxilvas: (a) komerciul ganviTarebaSi (ofisebi, gaqiravebisa da lojistikis segmentebi) moTxovnis arsebobis SemTxvevaSi, (b) sarestorno seqtorsSi, gansakuTrebiT 4-5 varskvlaviani obieqtebi, romlebic ucxoel biznesmenebzea gaTvliili da gulxmoben maRali reitingis developerebs da profesiul saerTaSoriso operatorebs, (g) qveynis turizmis infrastruqturis da 2-3 varskvlaaviaani sastumrosi dabinavebis segmentis xarisxis gaumjobesebis mizniT. amasTanave, evrobanki moaxdens sabinao seqtorsSi energoefturobis saukeTesi praqtikis danergvis, energoefturobis standartebis danergvis/daxvewis, unarebisa da gamocdilebis gaziarebis xelSewyobas.

kavSirgabmulobis informatikis da media saSualebebis seqtorsSi dargobrivi ganviTareba CamorCeba sainformacio komunikaciis teqnologiebis sruli jaWvis daarsebis an stimulirebis kuTxiT. es aris konkurentuli bazris aucilebeli elementi. sainformacio komunikaciis teqnologiebis ganviTarebis indeqsSi saqarTvelos dabali reitingi, romelic saerTaSoriso kavSirgabmulobis kavSiris mier ganisazRvreba, imaze metyvelebs, rom ganviTarebis SesaZleblobebi arsebobs axali strategiuli ganaxadis dokumentiT gaTvaliswinebul periodSi. evrobankis sainvesticio prioritetebi orientirebuli iqneba kerZo kompaniebze, romlebic infrastruqturis mSeneblobiTa da operirebiT arian dakavebulni, muSaoben media saSualebebze da axdenen sainformacio komunikaciis teqnologiebis momsaxurebasa da gamoyenebas. es savaraudod gamoiwvevs kompaniebis kapitalSi wilobrivi monawileobas da investiciebs evrobankis iuridiuli gardaqmnis gundTan TanamSromlobis saxiT, raTa gaZliedes maregulirebeli da iuridiuli sistemebis ganxorcielebis gaZliereba da praqtikuli gamoyeneba.

3.5. dialogi politikis Sesaxeb da sainvesticio garemo

saerTaSorisi safinanso institutebTan da ormxriv donorebTan mWidro TanamSromlobis gziT banki gaafarTovebs politikur dialogs qveynis xelisuflebasTan da saqmian wreebTan im RonisZiebebze, romelTa ganxorcielebac saWiroa sainvesticio klimatis gasaumjobeseblad, maT Soris sakanonmdeblo da maregulirebeli sistemis reforma da institucionaluri gaZliereba. evrobankis mdelobebi konkretulad iqneba koncentrirebuli Semdegze:

- saqarTvelos mTavrobis iniciativis mxardaWera municipaluri wyalmomargebis sistemis reformisTvis, uSualod am komunaluri saSualebebis restruqturizaciis da mcire kompaniebis regionalurad konsolidaciis saSualebiT. teqniki TanamSromlobis resursebi gamoyenebuli iqneba Semdegi sareformo miznebis gansaxorcieleblad: institucionaluri gaZliereba, prioritetuli

investiciebis Sefaseba, regulireba da satarifo reformebi, aseve kerZo seqtoris monawileTa stimulareba,

- damatebiTi iuridiuli gardaqmnis mxardaWeris uzrunvelyofa, maT Soris kanonebis daxvewis kuTxiT usafreto operaciebis da gakotrebis sferoSi, koncesiuri kanonebis reformis, gaumjobesebuli korporatiuli mmართველობისა და სასამართლო სისტემის reformis kuTxiT,
- ენერგოეფექტურობის ხელსეყოფა მთელი ქვეყნის ტერიტორიაზე და დარგობრივი პოლიტიკის დიალოგის თაობაზე მარეგულირებელი სისტემის დასახვედრად ენერგოეფექტურობისა და განახლებადი ენერჯის სფეროებში.
- მთავრობის დიალოგის თაობაზე საგარეო პოლიტიკის და აუდიტის სამართლიანი და გამწვანებელი განხორციელებისთვის, ბიზნესის მართვით სამართლო სისტემის დამოუკიდებლობისთვის, რათა ქვეყანაში საინვესტიციო კლიმატი გაუმჯობესდეს.

4. SFYFIHJVKJ, F CFTHSFIJHBCJ CFABYFYCJ BYCNBENT, SFY LF TDHJRJVBCBFCSFY

სხვა დონეებზე TanamSromloba აუცილებელია საერთაშორისო. ფინანსთა სამინისტრომ STამბეშდამ იკისრა ლიდერის როლი ზალედასაშორისო TanamSromlobის uzrunvelsayofad 2008 წლის ოქტომბერში დონეების მიერ ნაკისრი ვალდებულების საფუძველზე ჯამში 4.5 მილიარდი აშშ დოლარის გამოყენების მისაზრუნველად. დონეებისა და საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტების TanamSromlobის შიდა სისტემა და ზალედასაშორისო საერთაშორისო ეკონომიკის გასაზრუნველად კონფლიქტის მომდევნო სამი წლის პერიოდში განხორციელდება. რონის მიხედვით გაეროს საერთაშორისო ეკონომიკის დოკუმენტი, რომელიც საერთაშორისო ინსტიტუტების მიერ მომზადდა 2008 წლის ოქტომბერში გამართული დონეების კონფერენციისთვის.

ბრიუსელში, 2008 წლის ოქტომბერში კატარის კონფერენციაზე დონეების მიხედვით დაახლოებით 4.5 მილიარდი დოლარის გამოყენების მომდევნო სამი წლის პერიოდში: ბიუჯეტის გასაზრუნველად (586 მილიონი აშშ დოლარი), სოციალური საერთაშორისო (450 მილიონი აშშ დოლარი) და ინფრასტრუქტურისთვის (2.6 მილიარდი აშშ დოლარი) – ჯამში 3.7 მილიარდი აშშ დოლარი. დამატებით მოხდა ვალდებულების აზრით კერძო სექტორის დასაზრუნველად 800 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობით, რაც მოიცავს ქვეყნის საბანკო სისტემის გასაზრუნველად 750 მილიონ აშშ დოლარს.

უმსხვილესი ორგანიზაციის ვალდებულებები იყნა ნაკისრი ამერიკის შერთული შტატების (1 მილიარდი აშშ დოლარი), ევროკომისიის (დაახლოებით 500 მილიონი ევრო) და იაპონიის (200 მილიონი აშშ დოლარი) მიერ. საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტებმა გამოაცხადეს, რომ ჯამში 2.4 მილიარდი აშშ დოლარს გამოიყენებენ. მათ რიგში მოიაზრება: აზიის განვითარების ბანკი (300 მილიონი აშშ დოლარი), ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი (927 მილიონი აშშ დოლარი, ევროპის საინვესტიციო ბანკი (330 მილიონი აშშ დოლარი) და მსოფლიო ბანკის ჯგუფი (880 მილიონი აშშ დოლარი).

2008 წლის ოქტომბრიდან 2009 წლის მარტამდე პერიოდში, დონეების მიხედვით იკისრეს საერთაშორისო სექტორის მართვით 1 მილიარდი აშშ დოლარის ოდენობით. ეს გულისხმობს 418 მილიონ აშშ დოლარს ბიუჯეტის გასაზრუნველად, 250 მილიონ აშშ დოლარს სოციალური საერთაშორისოებისთვის და 340 მილიონ აშშ დოლარს ინფრასტრუქტურისა და მუნიციპალიტეტებისთვის. დაპირებული 1 მილიარდი აშშ დოლარიდან 564 მილიონი აშშ დოლარი ფაქტურად არვიხებულა ხსენებულ პერიოდში. ეს გულისხმობს ბიუჯეტის შიდა 100 პროცენტის მხარდაჭერას და 30 პროცენტის სოციალური და საინვესტიციო დასაზრუნველად. კერძო სექტორში და იმავი პერიოდში ვალდებულება იყნა ნაკისრი 636 მილიონი აშშ დოლარის გამოყენება. აწარმოებული ტანსაცმის მოცულობა 447 მილიონ აშშ დოლარს, უმეტესად საბანკო სექტორში. აყვანილი დაახლოებით 279 მილიონი (210 მილიონი ევრო) ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის გამოყენებით.

ევრობანკი გააგრძელებს მნიშვნელოვან როლს შესრულებას საერთაშორისო ეკონომიკის სექტორის ინიციატივის სახით. საერთაშორისო საფინანსო კორპორაციის მხარეზე კონკრეტული აკრედიტაციის საფინანსო დასაზრუნველად, საერთაშორისო ეკონომიკის სექტორზე. ზალედასაშორისო საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტებისა და დონეების. TanamSromloba შიდა სექტორის მიხედვით იყნა უზრუნველყოფილი:

- **დარგობრივი პოლიტიკის დიალოგის თაობაზე:** მშვიდობის კოორდინაცია სენარცუნდება დონეების მიხედვით ქვეყანაში საინვესტიციო გარემოს და საერთაშორისო დაკავშირების მარეგულირებელი სისტემის გასაუმჯობესებლად. ევრობანკი დონეების მხარეზე მიზნებს და აკრედიტაციის მონაწილეობის უზრუნველყოფას შეეძლება საერთაშორისო სექტორის მიხედვით დიალოგის სტიმულირების მიზნით და ისეტი საკითხების მოსაგვარებლად ბიზნესის სფეროში, რომელიც დროდადრო თაობაზე საინვესტიციო კლიმატის დაკავშირებით.

- **ელექტროენერჯის სექტორი:** დონეები გააგრძელებენ მშვიდობის TanamSromlobის ენერჯის სამინისტროს მიერ შემუშავებული სტრატეგიული ბიზნეს გეგმის განხორციელებისთვის და მთავრობის მიერ სტიმულირებული პრივატიზაციის უზრუნველყოფად. ევრობანკი გააზრუნველებს TanamSromlobის ევროპის საინვესტიციო ბანკისა და გერმანიის

ganviTarebis sakredito kavSiris msgavs sxva, ganviTarebaze orientirebul dawesebulebebTan eleqtroenergiis generaciisa da gadacemis Tanadafinansebis mizniT.

- sxva aucilebeli **infrastruktura**: evrobanki Seecdeba Zalisxmeva gaaerTianos donorebTan daxmarebisa da TanamSromlobis sferoSi arsebuli xarvezebis gamosasworeblad. teqniki daxmareba da grantebiT Tanadafinanseba mozduli iqneba sakvanZo sajaro seqtoris proeqtebis dasafinanseblad (mag. municipaluri da satransporto infrastruktura), aseve privatizaciamedeli da privatizaciis Semdgomi samuSaoebi. evrobanki konkretulad iTanamSromlebs aSS saerTaSoriso ganviTarebis saagentosTan da aTaswleulis gamowvevis korporaciasTan saqarTvelos wyalmomaragebis seqtorSi programis SesamuSaveblad. evrobanki srulad gamoiyenebs “britaneTis petroliumis” socialuri pasuxismgeblobisa da regionaluri ganviTarebis sainvesticio programis evrobankis mier energoefturobis dasafinanseblad. evrobanki mWidrod iTanamSromlebs evropis sainvesticio bankTan satransporto infrastrukturis proeqtebze, romlebic Cvens misias Seesabameba da 2006 wels evrobanks, evropis sainvesticio banksa da evrokomisias Soris gaformebul urTierTgagebis memorandumSi moazreba. evrobanki aseve mWidrod iTanamSromlebs saerTaSoriso safinanso institutebTan, saerTaSoriso safinanso korporaciis, msfliio bankis da aziis ganviTarebis bankis CaTvliT.

- **finansuri seqtori**: evrobanki gaagrZeles lideris rolis Sesrulebas saerTaSoriso safinanso institutebs Soris. saxeldobr, saerTaSoriso safinanso korporaciasTan, novatoruli gadawyvetilebebis SesamuSaveblad da seqtoris gamosacocxleblad. aseve, ekonomikuri gardaqmnis adreul etapze myofi qveynebis iniciativis farglebSi, evrobanki gamoiyenebs yvelaze progresul instrumentebs sabanko seqtoris dafinansebis dasanergad da gansaxorcieleblad. es im segmentebs Seexeba, sadac donorebis teqniki daxmareba kritikuli mniSvnelobisaa.

LFYFHSB 1: GJKBNBREHB DBSFHT, BC ITAFCT, F

sadamfuZneblo SeTanxmehis pirveli muxlis Sesrulebis sakiTxi

saqarTvelo aRiarebs mravalpartiulobis, pluralizmisa da sabazro ekonomikis principebs, romlebic bankis sadamfuZneblo SeTanxmehis 1 muxliTaa gansazRvruli, Tumca aRsaniSnavia, rom mocemuli principebi wina strategiul periodSi yovelTvis zedmiwevniT ar xorcieldeboda.

wina strategiuli periodis Semdgom, miuxedaved msoflio ekonomikuri da finansuri krizisisa, qveyanas mniSvnelovani miRwevebi hqonda ekonomikuri reformebis TvalsazrisiT, magram mravali gamowveva kvlav dasaZlevi rCeba, maT Soris, demokratiuli institutebis Semdgomi ganviTareba, Zalauflebis Stoebs Soris ZalTa balansis uzrunvelyofa da kanonis uzenaesobis gaZliereba,

arsebul politikur sistemas safuZveli 2003 wlis noembris vardebis revoluciam Cauyara. postrevoluciuma mTavrobebma gaatares mravalmxriv reformaTa programebi, romelTa mizani iyo erovnuli ekonomikis gamococxleba, mosaxleobis cxovrebis standartebis gaumjobeseba da siRaribis Semicreba. korufciis winaarmdeg brZola mTavari sakiTxi gaxda reformebis dRis wesrigisa, romelic Seicavda policiis restruqturizacias, administraciul reformas da modernizebuli da gamWvirvale saxelmwifo seqtoris Seqmnas.

vardebis revoluciidan eqvsi wlis Semdeg, saqarTvelos xelisufleba kvlav erTguli rCeba im gamocxadebuli miznebis, rogoricaa korufciis daZleva, marTvis gaumjobeseba, siRaribis aRmofxvra da teritoriuli konfliktების მოგვარება, magram 2008 wlis agvistoSi ruseT-saqarTvelos Soris samxreT oseTisaTvis afeTqebulma konfliktma da afxazeTisa da samxreT oseTis damoukideblobis cnobam, xeli Seuwyo Sida politikuri garemos polarizebas. Tumca opoziciis rigebSi sxvadasxva Sexedulebebi arsebobs, konfliktis Sedegebma gaerTianes maTi gadawyvetileba qveynis plitikur mowyobaSi cvlilebebis Sesaxeb.

politikuri angariSvaldebuleba

saqarTvelo saprezidento respublikaa. prezidents irCeven xuTi wliT maJoritaruli sistemiT da mas Sesazlebloba aqvs imsaxuros ori Tanmimdevruli saprezidento vadiT. prezidenti niSnavs premier ministrs da amtkicebs danarCeni ministrebis daniSvnas. saqarTvel;os parlamenti Sedgeba 150 wevrisagan da airCeva oTxwliani vadiT, Sereuli saarCevno sistemis safuZvelze, samocdaTxuTmeti parlamentis wevri partiul siebze dafuZnebuli proporciuli sistemiT airCeva, danarCeni samocdaTxuTmeti ki - erTmandatiani maJoritaruli sistemiT.

ukanaskneli saprezidento arCevnebi, romelic rigiT meore iyo 2003 wlis vardebis revolucii Semdgom, Catarda 2008 wlis 5 ianvars ukiduresad polarizebuli politikuri situacii pirobebSi. 2007 wlis 7 noembers demonstraciebi, romelic moawyo opozicuri partiebმ ბლოკმა, policiam Zalis gamoyenebiT gafanta. protestantebi iTxovdnen prezident mixeil saakaSvilis gadadgomas, saparlamento arCevnebis 2008 wlis Semodgomidan gazafxulze gadmotanas da sakonstitucio cvlilebebs, ris Sedegadac saqarTvelo saparlamento respublika unda gamxdariyo. politikuri daZabulobis gasamuxtad prezidentma wamoayena winadadeba Seemoklebina Tavisi mandati xutidan oTx wlamde, riTac parlaments vadamdeli saprezidento arCevnebis daniSvnis saSualeba misca 2008 wlis 5 ianvarisaTvis.

arCevnebs monitorigs uwevda arCevnebis saerTaSoriso sadamkvirveblo misia (IEOM), romelSic Sedioda OSCE/ODIHR, evropis sabWos saparlamento asamblea da evroparlamenti. sadamkvirveblo misiam daaskvna, rom arCevnebi Seesabameboda euTosa da evropis sabWos ZiriTad valdebulebebs, magram misiam gamoavlina mniSvnelovani naklovanebebi, maT Sorisa: gancxadebebi დასინებისა და ზეოლის Sesaxeb; saxelmwifo saqmianobasa da mmarTveli saprezidento partiis, gaerTianebuli nacionaluri moZraobis, saarCevno kampanias Soris gansxvavebis zRvris waSla; naklovanebebi xmis daTvlis procesSi, tabulaciasa da arCevnebis Semdgomi gasaCivrebis procedurebSi.

es naklovanebebi gameorda 2008 wlis maisis saparlamento arCevnebis drosac. 2008 wlis bolosaTvis dagegmili saparlamento arCevnebi gazafxulisTvis gadmoitanes im plebiscitis Sedegad, romelic 5 ianvris saprezidento arCevnebtan erTad Catarda. miuxedavad imisa, rom 2007 wlis noembris movlenebisa da polarizebuli 2008 wlis 5 ianvris arCevnebis Semdgom opoziciam SesZlo Tavisi rigebis konsolidacia, saparlamento arCevnebis dros igi fragmentuli gaxda. arCevnebs, romelic დაზაბუღოლ პოლიტიკურ ვიტარებასი Catarda, axasiaTebda saarCevno administraciisa da saarCevno procesisadmi undobloba. saparlamento adgilebis Warbi raodenoba 150-dan 119 mmarTvelma partiam, gaerTianebulma nacionalurma

moZraobam daikava. gaerTianebulma opoziciam sakanonmdeblo organoSi 17 adgili moigo. orma damatebiTma opoziciurma partiam gadalaxa 5 procentiani saarCevno barieri: leiboritebis partiam 7.4 procentiT da qristian-demokratiulma partiam 8.7 procentiT.

saerTaSoriso damkvirveblebma, romlebic monitorings uwevden saparlamento arCevnebs, daaskvnes, rom Tumca xelisuflebam Seecada Caetarebina es arCevnebi auTosa da evrosabWos valdebulebebis Sesabamisad, magram arCevnebi uTanasworo da arasrulyofili iyo imisaTvis, rom saerTaSoriso standartebTan SesabamisobaSi yofiliyo. konstitucia da gaerTianebuli saarCevno kanoni Seicvala arCevnebamde mxolod ori TviT adre da masSi Sevida iseTi cvlilebebi, romelic uTanasworo TamaSis weseys qmnida mmarTveli partiis, gaerTianebuli nacionaluri moZraobis sasargeblod.

opoziciam, (qristian demokratebis garda) gadawyvita boikoti gamoexadebina axladarCeuli parlamentisaTvis mis muSaobaSi monawileobaze uaris TqmiT. miuxedavad imisa, rom ruseT-saqarTvelos konfliqtis dros saqarTvelos suverenitetisa da teritoriuli mTlianobis sakiTxSi xelisuflebas zurgs umagrebda, arasaparlamento opozicia akritikebs konfliqtis wina periodSi Seqmnili situaciis xelisuflebiseul marTvas. arasaparlamento opozicia, im politikuri partiebis CaTvliT, romlebic ar airCies parlamentSi da romlebmac uari Tqves sakanonmdeblo organoSi adgilebis dakavebaze, iyo is Zala, romelic zurgs umagrebda (sxvadasxa intensivobis mqone) saproteso gamosvlebs, romelic 2009 wlis aprilidan daiwyo.

Tumca opoziciam gadawyvita saprotesto gamosvlebis SeCereba ivlisSi, man daadastura mzadyofna ebrZola im politikuri modelis Secvlis moTxovniT, romelic prezidentis xelSi koncentrirebul, Zlier aRmasrulebel xelisuflebas emyareba da arasakmarisad aris dabalansebuli prezidentis mxardamWerebiT dominirebuli parlamentisa an sasamarTlos mier, romelic midrekilia korufciisaken da ganicdis zewolas aRmasrulebeli xelisuflebis mxridan.

miuxedavad imisa, rom xelisuflebam uari Tqva adreul saprezidento da saparlamento arCevnebz, igi daTanxmda ganexila sakonstitucio cvlilebebi, ris Sedegadac saprezidento Zalaufleba unda Sesustebuliyo. 2009 wlis ivlisSi prezidentma saakaSvilma gaimeora adre SemoTavazebuli winadadebebi da ganaxxada reformaTa axali talRis dawyebis Sesaxeb. maT Soris iyo vadamdeli adgilobrivi arCevnebis 2010 wlis 30 maisisaTvis daniSvna (nacvlad 2010 wlis Semodgomisa); Tbilis meris pirdapiri arCevnebis Catareba (nacvlad meris arapirdapiri wesiT sakrebulos mier arCevisa); 2009 wlis bolosaTvis saarCevno kanonSi cvlilebebis Setana, cetraluri saarCevno komisiis Tavmjdomarisa da Semadgenlobis Sesaxeb cvlilebebis SemoReba, prezidentis mier parlamentis daTxovnis uflebis SezRudviT saprezidento Zalauflebis Semicreba, im sakonstitucio cvlilebebis inicireba, romlis Sedegadac sazRvargareT mcxovrebi eTnikuri qarTvelebisaTvis ufro xelmisawvdomi xdeba saqarTvelos politikur cxovrebaSi Cabma. prezidentma saakaSvilma gaimeora Tavisi SemoTavazeba erovnuli uSiSroebis sabWos muSaobaSi opoziciis monawileobis Sesaxeb. sazogadoebasTan farTomasStabiani dialogis dapirebac gaica.

kanonis uzenaesoba da adamianis uflebebis dacva

evropis sabWosa da euTos wevrma saqarTvelom mniSvnelovan progress miaRwia kanonis uzenaesobaze dafuZnebul sazogadoebad gardaqmnis saqmeSi. qveyanam SeimuSava Zlieri iuridiuli baza adamianis uflebebis dacvis Sesaxeb gaeros adamianis uflebebis ZiriTadi konvenciebisa da `Sromis saerTaSoriso organizaciis~ ILO-s fundamenturi konvenciebis ratificirebiT. 2007 wlis noemberSi ganviTarebulma movlenebma da SemdgomSi qveyanaSi Seqmnilma politikurma viTarebam cxadyo demokratiuli institutebis Semdgomi konsolidaciis, mediis Tavisuflebis gazrdis da kanonis uzenaesobis gaZlierebis saWiroeba.

bolo strategiul periodSi xelisuflebis mier adamianis uflebebis dacvis zogierT sakiTxSi gaumjobeseba SeimCneoda, Tumca problemebi rCeba, rogorc es damoukidebeli monitorebis angarSebSia warmodgenili. adamianis uflebebis darRvevebi ZiriTadad Seicavda samarTaldamcavi oganoebis TanamSromelTa mier gadametebuli Zalis gamoyenebas, policiis dausjelobas, saSualo fenis moqalaaqeebis advokatebTan xelmiuwwdomlobas, cixeebSi da droebiTi moTavsebis izolatorebSi cudi pirobebis arsebobas. garkveuli progresi SeimCneoda wamebisa da cudad mopyrobis kriminalizaciisaTvis sakanonmdeblo bazis SemuSavebis saqmeSi, magram cixeebSi araadamianuri da degradirebuli mdgomareoba kvlav problemad rCeba. samxreT oseTisaTvis agvistos konfliqtis dros konfliqtis kanonebis mraval darRvevas hqonda adgili orive mxridan, ramac gamoiwvia mSvidobian moqalaaqTa sikvdili da samoqalaaqo sakuTrebis ganadgureba.

sasamarTlo sistemis damoukidebloba kvlav saWiroebs gaumjobesebas. evropis sabWos daxmarebiT SemuSavda mosamarTleTa winaaRmdeg mimarTuli sadisciplino zomebis sakanonmdeblo baza. saqarTvelos prezidentis ganxadebiT, dagegmilia imgvari kanonmdeblobis inicireba, romelic iTvaliwinebs im pirebis mkacrad dasjas, vinc sasamarTlos gadawyvetilebebz gavlenis moxdenas Seecdeba. nafic

msajulTa institutis SemoReba agreTve gazdis sasamarTlo sistemis gamWvirvaleobas. natic msajulTa institutis SemoReba Tavdapirvelad TbilisSia dagegmili da ganxilavs mkvlelobasTan dakavSirebul saqmebs.

2008 wlis ianvarSi saqarTvelom moaxdina evropis sabWos korufciis Sesaxeb konvenciis ratificireba, romelic ZalaSi Sevida 2008 wlis maisSi. 2008 wlis martSi mTavrobam cvlilebebi Seitana kanonSi `sajaro seqtorSi interesTa konfliqtisa da korufciis~ Sesaxeb, romelic Seicavs sajaro moxleebis qcevis wesebs. iusticiis saministros pasuxismgeblobis qveS Seiqmna antikorufciuli uwyebaTSorisi sakoordinacio sabWo. prioritetad rCeba samoqalaqo sazogadoebriv organizaciebTan da sazogadoebasTan regularuli dialogi antikorufciuli strategiis Sesrulebis monitoringis sakiTxebTan dakavSirebiT.

LIFYHSHB 2: ITHXTEKB TRJYJVBREHB VFXDYYT, KT, B

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
						savarauo	progn.
produqcia da daxarjebi <i>(procentuli cvlileba realuri gaangariSebiT)</i>							
mTliani Sida produqti	11.1	5.9	9.6	9.4	12.4	2.1	-5.5
kerZo moxmarebis sfero	3.2	7.6	0.1	29.1	9.8	na	na
saxelmwifo moxmarebis sfero	4.1	64.2	27.2	-3.6	7.8	na	na
mTliani kapitalwarmoqma	20.9	9.0	12.0	-0.4	14.8	na	na
saqonlis da mosaxurebis eqsporti	na	na	na	na	na	na	na
saqonlis da mosaxurebis importi	na	na	na	na	na	na	na
mTliani samrewelo warmoeba	14.0	12.2	13.0	16.2	15.0	na	na
mTliani sasoflo-sameurneo warmoeba	10.3	-7.9	12.0	-9.6	6.0	-2.1	na
dasaqmeba¹ <i>(procentuli cvlileba)</i>							
samuSao Zala (wlis bolos)	-2.5	-0.5	-0.8	-0.1	-2.8	-2.4	na
dasaqmeba (wlis bolos)	-1.3	-1.7	-2.2	0.2	-2.5	-6.0	na
<i>(samuSao Zala procentebSi)</i>							
umuSevroba (wlis bolos)	11.5	12.6	13.8	13.6	13.3	16.5	na
fasebi da Semosavlebi <i>(procentuli cvlileba)</i>							
samomxmareblo fasebi (saSualo wliuri)	4.9	5.7	8.4	9.2	9.3	10.0	1.2
samomxmareblo fasebi (wlis bolos)	7.0	7.5	6.4	8.8	11.0	10.0	3.0
mwarmoeblis fasebi (saSualo wliuri)	2.3	3.8	7.2	9.6	10.2	12.0	na
mwarmoeblis fasebi (wlis bolos)	5.4	0.7	8.2	10.9	16.9	1.4	na
mTliani saSualo Tviuri mogeba ekonomikaSi (saSualo wliuri)	10.4	24.5	30.2	36.1	29.5	40.3	na
samTavrobo seqtori² <i>(mTliani Sida produqtis procenti)</i>							
saerTo samTavrobo balansi	-2.5	2.3	-1.5	-3.0	-4.2	-6.4	-9.4
saerTo samTavrobo xarjebi	18.7	19.4	24.9	29.2	33.5	37.1	na
saerTo samTavrobo vali	61.5	47.0	36.6	28.9	22.9	na	na
finansuri seqtori <i>(procentuli cvlileba)</i>							
aqtiuri fuli (M3, wlis bolos)	22.7	42.6	26.4	39.3	50.3	14.0	na
Sida krediti (wlis bolos)	14.7	7.4	39.8	34.5	28.8	34.0	na
<i>(mTliani Sida produqtis procenti)</i>							
aqtiuri fuli (M3, wlis bolos)	12.4	15.2	16.4	19.3	23.5	23.9	na
saprocento ganakveTi da valutis kursi <i>(wliuri procenti, wlis bolos)</i>							
fuladi bazris ganakveTi	16.9	11.9	7.7	9.5	7.8	na	na
saxazino angariSis ganakveTi ³	44.3	19.2	na	na	na	na	na
depozitis ganakveTi (3-Tviani) ⁴	9.3	7.2	7.6	11.4	9.5	10.4	na
sasesxo ganakveTi (3-Tviani)	32.3	31.2	21.6	18.8	20.4	21.2	na
<i>(lari aSS dolarze)</i>							
valutis kursi (wlis bolos)	2.1	1.8	1.8	1.7	1.6	1.7	na
valutis kursi (saSualo wliuri)	2.1	1.9	1.8	1.8	1.7	1.5	na
sagareo seqtori <i>(milioni aSS dolari)</i>							
mimdinare angariSi	-294.0	-430.0	-628.0	-1,069.0	-2,005.8	-2,904.6	-1,720.7
savaWro balansi	-598.0	-719.0	-1,214.0	-2,019.0	-2,895.7	-3,894.4	-2,669.6
saqonlis eqsporti	730.0	1,272.0	1,472.0	1,667.0	2,088.3	2,420.3	1,933.9
saqonlis importi	1,328.0	1,991.0	2,686.0	3,686.0	4,984.0	6,314.8	4,603.5
pirdapiri ucxouri investicia, wminda	335.0	420.0	529.0	1,115.0	1,740.1	1,561.1	887.1
rezervebi mTlianad, oqros garda (wlis bolos)	190.9	383.0	473.9	881.0	1,361.0	1,480.0	na
sagareo valis fondi	1,954.0	2,039.0	2,137.0	2,000.0	3,136.0	4,555.2	na
<i>(saqonlisa da momsaxurebis importi Tveebis mixedviT)</i>							
rezervebi mTlianad, oqros garda (wlis bolos)	1.3	1.8	1.8	2.5	2.9	2.6	na
<i>(mimdinare rezervebi procentebSi, transferebis garda)</i>							
valis momsaxureba	10.0	10.2	5.6	10.5	9.0	14.4	na
memorandumSi Sesuli sakiTxebi <i>(miTiTebuli fulis erTeulebi)</i>							
mosaxleoba (wlis bolos, milionebSi)	4.6	4.5	4.5	4.5	4.4	4.4	na
mTliani Sida produqti (milion larSi)	8,565.0	9,969.8	11,621.0	13,789.9	16,998.6	19,069.6	17,925.4
mTliani Sida produqti erT sul mosaxleze (aSS dolarSi)	877.0	1,155.9	1,419.5	1,722.2	2,312.7	2,908.1	na
mrewvelobis wili mTlian Sida produqtSi (procentebSi)	17.7	16.1	15.7	14.9	14.2	13.5	na
soflis meurneobis wili mTlian Sida produqtSi	19.3	16.4	14.8	11.3	9.2	8.9	na
mimdinare angariSi/mTliani Sida produqti (procentebSi)	-7.4	-8.3	-9.8	-13.7	-19.7	-22.7	-16.1
sagareo vali – rezervebi/sarezervo fondi (milion aSS dolarSi) (External debt - reserves)	1,763.1	1,656.0	1,663.1	1,119.0	1,775.0	3,075.2	na
sagareo vali/mTliani Sida produqti (procentebSi)	49.0	39.2	33.3	25.7	30.8	35.6	na
sagareo vali/saqonlis da momsaxurebis eqsporti (procentebSi)	151.7	111.4	106.9	77.8	106.0	127.9	na

1 cifrebi Seesabameba Sromis saerTaSoriso organizaciis meTodologias.

2 2 saerTo samTavrobo gulixmobs saxelmwifo, municipalur da arasabijeto fondებს.

3 monacemebi ukavSirdeba wlis ganmavlobaSi arsebul auqcionis saSualo ganakveTებს

4 monacemebi exeba saerTaSoriso safinanso statistikiT dadgenil adgilobrivi valutis saSualo ganakveTებს

saqarTvelos komerciuli samarTleblivi CarCos gadasinjva

EBRD regularulad anxorcielebs im qveynebis samarTleblivi CarCos Sefasebas, sadac igi proeqtebs anxorcielebs. mocemuli RonisZiebebis farglebSi aqcenti im kanonmdeblobis Sefasebaze keTdeba, romelic Sesabamis sainvesticio sferoebis aregulirebs, kerZod ki: kapitalis bazrebs, kompaniebis saqmianobis maregulirebeli kanonmdebloba, korporatiuli marTva, koncesiebi, gakotrebis maregulirebeli kanonmdebloba, uzrunvelyofili transaqciebi da telekomunikaciebi. bankis xelT arsebuli instrumentebi kanonebis xarisxisa da maTi ganxorcielebis (anu “efeqturobis”) mxriv arsebuli mdgomareobis Sefasebis saSualebas izlevian. aseTi Sefasebis Sedegebi qveyndeba Semdeg misamarTze: www.ebrd.com/law. winamdebare danarTSi saqarTvelos sakanonmdeblo CarCos Sefasebis Sedegebia asaxuli da igi aseve bankis im samarTleblivi sferos eqspertebis komentarebs Seicavs, romlebmac Sefaseba Caatares.

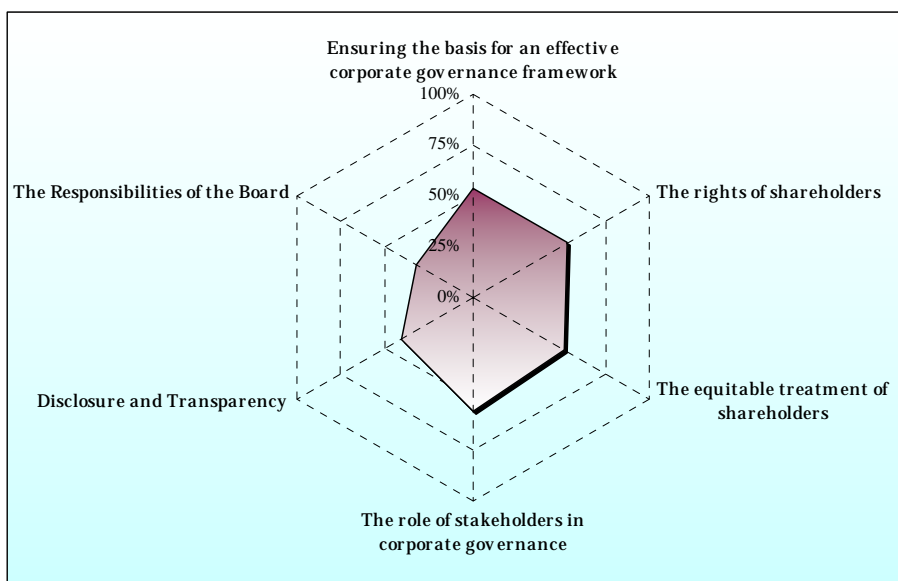
sawarmoTa saqmianobisa da korporatiuli marTvis maregulirebeli samarTleblivi CarCo

saqarTveloSi korporatiuli marTvis sferos maregulirebeli CarCo ZiriTadad Semdeg kanons moicavs: mewarmeTa saqmianobis maregulirebeli kanoni, romelic 1994 wlis 28 oqtombers iqna miRebuli da masSi Setanili cvlilebebi; garda am kanonisa saqarTveloSi sxva maregulirebeli aqtebi an korporatiuli marTvis kodeqsi ar aris SemuSavebuli. aRsaniSnavia, rom bankebis korpratiul marTvasTan dakavSirebiT saqarTvelos sabanko asociaciam rekomendaciebis axali wyeba SemuSavda.

saqarTvelos korporatiuli marTvis maregulirebeli sakanonmdeblo CarCos xarisxi (2007)

SeniSvna: yoveli RerZis bolos idealuri qulaa miTiTebuli, anu OECD-is korporatiuli marTvis principebis Sesabamisi qula; rac ufro Sevsebulia mocemuli “ablubudis diagrama” miT ufro axlosaa korporatiuli marTvis maregulirebeli kanonmdebloba zemoTxsenebuli principebTan

wyaro: EBRD-is

korporatiuli marTvis seqtoris Sefaseba, 2007

EBRD-is mier 2007 wels Catarebuli korporatiuli marTvis seqtoris Sefasebis farglebSi³ (ixileT zemoT moyvanili diagrama) 2007 wlis noembris mdgomareobiT arsebuli sakanonmdeblo CarCo Sefasda. saqarTvelos sakanonmdeblo CarCos Sefasebis Sedegad ganisazRvra, rom igi “naklebad SesabamisobaSia” OECD-is korporatiuli marTvis principebTan, rac sakanonmdeblo CarCos dauyovnebeli reformirebis saWiroebaze miuTiTebda. 2005 wels EBRD-is mier Catarebuli samarTleblivi indikatoris kvlevis Sedegebma⁴ gamoavlina, rom mcire aqcionerebs kompaniisgan

³ damatebiTi informaciisTvis ixileT: <http://www.ebrd.com/country/sector/law/corpgov/assess/index.htm>

⁴ damatebiTi informaciisTvis ixileT: <http://www.ebrd.com/country/sector/law/corpgov/lis/index.htm>

informaciis gamoTxovnis ramodenime gza gaaCniaT, Tumca am SesaZleblobis efeqturoba mniSvnelovnad mcirdeba kanonmdeblobis moTxovnebis SesrulebasTan dakavSirebuli sirTuleebis gamo. kanonmdebloba aseve uaRresad rTul procedurebs iTvaliswinebs sasamarTlo gziT preenziis dakmayofilebasTan dakavSirebiT. sasamarTlo dadgenilebis miRebas daaxloebiT erTi weli esaWiroeba, magram amis garda kidev daaxloebiT 6-8 Tve sWirdeba miRebuli gadawyvetilebis aRswrulebas. Sefasebis Sedegad miCneulia, rom sasamarTloebi da bazris maregulireblebi miukerZoeblebi arian, magram isini ar arian sakmarisad gamocdilebi da kompetenturebi mocemul sferoSi, rac gaumjobesebas saWiroebs.

xelisuflebam zemoTxsenebuli procedurebi unda gadasinjos, raTa isini naklebad rTuli gaxados da xeli Seuwyos maT saTanado Sesrulebas. kanonmdeblebma aseve erovnuli kanonmdeblobis saerTaSoriso standartebTan Sesabamisobis sakiTxi unda Seiswavlon da Zalisxmeva mimarTon rogorc Tavad sakanonmdeblo CarCos daxvewaze, aseve institucionaluri SesaZleblobebis ganviTarebaze da kanonis Sesrulebis uzrunvelyofaze.

koncesiebi

mTavrobis mier gaxadebuli kursis Sesabamisad gaTvaliswinebulia samarTleblivi garemos gaumjobeseba da kerZo seqtorTan partniorobis xelSewyoba, rac saqarTveloSi saxelmwifo da kerZo seqtorebs Soris partniorobis politikuri CarCos SemuSavebis aucileblobaze metyvelebs. 1994 wels miRebuli ucxouri qveynebisTvis koncesiebis miniWebis kanoni uaRresad zedapirulia da arasakmarisad naTeli. igi koncesias gansazRvravs rogorc “salizingo SeTanxmebas” da mxolod bunebrivi resursebiT Semoifargleba. rogorc Tavad kanonis saxelwodebidan Cans koncesiis Sesaxeb kanoni mxolod ucxour kompaniebs Seexeba da Sesabamisad diskriminaciulia adgilobrivi investorebis mimarT, radganac ar iTvaliswinebs koncesiuri SeTanxmebebis gaformebas maTTan.

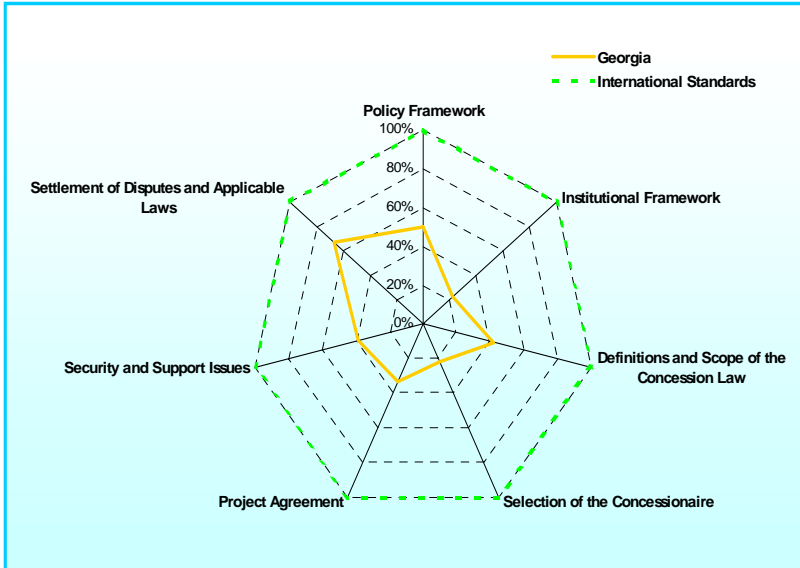
mizanSewonili iqneboda gvesaubra koncesiebis Sesaxeb kanonis garkveul naklovanebebze. kanonSi koncesiebis gamcemi saxelmwifo organo naTlad ar aris gansazRvruli da igi zogadad miuTiTebis “saqarTvelos kanonmdeblobiT uflebamosil organoze”. SerCevis procedurebis ganmsazRvreli debulebebi ar aris sakmarisad detaluri da naTeli, magaliTad davebis gadawyvetis procedura da proeqtis SeTanxmebis procedurebi. koncesiebis Sesaxeb kanonis moTxovnebis Sesabamisad unda SemuSavdes im aqtivebis nusxa, romlebic koncesiiT gacemas ar daeqvemdebareba, magram aRsaniSnavia, rom aseTi nusxa ar aris sajarod misawvdomi. koncesiebis Sesaxeb kanoni koncesioneris SerCevasTan dakavSirebuli maregulirebeli aqtebis SemuSavebas da miRebas iTvaliswinebs, Tumca aseTi maregulirebeli aqtebi sajarod misawvdomi araa. garda amisa koncesiebis Sesaxeb kanoni sakoncesio xelSekrulebebis reestris Camoyalibebas gulisxmobs, magram aseTi reestri jer ar Seqmnila. da bolos, kanoni ar Seicavs naTel debulebebs davis saerTaSoriso arbitraJis wesiT gadawyvetis Taobaze.

koncesiebis Sesaxeb kanons dadebiTi mxareebic gaaCnia. magaliTad, koncesioneris ufleba sasamarTlo wesiT gaasaCivros an arbitraJs mimarTos “saxelmwifo struqturebis mier uflebamosilebis borotad gamoyenebis” SemTxvevaSi. anu, es gulisxmobs rom saxelmwifo, rogorc xelSemkvreli mxare valdebulia aunazRauros koncesioneris “saxelmwifo struqturebis ukanono qmedebebiT” gamowveuli zarali da uzrunvelyos koncesionerisTvis garkveuli garantiebi da mxardaWera.

mTlianobaSi koncesiebis Sesaxeb kanoni moZvelebulia da ar Seicavs sakmaris samarTlebliv safuZvlebs koncesiebis an raime sxva saxis saxelmwifo-kerZo seqtors Soris partniorobis xelSesawyobad. masStaburi reformebis Semaferxebeli aspeqtების aRmosafxvrelad rogorc droebiTi zoma mizanSewonili iqneboda koncesiebis Sesaxeb kanonis garkveuli elementebis daxvewa Sesabamisi maregulirebeli aqtebis SemuSavebis gziT, romlebSic naTlad gaiwereboda

koncesiebTan dakavSirebuli wesebi da procedurebi. aRsanisnavia, rom idealur SemTxvevaSi koncesiebis Sesaxeb kanoni mTlianad unda gadaisinjos raTa xeli Seuwyos kerZo seqtoris monawileobas infratsruqturis, saxelmwifo momsaxureobis da komunaluri momsaxureobis miwodebaSi, rac gansakuTrebiT aucilebelia dafinansebis SezRuduli SesaZleblobebis pirobebSi.

saqarTvelos koncesiebis Sesaxeb kanonis xarisxi (2007/8)

SeniSvna: yoveli RerZis bolos idealuri qulaa miTiTebuli, anu UNCITRAL –is kanonmdeblobasTan dakavSirebuli saxelmZRvanelo directivebi kerZo dafinansebiT ganxorcielebuli proeqtebis Sesabamisi qula; rac ufro Sevsebulia mocemuli “ablabudis diagrama” miT ufro axlosaa koncesiebis maregulirebeli kanonmdebloba zemoxsenebul principebTan

wyaro: EBRD-is koncesiebis seqtoris Sefaseba, 2007/8

EBRD-is koncesiebis seqtoris 2007/8 wlebis Sefasebis Sesabamisad saqarTveloSi

kerZo-saxelmwifo seqtorebs Soris partniorobisa da koncesiebis maregulirebeli sakanonmdeblo CarCo “ar aris sakmaris SesabamisobaSi saerTaSorisod aRiarebul standartebTan”. rogorc diagramidan Cans kerZo-saxelmwifo seqtorebs Soris partniorobisa da koncesiebis maregulirebeli sakanonmdeblo CarCo arsebiT gaumjobesebas saWiroebs da aucilebelia naTlad gaiweros kerZi da saxelmwifo seqtorebs Soris partniorobis politika da institucionaluri CarCo.

gakotreba

gakotrebasTan dakavSirebul aspeqtebs saqarTveloSi ZiriTadad “gakotrebis Sesaxeb kanoni” aregulirebs, romelic 2007 wels iqna miRebuli. winaswar Sefasebaze dayrdnobiT SeiZleba iTqvas, rom gakotrebis Sesaxeb kanoni mniSvnelovnad daixvewa ramodenime sferoSi, rasac EBRD-is mier Catarebuli sxva Sefasebebi adastureben. kerZod, gadaxdisuunarianobis Taobaze definicia sakmaod naTeli da Tanmimdevrulia da uzrunvelyofis mqone kreditorebis pretenziebis dakmayofilebasTan dakavSirebuli reJmi maqsimalurad miaxlovda saerTaSoriso praqtikastan.

miuxedavad imisa, rom gakotrebis Sesaxeb kanoni SedarebiT axali kanonia, masSi ar aris asaxuli mTeli rigi sakiTxebi, rac mis efeqturobas mniSvnelovnad amcirebs. gakotrebis Sesaxeb kanoni ar iTvaliswinebs saSualedo RonisZiebebs movalis aqtivebis dasacavad mas Semdeg, rac gakotrebis Taobaze ganacxadi iqneba Setanili. es sawarmos aqtivebis Rirebulebis mniSvnelovan gaufasurebas gamoiwvevs. garda amisa, kanoni ar iTvaliswinebs yvela kreditorebisTvis individualuri Setyobinebis miwodebas, rac saSualebas miscemda maT droulad SeetanaT Tavisi ganacxadebi. kanoni aseve ar iTvaliswinebs maregulirebeli organoebisTvis Setyobinebis miwodebas.

aqtivebis amoRebas arsebiTad aferxebs is garemoeba, rom gakotrebis Sesaxeb kanoni ar moiTxovs movalisgan Tavisi aqtivebis Taobaze infomraciis miwodebas gakotrebis mmaTvelisTvis. igi aseve ar moiTxovs mesame mxareebisgan movalis aqtivebis Taobaze informaciis miwodebas. garda yovelive zemoTqmuisa, kanoni ar Seicavs naTel debulebebs iseTi transaqciebisgan Tavisi asarideblad, romlebic erTis mxriv aqtivebis amoRebis SesaZleblobebis

amcirebs, xolo meores mxriv zrdis kreditorebis riskebs da aryevs maT ndobas gaktorebis procedurebisadmi.

aRsaniSnavia, rom gaktorebis Sesaxeb kanoniT gaTvaliswinebuli reorganizaciis procedurebi aseve garkveul eWvs badebs. magaliTad, ar aris akrZaluli biznesis operirebisTvis gadamwyveti mniSvnelobis mqone kontraqtebis gawyveta (mag. gazis, eleqtroenergiis miwodebisa da telekomunikaciebis kontraqtebi). agreTve, kanoni ar Seicavs reorganizaciis procedurebis dawyebis Semdeg dafinansebasTan dakavSirebul stimularebis meqanizmebs, rac mTel rig SemTxvevebSi xels uSlis sawarmoebis rehabilitacias. garda amisa, kreditorebs ara aqvT reorganizaciis gegmebTan dakavSirebiT informirebuli gadawyvetilebebis miRebis SesaZlebloba, radganac kanoni ar moiTxovs maTTvis sakmarisi informaciis miwodebas. Sesabamisad, maT damoukidebeli analizis Catareba uwevt reorganizaciis gegmis mosamzadeblad.

gaktorebis procedurebis efeqtur ganxorcielebas aseve is garemoeba aferxebs, rom qveyanaSi kompetenturi gaktorebis mmarTvelebis nakleboba, xolo kanoni ar ayalibebs sabaziso principebs mocemuli sferos ganviTarebis xelSesawyobad. gaktorebis mmarTvelad muSaobisTvis ar aris savaldebulo licenciis an Sesabamisi uflebamosilebis miReba da arc gaktorebis mmarTvelebis SerCevis procedurebi an kriteriumebia gawerili. ar arsebobs maregulirebeli organo, romelic gaktorebis marTvaze pasuxismgebel structurebs gaakontrolabda an adminisraciuli darRvevebis Taobaze saCivars ganxilavda. ar arsebobs gaktorebis mmarTvelebis profesiuli da eTikuri qcevis kodeqsebi da maT ar moeTxovebaT gaaCndeT dazRveva mesame mxaris sasargeblod movaleobebis arasaTanado Sesrulebis an gayalbebisa da meqrTameobis SemTxvevaSi.

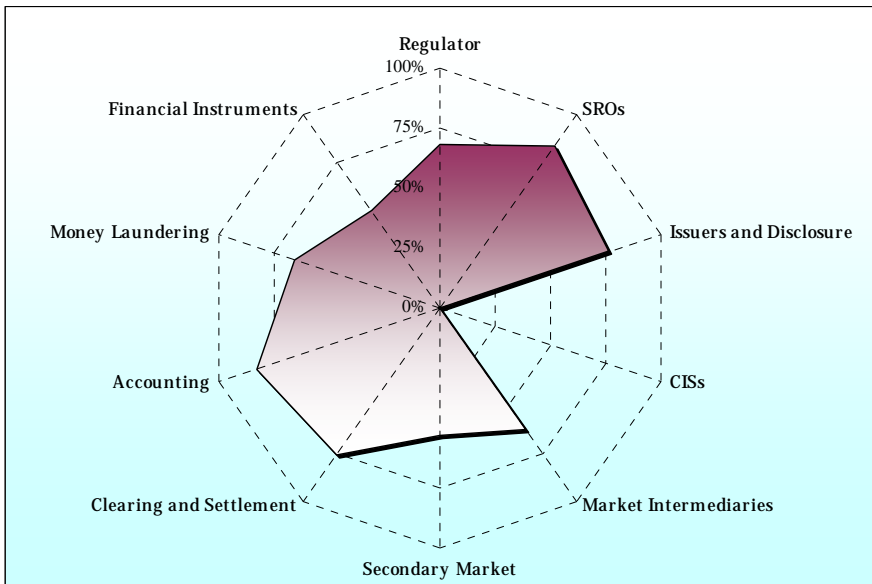
daskvnis saxiT SeiZleba aRiniSnos, rom gaktorebis Sesaxeb kanoni Semdgom daxvewas saWiroebis misi praqtikuli miznebis ukeT gaTvaliswinebiT. garda amisa saWiroa im institutebis uwyveti gaZliereba, romlebic kanonis Sesrulebis xelSewyobas emsaxurebian.

fasiani qaRaldebis bazari

saqarTveloSi fasiani qaRaldebis maregulirbel kanonmdeblobas ZiriTadad 1998 wlis 24 dekembers miRebuli “fasiani qaRaldebis bazris Taobaze kanoni” miekuTvneba. kanoni fasian qaRaldebTan, sajaro moxeleebTan, safondo birJasTan, centralur depozitarTan, brokerebTan da im kompaniebTan dakavSirebul sakiTxebis aregulirebs, romlebsac Tavisi fasiani qaRaldebi gamoaqvT birJaze da/an fasiani qaRaldebiT vaWroben.

saqarTvelos safinanso zedamxedvelobis saagento bazris regulirebazea pasuxismgebeli. saagento 2008 wlis 24 aprils Camoyalibda da igi eqskluziurad pasuxismgebelia safinanso seqtorze zedamxedvelobis damyarebaze. saagentom fasiani qaRaldebis erovnuli komisia da sadazRvevo seqtorze zedamxedvelobis saxelmwifo saagento Caanacvla. saagento zedamxedvelobs sabanko seqtors, fasiani qaRaldebis bazars da sadazRvevo seqtors.

saqarTvelos fasiani qaRaldebis bazris maregulirebeli kanonmdbelobis xarisxi (2007)

SeniSvna: yoveli RerZis bolos idealuri qulaa miTiTebuli, anu fasiani qaRaldebis regulirebis IOSCO–s principebis rac ufro Sevsebulia mocemuli “ablabudis diagrama” miT ufro axlosaa fasiani qaRaldebis bazris maregulirebeli kanonmdebloba zemoTxsenebul principebTan

wyaro: EBRD-is fasiani qaRaldebis bazris maregulirebeli kanonmdeblobis Sefaseba, 2007/8

2007 wels EBRD-m ganaxorciela saqarTvelos fasiani qaRaldebis kanonmdeblobis Sedareba IOSCO–s mier gamoqveynebul “fasiani qaRaldebis regulirebis miznebisa da principebis” moTxovnebTan. Sefasebam gamoavlina, rom saqarTvelos fasiani qaRaldebis maregulirebeli kanonmdebloba “ar aris saTanadod SesabamisobaSi” saerTaSoriso standartebTan. yvelaze arsebiT naklovanebebs Soris aRsaniSnavia koleqtiuri sainvesticio sqemebis da derivativebis maregulirebeli kanonmdeblobis uqonloba.⁵ imisTvis, rom ukeT gamovleniliyo saqarTvelos fasiani qaRaldebis kanonmdeblobis praqtikul ganxorcielebasTan dakavSirebuli sakiTxebi EBRD-m samarTleblivi indikatorebis kvleva Caatara, romlis farglebSi regionSi arsebul praqtikosebs hipoTetiur magaliTze komentarebis miwodeba sTxova.⁶ kvlevaSi aqcenti prospeqtis Taobaze informaciis gamJRavnebasTan dakavSirebul moTxovnebze, saxelmwifo da kerZo seqtorSi aRsrulebis meqanizmebsa da bazris regulatorisadmi ndobaze da mis avtoritetze gakeTda. kvlevam gamoavlina, rom aqciebis pirveladi ganTavseba – IPO saqarTveloSi ar wamoadgens farTod gavrclebul praqtikas. prospeqtSi ganTavsebuli informacia ar aris miCneuli sando informaciad bazris gaumWvirvalobis pirobebSi. am mdgomareobas aseve mocemul sferoSi kvalificirebuli specialistebis naklebobas ganapirobebs. aRsrulebis kerZo meqanizmebis arseboba garkveulwilad efeqturia, Tumca meqanizmi sakmaod mouqneli da Znelad gamosayenebelia. fasiani qaRaldebis maregulireblis axali struqturis danergviT sakanonmdeblo CarCo gaumjobesda, magram jer uaRresad adrea reformebis pozitiur zegavlenaze saubari. kanonmdeblebma unda Seafason erovnuli kanonmdeblobis Sesabamisoba saerTaSoriso standartebTan da saWiroa rogorc kanonmdeblobis daxvewa, aseve institucionaluri CarCos ganviTareba kanonis efeqturad Sesrulebis xelSesawyobad.

telekomunikaciebi

institucionaluri CarCo: 1999 wels saqarTvelos telekomunikaciebis sferos erovnuli komisia Camoyalibda (GNCC), romelic telekomunikaciisa da fostis Sesaxeb kanonis safuZvelze Seiqmna (1999). komisia saqarTvelos telekomunikaciis seqtoris regulirebazea pasuxismgebeli. saqarTvelos telekomunikaciebis erovnuli komisiis (GNCC) saqmianobis regulireba damoukideblobis, gamWvirvaleobis, konsultaciebisa da interesTa konfliqtis Tavidan acilebis principebis

⁵ damatebiTi informaciisTvis ixileT: <http://www.ebrd.com/country/sector/law/capital/assess/index.htm>

gaTvaliswinebiT xorcieldeba. seqtoris politikis SemuSavebaze saqarTvelos ekonomikuri ganviTarebis saministroa pasuxismgebeli. mimdinare maregulirebeli CarCos mTeli rigi komponentebi eleqtronuli komunikaciebis Taobaze 2005 wels miRebuli kanonSi iyo asaxuli.

maregulirebeli struqturabis damoukidebloba. 1999 wels miRebuli telekomunikaciebis Seaxe kanonis safuZvelze telekomunikaciebis sferos erovnuli komisia damoukidebeli struqturis saxiT Camoyalibda. komisiis wevrebs saqarTvelos prezidenti niSnavs 6 wlis vadiT da mxolod komisiis wevrebs gaaCniaT organizaciis personalis SerCevis, daniSvnisa da Tanamdebobidan ganTavisuflebis uflebamosileba. telekomunikaciebis sferos erovnuli komisiis dafinanseba seqtoris operatorebis mier gadaxdili Tanxebidan xorcieldeba. es komisiis damoukideblobas uzrunvelyofs da saSualebas aZlevs mas sakmarisi saxsrebi gaaCndes masze dakisrebuli pasuxismgeblobebis Sesasruleblad. interesTa konfliqtis Tavidan acilebis mizniT sakmaod mkacri normebia SemuSavebuli. telekomunikaciebis sferos erovnuli komisiis TanamSromels an mis axlo naTesavs ara aqvs uleba pirdapiri an arapirdapiri ekonomikuri interesi gaaCndes an raime Semosavali da sargebeli miiRos licenziantebisgan an monawileobdes licenziantis biznesSi an daqiravebuli iyos mis mier.

samomavlo perspeqtivebi: miuxedavad imisa, rom eleqtrokomunikaciebis sferos infrastruqtura mudmivad umjobesdeba, seqtors kvlav moZvelebuli da mwyobridan gamosuli infrastruqtura gaaCnia, rac aTwleulebis ganmavlobaSi seqtors arasakmarisi investiciebis dabndebiTaa gamowveuli; zogadad telekomunikaciis xazebi gadatvirTulia da nakadis (trefikis) marTva sakmaod rTulia, zogi operatori ukanonod anxorcielebs trefikis gadamisamarTevas an dablokvas. mobiluri komunikaciebis seqtors gansakuTrebul mniSvnelobas iZens fiqsirebul xazebTan dakavSirebuli siZneleebis gamo (gansakuTrebiT regionebsa da maRalmTian raionebsi). miuxedavad zemoTxsenebuli problemebisa bolo ramodenime wlis ganmavlobaSi saqarTvelos telekomunikaciebis bazari mniSvnelovnad gaumjobesda da es tendencia unda SenarCundes, xolo investiciebis moculoba infrastruqturaSi unda gaizardos da seqtorma meti Semosavlebis generireba unda moaxdinos.

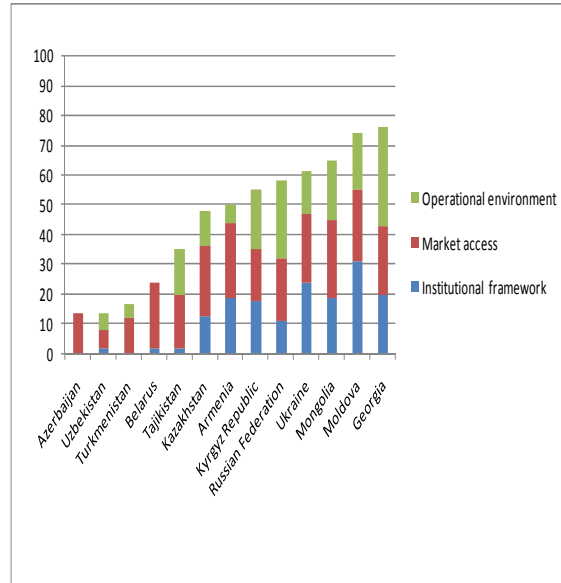
Sefaseba: 2008 wels EBRD–is mier qveynebis telekomunikaciis seqtoris Sefasebis Sedegad gamovlinda, rom saqarTvelos mocemuli seqtoris regulirebis reJimi SesabamisobaSia saerTaSoriso praqtikasTan da mowinave gamocdilebasTan.

saqarTvelos sakvanZo indikatorebi EBRD–i Sefasebis Sesabamisad

⁶

damatebiTi informaciisTvis ixileT:
<http://www.ebrd.com/country/sector/law/capital/survey/index.htm>

winamdebare diagramaze mocemulia indikatorebis 6 wyeba. diagramaze yoveli indikatoris qulaa naCvnebi, romelic masqimaluri Sesazlebeli qulis procentis warmoogens. qulebis aTvla diagramis centrSi nulidan iweya da 1.00-s aRwevs, da diagramaze rac ufro farToa “obobis qseli” miT ukeTesia Sefasebis qula

“ablabudis” diagrama

EBRD-is maregulirebeli CarCos SedarebiTi Sefaseba dsT+monRoleTSi

(damatebiTi informaciisTvis ixileT:

<http://ebrd.com/country/sector/law/telecoms/assess/index.htm>).

LFYFHSB 4: UFHTVJC LFWDF

1. garemosdacviTi da socialuri kanonmdebloba, politika da saerTaSoriso valdebulebebi

garemos dacvis saministro masTan daqvemdebarebuli garemosdacviTi inspektoratis meSveobiT iseTi saxelmwifo organizaciebis saqmianobaze zedamxedvelobs, rogoricaa biomravalferovnebis dacvis samsaxuri, garemosdacviTi politikisa da saerTaSoriso urTierTobebis departamenti, birTvuli da radiaciuli usafTxoebis samsaxuri, garemos integrirebuli marTvis departamenti, romlis kompetenciaSi iseTi sakiTxebi Sedis, rogoricaa biomravalferovneba da klimaturi cvlilebebi, narCenebis marTva, miwaTmflobeloba da miwaTsargebloba, haeris, niadagisa da wylis dacva. garemos dacvis saministro pasuxismgebelia garemos dacvis Sesaxeb kanonis Sesrulebaze (1996), garemos dabinZurebaze monitoringze da regulirebaze, epidemiologiuri normebs dacvis zedamxedvelobaze, miwaTsargeblobis regulirebaze, bunebrivi resursebisa da ekosistemebis dacvaze.

garemos dacvis saministrom 2009 wels samoqmedo gegma SeimuSava, romlis mixedviTac Semdegi prioritetuli mimarTulebebi gamoikveTa: (i) sakanonmdeblo bazis daxvewa; (ii) institucionaluri optimizacia; (iii) bunebrivi resursebis dacvisa da marTvis grZelvadiani strategiis SemuSaveba; (iv) garemos dacvis sakiTxebTan dakavSirebiT sazogadoebrivi Segnebis amaRleba. am prioritetebis Sesruleba garemos dacvis Sesaxeb kodeqsis SemuSavebis gziTaa dasaxuli, romelic garemosdacviTi inspeqciebis saqmianobas daaregulirebs, xels Seuwyobs satyeo sferos mdgrad ganviTarebas, dacul teritoriebSi ekoturizms, dasaxavs post-kofliqtur periodSi gansaxorciebel RonisZiebebs, gansakuTrebuli viTarebebis mzadyofnasTan dakavSirebul RonisZiebebs da sazogadoebasTan konsultaciebis meqanizmebs gaiTvaliswinebs.

garemos dacvis Taobaze kodeqsis SemuSavebis procesSi kanonmdeblobis gaerTianevisa da gamartivebis saWiroeba gamoikveTa (amjamad mocemul sfers 25 kanoni da 4000 gvredis moculobis maregulirebeli aqtebi aregulireben, romlebic xSirad erTmaneTTan winaaRmdegobaSi arian). garemos dacvis saministrom miznad daisaxa saerTo maregulirebeli bazis SemuSaveba da parlamentsa da mTavrobas Soris am mxriv arsebuli pasuxismgeblobebis mkveTri gamijvna. garemos dacvis kodeqsi saministroebis, arasamTavrobo organizaciebs, politikur partiebs, eqspertebs da samoqalaqo sazogadoebas Soris koncensusis miRwevis gziT momzaddeba. procesi 2009 wlis ianvarSi iqna wamowyebuli da misi dasruleba 2010 wlis 1 martisTvis iyo dagegmili. samoqmedo gegma saqarTvelos kanonebis sistematizacias, arsebuli standartebis erTad Tavmoyras, regulirebis farglebs miRma darCenili sferoebis nusxis Sedgenas, saerTaSoriso xelSekrulebebis farglebSi dakisrebuli valdebulebebis inventarizacias, analizs da Sesrulebis Sesabamisobis Seswavlas da kodeqsis proeqtis 2010 wlisTvis dasrulebas iTvaliswinebs.

garemosdacviTi politikisa da saerTaSoriso urToerTobebis departamenti garemosdacviT sferoSi politikisa da strategiis SemuSavebaze, saerTaSoriso garemosdacviTi programebis farglebSi ganxorciebuli RonisZiebebis koordinaciazea pasuxismgebeli, rasac igi garemosdacviTi konvenciebis samdivnoebTan da ucxour partniorebTan mWidro TanamSromlobis pirobebsi ganaxorcieles. Savi zRvis dacvis konvenciis departamenti pasuxismgebelia gaeros sazRvao wylebis Sesaxeb konvenciis (1982), marpolis konvenciis da Savi zRvis dabinZurebisgan dacvis konvenciis (budapeSti, 1992) Sesrulebis zedamxedvelobaze.

satyeo departamenti pasuxismgebelia tyeebis marTvaze da tyis resursebis mdgrad gamoyenebaze da aRdgenaze. soflis meurneobisa da sakvebi produqtebis warmoebis saministros daqvemdebarebaSia miwis departamenti dam iwis kadastri, romelic pasuxismgebelia miwaTsargeblobis regulirebaze, reformebis gatarebaze, miwis dacvaze da miwis resursebis efeqturi gamoyenebis zedamxedvelobaze. teqnikuri sainJinro, ekologiisa da bunebrivi resursebis departamenti pasuxismgebelia sasoflo sameurne seqtoris dabinZurebis kontrolze, sakvebis warmoebis kontrolze, niadagis eroziaze kontrolze da niadagis rekultivaciaze.

garda amisa, garemosdacviTi sferos sxva saxelmwifo struqturebs miekuTvneba saxelmwifo ekologiuri eqspertizis departamenti, samecniero-ekologiuri informaciis centri, hidrometeorologiis departamenti, wylis resursebis dacvis departamenti, haeris dacvis, biomravalferovnebis dacvis, miwis resursebis dacvis departamentebi, narCenebis marTvis departamenti, Tevzis resursebis dacvisa da reproduqciis departamenti, dabinZurebaze kontrolis centraluri laboratoria, sazRvao ekologiis samecniero-kvleviTi instituti

evrogaerTianeba-saqarTvelos 2004 – 2009 wlebisTvis SemuSavebuli samoqmedo gegma ekonomikuri ganviTarebis xelSewyobas, siRaribis daZlevas da socialuri Tanasworobis miRwevas; mdgradi ganviTarebis, maT Soris garemos dacvas da ekonomikuri sferos maregulirebeli kanonmdbelobisa da administrirebis pratqikis gadasinjvas da gaumjobesebas isaxavs miznad. samoqmedo gegmis ganxorcieleba xels Seuwyobs saqarTvelos sakanonmdeblo CarCos evrogaerTianebis standartebTan miaxloebas. garkveuli warmatebebia miRweuli ekonomikisa da vaWrobis sferos maregulirebeli CarCos SemuSavebisa da ganxorcielebis da garemos dacvis politikis SemuSavebisa da meqanizmebis danergvis TvalsazrisiT.

gaeros ganviTarebis mxardaWeris programis farglebSi (UNDAF), romelic 2006-2010 wlebs moicavs, dasaxulia aTaswleulis ganviTarebis miznebis gaTvalisiwneba saqarTvelos ganviTarebis prioritetebSi. programa xuT sferos moicavs: (i) siRaribis Semcireba da ekonomikuri zrda; (ii) marTvis gaumjobeseba, (iii) sabaziso socialuri momsaxureobebi (iv) cvalebado da arastabiluroba (v) garemos dacva.

gaeros ganviTarebis mxardaWeris programis farglebSi gamoyofilia miznibrivi daxmareba marTvis SesaZleblobebis ganviTarebis mizniT, rac trainingis programebis ganxorcielebis gziT moxdeba; aseve dagegmilia siRaribis Semcireba politikis sferoSi rCevebisa da dasaqmebis xelSewyobis gziT; programiT moculi sxva mimarTulebebia: krizisis prevencia da krizisis daZleva; garemosa da bunebrivi resursebis marTva, adamianis uflebebis dacva, genderuli Tanasworoba da garemosdacviTi aspektebi. gaeros susraTisa da soflis meurneobis organizacia teqnur daxmarebas awvdis sursaTis uvneblobis da mdgradi ganviTarebis xelSewyobis, aseve soflis meurneobis, satyeo seqtoris, Tevzis rewvisa da wylis marTvis seqtorebis institucionaluri, sakanonmdeblo da maregulirebeli CarCos daxvewis mizniT.

saqarTvelo garemosdacviTi sferos Semdegi saerTaSoriso konvenciebis xelmomweri mxarea:

haeris dabinZureba: transasazRvro haeris dabinZurebisa da azotis naxSirJangis emisiebze kontrolis Taobaze konvenciis protokoli (1979)

stokholmis konvencia mdgrad organuli damabinZureblebze.

biomravalferovneba: biomravalferovnebis Taobaze konvenciis karTagenas protokoli

garemoze zegavlenis Sefaseba: transasazRvro konteqstSi garemoze zegavlenis Sefaseba (Espoo, 1991)

klimaturi cvlilebebi: gaeros CarCo konvencia klimaturi cvlilebebze

kiotos protokoli klimatis cvlilebebze: gaeros CarCo konvenciis kiotos protokoli

gaudabnoeba: gaeros gaudabnoebasTan brZolis konvencia qveynebsi, romlebic gaudabnoebisa da gvalvebis uaryofiT zegavlenas ganicdian

gadaSenebis piras myofi saxeobebi: florisa da faunis gadaSenebis piras myofi saxeobebiT saerTaSoriso vaWrobis konvencia (CITES).

evropis Ramurebis populaciis konservaciis Taobaze xelSekruleba – EUROBATS.

konvencia gareuli cxovelebis migraciuli saxeobebis konservaciis Taobaze

Savi zRvis, xmelTaSua zRvisa da atlantikis veSapebis konservaciis konvencia – ACCOBAMS.

saSiSi narCenebi: bazelis konvencia saSiSi narCenebis transasazRvro gadaadgilebisa da ganTavsebis Taobaze

roterdamis konvencia saSiSi qimikatebiTa da pesticidebiT saerTaSoriso vaWrobasTan dakavSirebiT winaswari informirebuli Tanxmobis Taobaze

sazRvao kanonmdebloba: gaeros konvencia samarTlis Taobaze (LOS).

saerTaSoriso konvencia gemebisgan dabinZurebis prevenciis Taobaze (MARPOL).

Savi zRvis dabinZurebis prevenciis konvenciis Savi zRvis biomravalferovnebisa da landSaftebis konservaciis protokoli

birTvuli usafrTxoeba: birTvuli iaraRis gauvrceleblobis xelSekruleba

ozonis Sris dacva: ozonis Sris gamomfitavi substanciebis Taobaze monrealis protokoli

sajaro konsultacoebi: informaciis misawvdomobis, gadawyvetilebebis miRebaSi sazogadoebis monawileobis da garemosdacviT sferoSi samarTleblivi dacvis wvdomis orhusis konvencia

Warbteniani teritoriebi: saerTaSoriso mniSvnelobis Warbteniani teritoriebis da wylis saxeobebis saarsebo garemos dacvis ramsaris konvencia

garemosdacviTi sferos arasamTavrobo organizaciebis saqmianoba Semdeg sferoebzea orientirebuli: haeris, niadagis da wylis dabinZureba; alternatiuli energies wyaroebi da energoefekturoba; biomravalferovneba da saxeobebis konservacia; ekoturizmi; garemosdacviTi ganaTleba; garemosdacviTi kanonmdebloba, garemosdacviTi media; jandacva da garemo; bunebrivi nakrZalebi, mdgradi soflis eurneoba, mdgradi ganviTareba.

zog arasamTavrobo organizacias kargad ganviTarebuli organizaciuli struqtura da efequri meqanizmebi gaaCnia. aRsaniSnavia, rom BTC proeqtma saSualeba misca arasamTavrobo organizaciebs monawileoba mieRoT garemoze zegavlenis Sefasebis momzadebaSi da Semdgom etapze garemosdacviT da socialur monitoringSi. Mmiuxedavad amJamad arsebuli saerTaSoriso dafinansebis simwirisa, arasaTanado sakanonmdeblo CarCosi da mediis mier sakiTxebis arasakmarisi gaSuqebisa, qarTuli arasamTavrobo organizaciebi sakmaod aqtiurebi da gavlenianebi arian.

2. zogadi garemo

2.1 fizikuri

saqarTvelo kavkasiis regionSi mdebareobs. saqarTvelos CrdiloeTiT ruseTTan mimdebare teritoriaze didi kavkasionis qedi gadis, dasavleTiT Savi zRva mdebareobs, samxreTiT – TurqeTi da somxeTi, xolo aRmosavleTiT – Aazerbajjani mdebareobs. saqarTvelos teritoria 69,700 km² Seadgens xolo misi mosaxleoba 4.7 milions Seadgens. saqarTveloze abreSumis gza gadis, romelic evropasa da azias akavSirebs da igi yovelTvis mniSvnelovan gzajvaredins warmoadgenda Crdilo-samxreTsa da aRmosavleTsa da samxreT-dasavleTs Soris.

saqarTvelos lanSafti uaResad mravalferovania da igi mdidaria kulturuli memkvidreobiTa da Tavisi istoriit, rac karg turistul potentials warmoadgens. miuxedavad imisa, rom mTebi saqarTvelos umTavres RiSesaniSnaobas warmoadgenen, saqarTvelos teritoria aseve mdidaria sxvadasxva tipis tyeebiT, maT Soris Warbteniani teritoriebis tyeebiT, zomieri wvimis tyeebiT, myinvarebiT, naxebrad-udabnos tipis floriT (romelic ufro centraluri aziisTvisaa damaxasiaTebeli), romelic saqarTvelos aRmosavleT nawiSia gavrcelbuli. xSiri tyeebiT saqarTvelos terioriis daaxloebiT erTi mesamedia dafaruli, xolo sub-alpur zonas terioriis daaxloebiT 10% ukavia. saqarTvelos yvelaze maRali mwvervali Sxaris mTaa, romlis simaRle 5.201 metrs Seadgens zRvis donidan. lixis uReltexili saqarTvelos aRmosavleT da dasavleT nawilebad yofs, xolo didi kavkasionis qedi saqarTvelosa da CrdiloeT kavkasiis respublikebs Soris gadis; mcire kavkasionis mTebi saqarTvelos samxreTidan esazRvreb. qedebze gamavali ZiriTadi gzebi ruseTis teritoriasTan aerTebs saqarTvelos rokis gvirabis meSveobiT, romelic samxreT da CrdiloeT oseTs da darialis xeobas akavSirebs. yazbegsa (erTaderTi mTa saqarTveloSi, romelic vulkanuri warmomavlobisaa) da Sxaras (centraluri kavkasionis uReltexilis 200 km-is gaswvri) Soris mdebare regioni ZiriTadad myinvarebis didi raodenobiTaa warmodgenili: 2,100 kavkasiuri myinvarebidan 40% saqarTveloSi mdebareobs. garda amisa, yvelaze saintereso landSatebs warmoadgens javaxeTis vulkanuri plato, tbebi (tabawyuri da faravani) da cxeli mineraluri wylebi. samxreT saqarTvelos vulkanuri mTebi axalgazrdaa da geologiuri TvalsazrisiT arastabiluria, ris gamoc regioni maRali seismologiuri aqtiyobiT xasiaTdeba da aq bolo periodSi momxdari yvelaze mniSvnelovani miwisZvrebi daregistrirda. saqarTveloSi ramsaris ori ubania, romelTa saerTo farTobi 34,480 heqtars Seadgens: centraluri kolxeTisa da ispanis daWaobebuli teritoriebi.

WDPA-s Sesabamisad saqarTveloSi 33 saxmeleTo da sazRvao daculiteritoria arseobs, romelTa saerTo farTobi 2720 kilometrs Sadgens (teritoriis daaxloebiT 4%). saqarTvelos gareuli samyaros konservaciis centris (romelic IUCN–is wevria) Sesabamisad 8 sakvanZo regionia gamoyofili: axalcixe, bakuriani, baTumi, yazbegi, yvareli, lagodexi, foTi da Telavi.

garemos dacvis saminstros daqvemdebarebaSi arsebuli daculi teritoriebis saagentos kompetenciaSi sul daculi teritoriebis 495,892 heqtaris marTva Sedis (teritoriis daaxloebiT 7%). sul aRricxulia 14 mkacri dacvis reJimis bunebrivi nakrZali, 8 erovnuli parki, 12 marTvas daqvemdebarebuli bunebrivi nakrZali, 14 bunebis Zegli da 2 daculi landSafti. aRsaniSnavia, rom saqarTvelos daculi teritoriebis daaxloebiT 75% tyeebiTa dafaruli.

mcire kavkasionis terioriaze mdebare borjomi-xaragaulis erovnuli parki evropis erT erT yvelaze did parkad iTvleba da misi geografiuli da ekologiuri zonebis mravalferovnebis wyalobiT igi mdidaria floriTa da fauniT, unikaluri istoriuli ZeglebiT da kulturuli memkvidreobiT.

erovnuli parkebisa da daculi teritoriebis siaSi aseve Setanilia: algeTis erovnuli parki, ajameTis daculi teritoria, bawara-babaneuris daculi teritoria, imereTis mRvimeebis daculi teritoria, kawoburis daculi teritoria, yazbegis erovnuli parki, riwis daculi teritoria, qobuleTis daculi teritoria, Tbilisis erovnuli parki, mariamjvaris daculi teritoria, vaSlovanis daculi teritoria, liaxvis daculi teritoria, TuSeTis daculi teritoria, kolxeTis erovnuli parki, kintrisis daculi teritoria, fsou-gumistas daculi teritoria da lagidexis daculi teritoria, romelic jer kidev 1912 wels Camoyalibda.

saqarTvelos mTavrobis mier 2009 wlisTvis SemuSavebuli samoqmedo gegmis garemosdacviTi strategiis mixedviT dagegmilia mtiralas erovnuli parkis Seqmna da vizitorTa centris aSeneba; qcia-tabawyuris nakrZalis infrastruqturis ganviTareba; javaxeTis erovnuli parkis daarseba da yazbegis biosferos nakrZalis Seqmna; borjomi-xaragaulis erovnuli parkis proeqtis gagrZeLeba, zogadad daculi teritoriebis finansuri mdgradobis mxardaWera.

2.2 biologuri garemo

saqarTvelos bunebrivi resursebis kargi baza gaaCnia, rac qveynis ekonomikuri zrdis xelSemyob fatqors warmoadgens. nayofieri niadagi da kargi klimaturi pirobebi sxvadasxva sasoflo-sameurneo produqciis warmoebis saSualebas izLeva, maT Soris xilis, bostneulis, pirutyvis, rZis produqtebis, Txilisa da Cais warmoeba. saqarTveloSi meRvineoba uZvelesi droidan iyo ganviTarebuli da qveyanaSi yurZnis 500 saxeoba arsebobs. qarTul rvinoebs kargi saeqsporto potenciali gaaCniaT xarixxis standartebis gaumjobesebis SemTxvevaSi. Cqari mdinareebi qveyanas karg bazas uqmnian hidroeleqtroenergetikuli TvalsazrisiT, maT Soris yvelaze saintereso rioni da mtkvari. bolo periodSi Catarebulma navTobis sabadoebis sadazvervo samuSaoebma daadastura, rom qveyanas navTobisa da gazis mopovebis kargi potenciali gaaCnia. garda amisa saqarTvelos gaaCnia manganumis, rkinis, spilenZis, oqros, granitis, kirqvis, marmarilos sabadoebi da mineraluri wylebis wyaroebi.

biomravalferovnebis TvalsazrisiT, saqarTvelo mdidaria sxvadasxva cxovelTa saxeobebiT, rac misi landSaftebiT da mTiani reliefiTaa ganpirobebuli. WWF–is monacemebis Sesabamisad saqarTveloSi xerxemlianebis daaxloebiT 1000 saxeobaa. 2003 wels saqarTvelom wiTeli wignis Sesaxe kanoni miiRo (sakanonmdeblo macne, 19.01.03), romelic saqarTvelos teritoriis biomravalferovnebis da genetikuri resursebis dacvas uzrunvelyofs. kanonis Sesabamisad nebismieri saxeoba, romelic wiTel nusxaSia Setanili, gadaSenebis piras myof saxeobad iTvleba da avtomaturad misi dacva garantirebulia. RAMSAR–is aRicxvis monacemebis Sesabamisad frinvelebis 19 saxeoba, maT Soris TeTrkisera ixvi, varxvi, ixvis sxvadasxva saxeobebi (*Phalacrocorax*) gadaSenebis piras myof saxeobebadaa miCneuli.

dasavleT saqarTvelos dablobebis bunebrivi saarsebo garemo arsebiTad Seicvala bolo 100 wlis ganmavlobaSi urbanizaciisa da sasoflo-sameurneo saqmianobis Sedegad. kolxeTis veils tyeebi dRes praqtikulad aRar arseboben garda im teroriebisa, sadac erovnuli parkebi da nakrZalebia (magaliTad paliastomis tbis mimdebare teritoria). tyiT dafaruli teroriebi ZiriTadad foTlovani saxeobebiTaa warmodgenili, magaliTad muxa, rcxila, wifeli, Tela, ifani, wabli (600 m zRvis donidan); daaxloebiT 600-1,500 metrze zRvis donidan tyeebi ZiriTadad Sereuli xdeba (ZiriTadad gavrclebulia wifela, naZvi, soWi) da warmodgenilia rogorc farTofoTlovani, aseve wiwvovani saxeobebi; tyis safari daaxloebiT 1,800 metrze Tavdeba, ris Semdegac alpuri zona iwyeba (daaxloebiT 3,000 m zRvis donidan). mudmivi Tovlis safarisა da myinvarebis zona aseve zRvis donidan daaxloebiT 3,000 metrzea gavrclebuli. ladSafti zogadad dablobebiT xasiaTdeba, romlebic mTebiTaa gamoyofili. borjomSi umeteswilad wiwvovani tyeebia gavrclebuli.

2.3 demografiuli garemo

eTnikuri qarTvelebi saqarTvelos mTliani mosaxleobis umravlesobas Seadgenen (83.8%), romelic amJamad 4,400,000 udris (2007 wlis monacemebiT). sxva eTnikur jgufებს მიეკუთვნება აზერბაიჯანელები (6.5%), სომხები (5.7%), რუსები (1.5%), აბხაზები და ოსები. გარდა ამისა ქვეყანას ასევე სხვა მცირე ეთნიკური ჯგუფებია warmodgenili, მაT Soris ასირელები, CeCნები, Cineლები, qarTveli ებრაელები, berZნები, yabardoeლები, qurTები, TaTreბი, Turqები და ukraineლები. aRsaniSnavia, rom qarTvel ებრაელთა saTvistomo erT erTi yvelaze Zveli ებრაული saTvistomოა msolfioSi. oficialuri ენებია qarTული და აბხაზეTის ავტონომიურ რესპუბლიკას აბხაზური. qarTul ენაზე მოსახლეობს 71% laparakobs, 9% - rusulad, 7%- somxurad, 6% აზერბაიჯანულად, 7% somxurad xolo 7% სხვა ენებზე laparakobs. გარდა ამისა aRsaniSnavia, rom Tavad qarTul ენას ლინგვისტიკური მრავალფეროვნება ახასიათებს და ასევე არსებობს ღაზური, მეგრული და სვანური დიალექტები, რომლებიც სამხრეთ კავკასიასია გავრცელებული.

ყველაზე მოკლე ხანში მოცემულია ზირითი დემოგრაფიული ინდიკატორები (წყარო: msolfio bankი)

mTliani mosaxleoba (milionი)	4.4
mosaxleobis zrda (wliuri %)	-1
sicocxlis xangrZlivoba qalebSi (weli)	75
sicocxlis xangrZlivoba mamakacebSi (weli)	67
umuSevroba (mTliani samuSao Zalis %)	13

საქართველოსი ვერა-კიტხვის კოდის მაცნებელი 100%-ს უახლოვდება. 1989 წელს კატარბული არწერის შესაბამისად 341,000 ეთნიკური რუსი (6.3%), 52,000 უკრაინელი და 100,000 ბერძენი არწერია. 1990-იანი წლებიდან მოყოლებული სავარაუდოდ ქვეყანა დაახლოებით 1.5 მილიონმა ქართველმა დავა. საქართველოდან ლეგალურად თუ არაღალატურად ემიგრირებული ქართველებიდან დაახლოებით მილიონი რუსეთში ცხოვრობს. aRsaniSnavia, rom ეთნიკური ბერძენების ტიტყმის 100%-მა ასევე დავა საქართველო და საბერძნეთში გადავიდა საცხოვრებლად. 1990-იანი წლების დასაწყისში საბჭოთა კავშირის დასასრულთან ერთად აბხაზეTის ავტონომიურ რესპუბლიკას და სამხრეთ ოსეთში მწვევე სეპარატისტულ კონფლიქტებს ჰქონდა ადგილი; იმ პერიოდში ეთნიკური ოსები დიდი უმეტესობა საქართველოდან კრდილოეთ ოსეთში გადავიდა, რომელიც რუსეთის ნაწილს წარმოადგენდა. გარდა ამისა 150,000-ზე მეტმა ქართველმა დავა აბხაზეTი და ამჟამად იზულებიT გადაადგილებული პირების სახით საქართველოს სხვადასხვა ნაწილში ცხოვრობენ.

მოსახლეობის უმეტესი ნაწილი მართლმადიდებელი ქრისტიანია (81.9%).

საქართველოსი სირიების მაცნებელი ზალიან მარალია: 2003 წელს სირიების დაწვების დოკუმენტის შესაბამისად მოსახლეობის 52% სირიების ზრდაზეა, ხოლო 15% უკიდურეს სირიების ცხოვრობს. სირიების ზირითი განმარტობის ფაქტორი უმუშევრობაა, მაგრამ გარდა ამისა განატლების ნაკლებობა და სრომისუარობა (ხანდაზმულობის ან ინვალიდობის გამო) ასევე მნიშვნელოვანი ვლელი სეაყვს სირიების ტვალსაზრისიT მდგომარეობის გაუარესებაში. გენდრული უთანასწორობის მაცნებელი საქართველოსი დაბალია, მაგრამ aRsaniSnavia, rom სრომიტი ბაზრის მოქოვნებისა და კუდი სოციალური ინფრასტრუქტურის გამო კალთა დასაყმება და მასთან ერთად სოციალური დისკრიმინაცია გაიზარდა. ტრადიციული გენდრული როლთა განაწილება ასევე ხელს უწყობს უთანასწორობას. კალბის კარიერული ზრდასა და პროფესიული განვითარების შესაწვებობები საკმაოდ სეზრუდულია. ოჯახის სენაწვა კალბის მზიმა ტვირთად აწვება, მაშინ როდესაც სოციალური კომპენსაციის ისეტი მეკანისმები, როგორცაა საბავსო ბარები და ანენატლური დაწმარება არ არის ადეკვატური და ვერ პასუხობს არსებულ მოქოვნებს.

2.4 კლიმური ცვლილებები

მიუხედავად იმისა, რომ ტერიტორიული ტვალსაზრისიT საქართველო პატარა ქვეყანაა, მისი კლიმატი საკმაოდ მრავალფეროვანია. კლიმური ტვალსაზრისიT საქართველო დასავლეთ და არმოსავლეთ ნაწილად სეიწვება დაიყოს. დასავლეთ საქართველოს უმეტესი ნაწილი სუბტროპიკული ზონის კრდილოეთ პერიფერიაზე მდებარეობს. წლიური ნალექების მოცულობა 1000-4000მმ-ის ფარგლებშია. ნალექები ტანაბრად განაწილებული და მათი პიკი

Semodgomaze modis. simaRleebis cvalebadoBasTan erTad klimati mniSvnelovnad icvleba. dasavleTis dablobebis umetesobaze ZiriTadad Tbili klimatia, xolo mTian teritoriaze (rogor did aseve mcire kavkasionze) sakmaod civi klimatia. zafxuli notioa, xolo zamTari WarbTovliani. aWara kavkasiis regionSi yvelaze Warbteniani teritoriaa (wliuri naleqianoba daaxloebiT 4500mm). aRmosavleT saqarTveloSi cvalebadi klimatia, dawyebuli notio subtropikulidan kontinentaluramde. wliuri naleqianoba 400-1600 mm-is farglebSi meryeobs da gazafxuli da Semodgoma yvelaze uxvnaleqiani peirodia. aRmosavleT saqarTvelos umetes nawilSi zafxuli cxelia (gansakuTrebiT dablobebSi), xolo zamTari SedarebiT civia. aRmosavleT nawilSi teritoria ufro maRalmTiania da 15000 metrze zRvis donidan ufro civa, vidre dablobebze.

saqarTveloSi klimaturi cvlilebebis scenarebi ZiriTadad saSualo temperaturis matebas, gvalvuri periodebis riskis amaRlebas, periodulad kokispirul wvimebs, saSualo naleqianobis Semicirebas da wylis resursebis moculobis klebas prognozireben. klimaturi cvlilebebi yvelaze met zegavlenas wylis resursebze, turizmze, soflis meurneobaze da energetikis sferoze moaxdenen. saqarTvelos energoseqtoris winaSe ukve dgas seriozuli gamowvevebi, rogoricaa eleqtroenergiis seferxebiT miwodeba, moZvelebuli infrastruqtura, mdinareebSi wylis xarjis Semicireba, naleqebis Semicireba da sxva. Sesabamisad, saqarTvelo yuradRebas klimaturi cvlilebebiT gamowveuli zegavlenis Semicirebaze mimarTul RonisZiebebze gaamaxvilebs.

saqarTvelo gaeros klimaturi cvlilebebis CarCo konvencias miuertda (UNFCCC) da igi im kategoriis qveynebs miekuTvneba, romelmac I danarTs ar moawera xeli. garda amisa saqarTvelom mTel rig sxva konvenciebsac moawera xeli, maT Soris kiotos protokols. klimaturi cvlilebebis programa (CCP) yuradRebas sam ZiriTad mimarTulebaze amaxvilebs: GHG inventarizacia, mowvladoba da adaptireba, GHG-s zegalenis Semicireba da karbonis dafinanseba. 2008 wels saqarTvelom samiti moawyo klimatur cvlilebebTan dakavSirebul sakiTxebze, romelsac 300-ze meti delegate daeswro. samitis mizani iyo Ria dialogis xelSewyoba klimaturi cvlilebebis Taobaze, mis zegavlenaze saqarTveloze, problemis mogvarebis gzebis identificireba.

samitze aseve centraluri da adgilobrivi mTavrobebis, biznes wreebis warmomadgelebis da sxva saxelmwifo Tu kerZo struqturabis mier gasatarebeli reagirebis zomebi iqna ganxiluli. miuxedavad amisa aRsanisnavia, rom kanonmdebloba mocemul sferoSi uaRresad danawevrebulia. amis gamosasworeblad garkveuli zomebi gatarda, magram kvlav dgas erovnuli politikis Semuavebisa da Tanmimdevruli RonisZiebebis dagegmvis saWiroeba. garda zomebisa, romlebic mimarTuli iqneba GHG –is Semicirebaze, aseve aucilebelia iseT seqtorebSi gasatarebeli RonisZiebebis adaptireba, rogoricaa wylis resursebi, soflis meurneoba, biomravalferovnebis konservacia da turizmi.

3. garemosdacviT sferoSi arsebuli problemebi da prioritetebi

saqarTvelo mTel rig zomebs atarebs erovnuli kanonmdeblobis evrogaerTianebs standartebTan harmonizaciis TvalsazrisiT da am mimarTulebiT reformebis gatareba grZeldeba. prioritetul sferoebis miekuTvneba:

institucionaluri SesaZleblbebis ganviTareba: garemosdacviTi sferos politikis momzadebisa da misi Sesrulebis meqanizmebTan dakavSirebuli SesaZleblobebis ganviTareba; saxelmwifo struqturabis personalis treningi.

biomravalferovnebis konservacia da dacva: arastruqturizebuli urbanizacia ekosistemebze uaryofiT zegavlenas axdens da saarsebo garemos anadgurebs. saerTaSoriso xelSekrulebebis ganxorcieleba da kanonmdeblobis daxvewa biomravalferovnebisa da gadaSenebis piras myofi saxeobebis gadarCenis winapirobaa.

narCenebis marTva: nagavsayrelebis rehabilitacia da gaSeneba da toqsiuri narCenebis kerebis konservacia/marTva

narCenebis marTva da konservacia: miuxedavad sasmeli wylis misawvdomobasTan da wyalmomargebis sistemebTan dakavSirebuli saTanado standartebisa, miwiszeda wylebze uaryofiT zegavlenas urbanizacia da Sidameurneobebisa da sawarmoebis mier dabinZureba axdens. wyalmomargebisa da sanitacis sqemebi moZvelebulia.

urbanuli ganviTareba da turizmi. turizmis seqtoris restruqturizacia da ganviTareba, zogadad sagzao, wyalmomargebisa da eleqtroenergiis generaciis infrastruqturis rehabilitacia-ganviTareba

4. bankis mier saqarTvelosTvis dasaxul prioritetul sferoebTan dakavSirebuli garemosdacviTi aspeqtebi

2009-2011 wlebis periodisTvis bankis mier qveynis strategiaSi identificirebulia maRal-prioritetuli saoperacio sferoebi. qvemoT mocemul cxrilSi asaxulia ramodenime potenciuri garemosdacviTi da socialuri sakiTxi, romelic prioritetul sferoebTanaa dakavSirebuli

prioriteti	potenciuri garemosdacviTi da socialuri sakiTxebi
infrastruqtura, eleqtroenergiis generacia da garemosdacviTi proeqtebi	<ul style="list-style-type: none"> o wylis resursebisa da wyalSemkrebis marTva o potenciuri zegavlana biomravalfervnebase, aqcentiT mowvlad teritoriebze (maRalmTiani teritoriebi da dasavleT saqarTvelos gvalviani raonebi) o miwis SeZenis marTvasTan dakavSirebuli SesaZleblobebis nakleboba o sabaziso municipalur momsaxureobebze tarifebis gazrda da mosaxleobis mowvladi naiwlisTvis am momsaxureobebis miuwvdomlobasTan dakavSirebuli problema o SromiTis usafTxoebis dabali kultura o sazogadoebasTan konsultaciebis procesSi politikuri Careva o eTnikuri umciresobebis SezRuduli monawileoba sajaro konsultaciebSi da gadawyvetilebebis miRebis procesSi o saCivrebis ganxilvis araefecturi meqanizmi
finansuri seqtoris konsolidacia da resqruqturizacia (TFP).	<ul style="list-style-type: none"> o SromiTis sakiTxebi, mag. bavSvTa Sroma da minimaluri xelfasebi o biomravalfervnebis ganadgureba o SromiTis usafTxoeba da janmrTeloba o genderuli sakiTxebi
uxxouri da adgilobrivi sawarmoebis pirdapiri dafinanseba (SME - FDI)	<ul style="list-style-type: none"> o finansur institutebsa da mcire da saSualo sawarmoebSi garemosdacviTi, socialuri da SromiTis sakiTxebis marTvis arasaTanado SesaZleblobebi o miwis Sesyidva/kompensacia (mcire hidroeletrosadgurebi da municipaluri momsaxureoba) o saxelmwifo momsaxureobis seqtoris Sekveca
politikuri dialogi (axali mTavrobis mier regulirebisa da ifrastruqturuli problemebis gadaWra)	<ul style="list-style-type: none"> o erovnuli samoqmedo gegmebis daxvewa (mag. Biomravalfervnebis, bunebrivi katastrofebis, gaJonvaze reagirebis da sxva) o konsultaciebi samoqalaqo sazogadoebasTan, orhუსი konvenciis praqtikul ganxorcielebasTan dakavSirebuli sakiTxebi o SromiTis usafTxoeba, aqcentiT samSeneblo seqtorze

banki gaagrZeles saqarTveloSi garemosdacviTi ganviTarebis SesaZleblobebis gamovlenas, mag. Mmsgavsad mimdinare teqnური daxmarebis programisa, romlis farglebSiც garemosdacviTi dabunebrivi resursebis marTvis SesaZleblobebis ganviTareba xorcieldeba garemosdacviTi kanonmdებlobის Sესრულის gaumjobesebis mizniT.

saqarTveloSi EBRD–is yvela operaciasTan dakavSirebiT bankis garemosdacviTi da socialuri politika gamoiyeneba (2008), romelic saWiroebis SemTxvevaSi garemosdacviTi da socialuri samoqmedo gegmis momzadebas iTvaliswinebs, raTa Sesabamisobis Sefasebis dros gamovlenili problemebi daregulirdes bankis sainvesticio proeqtebis farglebSi saRi garemosdacviTi praqtikis moTxovnebis dacviT.

LFYFHSB 5: UFHLEFMVYBC UFVJODTDFSF ITAFCT, F

gardaqmnis gamowvevaTa Sefaseba 2009: Sedegebi

		bazris struqtura	bazris institutebi	saerTo maxasiaTebeli
samewarneo seqtori	sasoflo sameurneo saqmianoba	saSualo	saSualo	saSualo
	zogadi mrewveloba	saSualo	didi	saSualo
	sakuTreba da turizmi	didi	didi	saSualo
	telekomi	saSualo	saSualo	saSualo
energetika da infrastruqtura	municipaluri da garemosdacviTi infrastruqtura	didi	didi	didi
	bunibrivi resursebi	didi	didi	didi
	energomomargeba	mcire	saSualo	saSualo
	mdgradi energia	saSualo	saSualo	saSualo
	transporti	saSualo	saSualo	saSualo
safinanso institutebi	bankebi	saSualo	didi	saSualo
	arasabanko safinanso institutebi	didi	didi	didi
	mikro, mcire da saSualo zomis sawarmoebi	didi	saSualo	saSualo
	kerZo saaqcio kapitali da kapitalis bazrebi	didi	didi	didi

LFYFHSB 6: , FYRBC CFABYFYCJ DFKLT, EKT, T, B LF GJHNATKB

(2009 wlis 30 seqtembris mdgomareobiT, €milioni)

dargebis mixedviT

seqtoris dasaxebeba	evrobankis valdebulebebi				wminda portfeli				
	proeqtebis raodenoba	evrobankis TanxebiT	% evrobankis mTliani dafinansebid an	aTvisebuli Tanxa	proeqte-bis raodenoba	portfeli	% portfelidan	auTvisebeli valdebuleba	mimd. aqti-vebi
finansuri institutebi	65	314.6	47.5	278.3	47	257.1	55.4	34.9	222.2
infrastruqtura	11	62.5	9.4	53.8	10	32.9	7.1	8.7	24.2
<i>municipaluri da garemosdacviTi infrastruqtura.</i>	7	15.6	2.3	6.9	7	13.7	3.0	8.7	5.0
<i>transporti</i>	4	46.9	7.1	46.9	3	19.2	4.1	0.0	19.2
energetika	10	148.5	22.4	148.4	7	72.3	15.6	0.1	72.2
<i>bunbrivi resursebi</i>	5	82.1	12.4	82.1	3	55.7	12.0	0.0	55.7
<i>energომomარაგება</i>	5	66.4	10.0	66.3	4	16.6	3.6	0.1	16.5
korporatiuli	36	136.7	20.7	106.3	29	101.8	21.9	38.7	63.1
<i>sasoflo-sameurneo saqmianoba</i>	21	65.0	9.8	62.8	16	34.8	7.5	10.3	24.4
<i>Zogadi mrewveloba</i>	7	21.1	3.2	20.5	6	18.0	3.8	0.7	17.3
<i>sakuTreba da turizmi</i>	7	29.7	4.5	23.0	6	28.1	6.1	6.8	21.4
<i>telekomi informatika da media</i>	1	20.9	3.2	0.0	1	20.9	4.5	20.9	0.0
sul qveyanaSi	122	662.3	100	586.8	93	464.1	100	82.4	381.7

portfelis klasis da investiciis tipis mixedviT

	evrobankis valdebulebebi				wminda portfeli				
	proeqtebis raodenoba	evrobankis TanxebiT	% evrobankis mTliani dafinansebid an	aTvisebuli Tanxa	proeqte-bis raodenoba	portfeli	% portfelidan	auTvisebeli valdebuleba	mimd. aqti-vebi
kerZo	110	573.6	86.6	506.9	83	432.4	93.2	73.6	358.8
saxelmwifo	12	88.7	13.4	79.9	10	31.7	6.8	8.8	22.9
sul qveyanaSi	122	662.3	100	586.8	93	464.1	100	82.4	381.7
saxelmwifo garantiis gareSe	107	575.3	86.9	508.6	84	433.5	93.4	73.6	359.9
saxelmwifo garantiiT	15	87.0	13.1	78.2	9	30.6	6.6	8.8	21.8
sul qveyanaSi	122	662.3	100	586.8	93	464.1	100	82.4	381.7
sesxebi	85	531.1	80.1	488.5	69	369.9	79.7	50.9	319.1
saaqcio kapitali	17	66.0	10.0	59.2	12	58.9	12.7	6.8	52.1
garantia (vaWrobis xelSewyobis programa)	8	21.7	3.3	4.6	6	20.4	4.4	15.7	4.6
sesxi da saaqcio kapitali	12	43.5	6.6	34.5	6	14.9	3.2	9.0	5.9
Country Total	122	662.3	100	586.8	93	464.1	100	82.4	381.7

proeqtebi damuSavebis stadiaSi⁷

€milioni

2009 wlis 30 seqtembris mdgomareobiT

seqtori	milioni €	%	proeqtebis raodenoba	%
finansuri institutebi	68.8	16.7	14	33.3
infrastruqtura	138.0	33.6	5	11.9
<i>municipaluri da garemosdacviTi infrastruqtura</i>	<i>5.0</i>	<i>1.2</i>	<i>3</i>	<i>7.1</i>
<i>transporti</i>	<i>133.0</i>	<i>32.4</i>	<i>2</i>	<i>4.8</i>
energetika	148.5	36.1	4	9.5
<i>bunebrivi resursebi</i>	<i>33.5</i>	<i>8.1</i>	<i>1</i>	<i>2.4</i>
<i>energომომარაგება</i>	<i>115.0</i>	<i>28.0</i>	<i>3</i>	<i>7.1</i>
კორპორატიული	59.0	14.4	19	45.2
<i>სასოფლო-სამეურნეო საკმარებები</i>	<i>15.6</i>	<i>3.8</i>	<i>6</i>	<i>14.3</i>
<i>ზოგადი მრეწველობა</i>	<i>17.8</i>	<i>4.3</i>	<i>8</i>	<i>19.0</i>
<i>საკუთრება და ტურისმშენებლობა</i>	<i>20.2</i>	<i>4.9</i>	<i>2</i>	<i>4.8</i>
<i>ტელეკომუნიკაციები, ინფორმატიკა და მედია</i>	<i>5.4</i>	<i>1.3</i>	<i>3</i>	<i>7.1</i>
ჯამი	414.2	100.8	42	100

⁷ 2009 wlis seqtembris bolos mdgomareobiT am proeqtebs dasamtkiceblad ganvlili აკვT “კონცეფციის განხილვის” ან სხვა Sesabamisi etapi. cxrili asaxavs damuSavebis etapze myofi proeqtebis mxolod ამჯამინდელ სურათს. cxrili მომავალსი Sesazloa Seicvalos da Sesabamisad, ar igulisxmeba, rom igi warmoadgens proeqtebis im srul nusxas, romelzec banki imuSavebs Semdgegi ori wlis ganmavlobასი.

LFYFHSB 7: NTMYBREHB SFYFVIHJVKJ, F

valdebulebebis vadebi: 1/01/1994-dan to 30/09/2009-mde

valdebulebaTa CamonaTvali	valdebuleba evroSi	gamoyenebuli Tanxa evroSi	datkicebis TariRi	valdebulebis/etapis statusi	dargi	kavSiri investi-ciebTan
quTaisis wyalmomargeba II, wyaltubos wyalmomargeba da kanalizacia – proeqtis ganmaxorciebeli jgufis mxardaWera, hidravlikuri modelireba, detaluri dizainisa da mSeneblobis zedamxedveloba	850,000	0	11/05/09	xelmowerili	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	diax
saqarTvelo: mdinare aragvis auzis strategiuli garemosdacviTi Sefaseba	150,000	49,500	10/02/09	xelmowerili	energo momarageba	ara
rusTavis myari narCenebis proeqti – proeqtis ganmaxorciebeli jgufis mxardaWera	427,130	0	21/04/09	xelmowerili	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	diax
“prokredit banki saqarTvelo:” qselis gafarToeba regionebsi	538,591	538,591	25/07/05	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
borjom-bakurianis wyalmomargeba, sainJinro dizaini da savele zedamxedveloba	171,123	147,208	02/08/07	mimdinareobs Tanxis gacema	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	diax
sakretito sqoringis danergva mikrosafinanso oranizaciaSi - konstanta	66,613	66,613	14/11/07	mimdinareobs Tanxis gacema	finansebi, biznesi	diax
gakotrebis Sesaxeb samarTlis reforma saqarTveloSi	224,637	224,637	29/10/04	dasrulebuli	socialuri samsaxurebi	ara
saqarTvelos dazRvevis saxelmwifo zedamxedvelobis samsaxuris gaZliereba (GISS)	173,397	173,397	10/11/04	dasrulebuli	finansebi, biznesi	ara
saqarTvelo: vaWrobs dafinansebis sakonsultacio samsaxurebi	87,100	87,100	17/11/04	dasrulebuli	finansebi, biznesi	ara
politikuri dialogi da mxardaWera, saqarTvelos Rvinis sektori	134,962	134,962	25/01/05	dasrulebuli	samewarneo saqmianoba	diax
“giraoTi uzrunvelyofili garigebis Sesaxeb- samarTlis reforma saqarTveloSi – 1-li etapi	68,275	68,275	25/01/05	dasrulebuli	socialuri samsaxurebi	ara
saqarTvelo: vaWrobs dafinansebis sakonsultacio samsaxurebi (gagrZeleba)	22,500	22,500	20/09/05	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
“giraoTi uzrunvelyofili garigebis Sesaxeb- samarTlis reforma, me-2 etapi	91,445	91,445	06/10/05	dasrulebuli	socialuri samsaxurebi	ara
Tbilisis wyalmomargeba – auditi	48,950	48,950	27/11/06	dasrulebuli	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	ara
baTumis sazogadoebrivi transporti - biznes gegma	28,375	28,375	10/01/07	dasrulebuli	transporti	diax
baTumis sazogadoebrivi transporti – qalaqis sakredito analizi	36,836	36,836	17/01/07	dasrulebuli	transporti	diax
sawarmoTa restruqturizaciis programa TAM - kavkasavtomagistrali	28,872	28,872	16/02/06	dasrulebuli	samewarneo saqmianoba	ara
qobuleTis wyalkanali: detaluri sainJinro gegmis monzadeba da zedamxedveloba	49,888	49,888	11/05/07	dasrulebuli	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	diax
saqarTvelos energoefturobis programa GEEP	530,304	324,128	05/11/07	mimdinareobs Tanxis gacema	energo momarageba	diax
baTumis sazogadoebrivi transporti – garemosdacviTi samoqmedo gegma baTumis avtobusebis kompaniis “avtotransportisaTvis~.	49,516	5,000	14/12/07	mimdinareobs Tanxis gacema	transporti	ara
qobuleTis wyalmomargeba: damatebiTi detaluri sainJinro gegma	43,450	8,000	20/06/08	mimdinareobs Tanxis gacema	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	diax

valdebulebaTa CamonaTvali	valdebuleba evroSi	gamoyenebuli Tanxa evroSi	datkicebis TariRi	valdebulebis/etapis statusi	dargi	kavSiri investiciebTan
biznesis sakonsultacio momsaxurebis BAS programis gagrZeleba saqarTveloSi	561,357	297,171	19/09/08	mimdinareobs Tanxis gacema	samewarmeo saqmianoba	ara
bazis banki: instituciuri mSeneblobis gegmis mxardaWera	250,000	0	30/10/08	xelmowerili	finansebi, biznesi	diax
sawarmoTa restruqturizaciis programa TAM - interplasti	75,000	23,093	31/10/08	xelmowerili	samewarmeo saqmianoba	ara
sawarmoTa restruqturizaciis programa TAM –populi	75,000	40,131	31/10/08	xelmowerili	samewarmeo saqmianoba	ara
sawarmoTa restruqturizaciis programa TAM - Caucasus Online	100,000	31,158	05/11/08	mimdinareobs Tanxis gacema	samewarmeo saqmianoba	ara
sawarmoTa restruqturizaciis programa TAM – begi	75,000	24,045	19/11/08	mimdinareobs Tanxis gacema	samewarmeo saqmianoba	ara
banki qarTu: instituciuri mSeneblobis programis mxardaWera	250,000	0	21/11/08	xelmowerili	finansebi, biznesi	ara
Savi zRvis gadamcemi xazis proeqti: garemosdacviTi da socialuri zegavlenis Sefaseba ESIA	300,000	15,000	21/11/08	xelmowerili	energo momarageba	diax
sawarmoTa restruqturizaciis programa TAM - East Gate Group	75,000	30,703	03/12/08	xelmowerili	samewarmeo saqmianoba	ara
aWaris myari narCenebis marTvis, korporatiuli ganviTarebis da regionis mxardaWeris programa: - aWaris avtonomiuri respublikisa da myari narCenebis marTvis kompaniis mxardaWera	304,605	0	03/12/08	xelmowerili	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	diax
Savi zRvis gadamcemi xazis proeqti: maregulirebeli garemos Sefaseba	180,000	60,000	18/02/09	xelmowerili	energo momarageba	diax
rusTavis myari narCenebis marTva - korporatiuli ganviTareba da qalaqis mxardaWera	266,169	0	23/03/09	xelmowerili	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	diax
saqarTvelo: GEEP energoefturobis programa – sakonsultacio momsaxurebis gagrZeleba	484,563	0	26/05/09	xelmowerili	energo momarageba	diax
marcvleulis terminali	264,717	264,717	21/12/94	dasrulebuli	transporti	diax
evrokavSiris sawarmoTa restruqturizaciis TAM programa saqarTveloSi	403,075	403,075	30/08/02	dasrulebuli	samewarmeo saqmianoba	ara
evrokavSiris biznesis sakonsultacio momsaxureba saqarTveloSi	800,645	800,645	07/10/02	dasrulebuli	samewarmeo saqmianoba	ara
saZRvao portis marcvleulis importis terminali – samarTlebrivi struqtura	237,331	237,331	08/12/95	dasrulebuli	transport, storage	diax
“saqarTvelos banki,” instituciuri mSeneblobis programa	708,212	708,212	20/07/98	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
transkavkasiis sarkinigzo magistrali – daxmareba proeqtis ganxorcielebaSi	403,063	403,063	02/11/98	dasrulebuli	samewarmeo saqmianoba	diax
saqarTvelo: telekomunikaciebis regulirebis ganviTarebis programa	113,943	113,943	21/06/00	dasrulebuli	telecommunications	ara
daxmareba Sps “saqarTvelos rkinigzis” restruqturiza-ciis RonisZiebebis ganxorci-elebaSi	500,000	500,000	16/08/00	dasrulebuli	transporti	diax
telekomunikaciebis reguli-rebis ganviTarebis programa	7,165	7,165	11/12/01	dasrulebuli	telekomunikaciebi	ara
saqarTvelos mcire da saSualo sawarmoebis sakre-dito xazi –konsultantebi mikro da mcire kreditebSi	641,334	641,334	06/08/03	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
saqarTvelos mcire da saSualo sawarmoebis sakre-dito xazi - konsultantebi mikro da mcire kreditebSi (gagrZeleba)	501,971	501,971	17/12/04	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax

valdebulebaTa CamonaTvali	valdebuleba evroSi	gamoyenebuli Tanxa evroSi	datkicebis TariRi	valdebulebis/etapis statusi	dargi	kavSiri investiciebTan
mcire da saSualo sawar-moebis sakredito xazis gafarToeba regionebsi – kon-sultantebi mikro-kreditebsi	92,319	92,319	11/02/03	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
saqarTvelos mcire da saSualo sawarmoebis sakre-dito xazi – mikro da mcire konsultantebi kreditebsi	530,879	530,879	06/08/03	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
saqarTvelos mcire da saSualo sawarmoebis sakre-dito xazi - mikro da mcire konsultantebi kreditebsi (gagrZeleba)	732,498	732,498	17/12/04	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
foTis wylis proeqtis deta-luri damuSavebis sakonsultacio momsaxureba	49,848	49,848	09/05/06	dasrulebuli	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	diax
saqarTvelo: factoringis sakonsultacio samsaxurebi bankebisTvis & factoringuli kompaniebi	175,080	175,080	15/06/06	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
Tbilisis sazogadoebrivi transportis proeqti: proeqtis momzadebisTvis saWiro momsaxureba	132,070	132,070	04/02/05	dasrulebuli	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	diax
samarTlebrivi sistemis mSenebloba	95,000	95,000	31/05/05	dasrulebuli	socialuri samsaxurebi	ara
garemos dacvis saministros teqniki daxmareba - saqarTvelo	250,000	131,771	06/10/05	xelmowerili	socialuri samsaxurebi	diax
quTais wylis kompania, saerT. safinanso angariSgebis standart. ganmeorebiT wardgena da auditi	49,190	49,190	23/11/05	dasrulebuli	ceals,cofinancing lines & rvf's	diax
aWaris myari narCenebis gadamuSavebis kompania, kreditis analizi	47,198	47,198	30/11/05	dasrulebuli	ceals,cofinancing lines & rvf's	diax
aWaris myari narCenebis gadamuSavebis kompania saerT. safinanso angariSgebis standart. ganmeorebiT wardgena da auditi	49,454	49,454	13/02/06	dasrulebuli	ceals,cofinancing lines & rvf's	diax
Tbilisis sazogadoebrivi transportis proeqti – regulirebis struqtura	200,000	59,970	13/02/06	mimdinareobs Tanxis gacema	transport	diax
Tbilisis sazogadoebrivi transportis proeqti – korporaciis ganviTarebis programa	450,000	409,500	13/02/06	mimdinareobs Tanxis gacema	transporti	diax
sawarmoTa restruqturizaciis programa TAM – “elit eleqtroniqsi”	85,053	85,053	23/05/06	dasrulebuli	samewarneo saqmianoba	ara
saqarTvelos gazis milsadenis reabilitacia, teqniki TanamSromloba	303,544	303,544	12/07/06	dasrulebuli	energo momarageba	diax
saqarTvelo: mcire da saSualo sawarmoebisTa sakredito xazi partnior bankebTan – konsultantebi mikro da mcire kreditebsi.	340,000	209,911	17/10/06	mimdinareobs Tanxis gacema	finansebi, biznesi	diax
quTais municipaluri wyalmomargebis proeqti / foTis municipaluri wyalmomargebis proeqti	957,000	612,909	17/10/06	mimdinareobs Tanxis gacema	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	diax
saqarTvelo: “Tibisi banki” & “banki respublika” – daxmareba ipoTekuri sesxebis gacemaSi	271,319	271,319	23/10/06	dasrulebuli	finansebi, biznesი	diax
sasoflo-sameurne seqtoris dakreditebis specialistTa gadamzadeba	41,163	41,163	20/02/07	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	diax
sadazRvevo kompania IMEDI L instituciuri ganviTarebis programa	175,000	106,382	22/02/07	mimdinareobs Tanxis gacema	finansebi, ბიზნესი	Diax
baTumis sazogadoebrivi transportis maregulirebeli struqtura	100,000	19,790	08/06/07	xelmowerili	transporti da senaxva	diax
borjomis wyalmomargeba	650,000	0	11/06/07	xelmowerili	adgilobrivi saxelisuflebo	diax

					samsaxurebi	
baTumis avtobusebis kompaniis korporatiuli ganviTarebis programa	200,000	0	11/06/07	xelmowerili	transportii	diax
saqarTvelo: biznesis xelSemwyobi sabWo, mTavari konsultanti	78,764	34,809	10/10/07	mimdinareobs Tanxis gacema	socialuri samsaxurebi	ara
saqarTvelos energoefturobis programa ("GEEP")	726,872	372,099	30/10/07	mimdinareobs Tanxis gacema	energo momarageba	diax

valdebulebaTa CamonaTvali	valdebuleba evroSi	gamoyenebuli Tanxa evroSi	datkicebis TariRi	valdebulebis/etapis statusi	dargi	kavSiri investiciebTan
saqarTvelos sainvesticio sabWo – sxvadasxva xarji	39,125	3,395	20/11/07	mimdinareobs Tanxis gacema	socialuri samsaxurebi	ara
sainvesticio sabWo – mTavari konsultantis piradi TanaSemwe	13,478	2,070	05/12/07	mimdinareobs Tanxis gacema	socialuri samsaxurebi	ara
qobuleTis wyalmomargeba	653,975	0	14/12/07	xelmowerili	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	diax
qobuleTis wyalmomargeba – damatebiTi detaluri sainJinro gegma qobuleTis wyalmomargebisa da kanalizaciis sistemebis reabilitaciisaTvis	43,450	8,000	19/06/08	xelmowerili	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	diax
aWaris myari narCenebis marTvis, korporatiuli ganviTarebis da regionis mxardaWeris programa: - aWaris avtonomiuri respublikisa da myari narCenebis marTvis kompaniis mxardaWera	304,605	0	14/10/08	xelmowerili	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	diax
bazis banki: instituciuri mSeneblobis gegmis mxardaWera	250,000	0	30/10/08	xelmowerili	finansebi, biznesi	diax
saqarTvelo - treningi korporatiul restrukturizaciaSi	19,413	19,413	12/11/08	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
banki qarTu: instituciuri mSeneblobis gegmis mxardaWera	250,000	0	21/11/08	xelmowerili	finansebi, biznesi	ara
rusTavis myari narCenebis programa-korporatiuli ganviTareba	266,169	0	20/03/09	xelmowerili	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	diax
GEEP – saqarTvelos energoefekturobis programa – sakonsultacio momsaxurebis ganaxleba	484,563	0	26/05/09	xelmowerili	energo momarageba	diax
mcire da saSualo sawarmoebis sakredito xazi – proeqtis ganxorcieleba	194,218	194,218	03/03/97	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
“gaerTianebuli qarTuli banki” – instituciuri gaZlieba	257,205	257,205	30/03/98	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
mcire da saSualo sawarmoebis sakredito xazi – proeqtis damuSaveba	66,627	66,627	06/09/96	dasrulebuli	finansebi, biznesი	ara
mcire da saSualo sawarmoebis sakredito xazi – proeqtis ganxorcieleba	157,216	157,216	19/12/96	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	diax
“Tibisi bankis” instituciuri mxardaWera – mudmivi konsultanti	11,228	11,228	07/12/04	dasrulebulი	finansebi, ბიზნესი	diax
saqarTvelos rkinigza: teqnიკური TanamSromloba garemosdacviTi da socialური mdgomareობის SefasebisaTvis	49,080	0	21/05/09	xelmowerili	transportი,	ara
saqarTvelos mikrosafინანსო ბანკი,” საკრედიტო კონსულტანტები	398,985	398,985	29/05/01	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	Diax
mcire da saSualo sawarmoebis sakredito xazi – proeqtis ganxorcieleba	48,787	48,787	10/12/98	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	diax
saqarTvelo: mcire da saSualo sawarmoebis საკრედიტო ხაზის პროექტის განხორციელება	94,190	94,190	16/08/99	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	diax
“saqarTvelos ბანკი,” ინსტიტუციური მსენებლობის პროგრამა	112,732	112,732	14/12/00	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	diax
saqarTvelos საბანკო ჯედამხედველობის დახმარება	106,574	106,574	13/03/01	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	diax

“gaerTianebuli qarTuli banki” – instituciuri mxardaWera	85,719	85,719	26/04/01	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
“saqarTvelos banki,” institu-ciuri mSeneblobis programa	47,914	47,914	05/06/01	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax

valdebulebaTa CamonaTvali	valdebuleba evroSi	gamoyenebuli Tanxa evroSi	datkicebis tariri	valdebulebis/etapis statusi	dargi	kavSiri investiciebTan
mcire da saSualo sawarmoebis sakredito xazi - konsultantebi mikro-kreditebSi.	160,222	160,222	03/11/01	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
saqarTvelos bankebis instituciuri mxardaWera	140,684	140,684	30/11/01	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
“gaerTianebuli qarTuli banki” – instituciuri mxardaWera, II	65,037	65,037	19/07/02	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
saqarTvelos bankebis instituciuri mxardaWera	79,962	79,962	06/12/02	dasrulebuli	finansebi, biznesი	diax
“gaerTianebulი qarTuli bankი” – instituciuri mxardaWera, III	37,072	37,072	14/04/03	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	diax
saqarTvelos bankebis institu-ciuri mxardaWeris farglebSi – gagrZeleba: “saqarTvelos bankი”	126,019	126,019	31/03/04	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	diax
“saqenergos” tarifis Seswavla	8,792	8,792	04/07/95	dasrulebuli	energo momarageba	diax
foTis portis marcveulis terminali – sakonsultacio momsaxurebis gagrZeleba	88,941	88,941	24/04/96	dasrulebuli	transportი	diax
saqarTvelo: seminarebi turizmTan dakavSirebulი biznesebis sakredito analizis Sesaxeb.	34,720	34,720	03/10/07	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	diax
geoTermuli proeqტი	29,971	29,971	01/04/94	dasrulebuli	energo momarageba	ara
transkavkasiis sarkinigzo magistralis proeqტის იდენტიფიკაცია	48,304	48,304	04/08/97	dasrulebuli	samewarneo saqmianoba	diax
sawarmoTa restruqturizaciis programa – “azertransი”	15,213	15,213	10/05/99	dasrulebuli	samewarneo saqmianoba	ara
saqarTvelos sabanko zedamxedvelobis daxmareba	34,142	34,142	30/04/01	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	diax
saqarTvelos bankebis instituciuri mxardaWera	58,303	58,303	05/02/03	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	diax
saqarTvelos bankebis instituciuri mxardaWera – “sb” da “Tibisi”	11,498	11,498	31/03/04	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	diax
sawarmoTa restruqturizaciis programa TAM-EBAS SA	9,704	9,704	06/05/99	dasrulebuli	socialური სამსახური	ara
sawarmoTa restruqturizaciis programa TAM - ss “TbilRvino”	70,058	70,058	23/05/02	dasrulebuli	samewarneo saqmianoba	ara
sakvebis distribucia da marketingი	230,866	230,866	01/11/94	dasrulebuli	samewarneo saqmianoba	diax
“saqenergos” komerciული მმართველობის სისტემის განვითარება	427,000	427,000	01/03/95	dasrulebuli	energo momarageba	diax
tarifis Seswavla – “saqenergo”	159,813	159,813	01/07/95	dasrulebuli	energo momarageba	diax
“absolutbankი”	193,364	193,364	01/10/95	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	diax
proeqტის Sefasebis departamentის specialური კვლევები დიდი ზომის ინვესტიციებისა და ტექნიკური TanamSromlobis Sesaxeb – Tbilის აეროპორტის განახლება	14,711	14,711	06/10/97	dasrulebuli	transportი	ara
sawarmoTa restruqturizaciis programa TAM – marjaniSvilis univermaRი	20,344	20,344	28/10/97	dasrulebuli	samewarneo saqmianoba	ara
engურის სარეაბილიტაციო პროექტის მომზადება და მონიტორინგი – tendერი და პროექტის განხორციელების და მონიტორინგის მომსახურება	150,990	150,990	29/12/97	dasrulebuli	energo momarageba	diax

sawarmoTa restruqturizaciis programa TAM – Sps “imperiali”	48,267	48,267	17/08/98	dasrulebuli	socialuri samsaxurebi	ara
saqarTvelos mcire da sa-Sualo sawarmoebis sakredi-to xazi – proeqtis ganxorcieleba	94,200	94,200	31/03/99	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
saqarTvelos electroener-giis sabiTumo bazari	978,122	978,122	19/08/00	dasrulebuli	energo momarageba	diax

valdebulebaTa CamonaTvali	valdebuleba evroSi	gamoyenebuli Tanxa evroSi	datkicebis tariri	valdebulebis/etapis statusi	dargi	kavSiri investiciebTan
saqarTvelos mcire da saSua-lo sawarmoebis sakre-dito xazi - konsultantebi mikro-kreditebSi	599,993	599,993	17/10/00	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
sawarmoTa restruqturizaciis regio-nuli programa TAM - EBAS	15,146	15,146	20/07/01	dasrulebuli	socialuri samsaxurebi	ara
sawarmoTa restruqturizaciis TAM programa - ss "TbilRvino"	13,920	13,920	30/09/02	dasrulebuli	samewarmeo saqmianoba	ara
"margerita" – iuridული eqspertiza	9,534	9,534	29/03/04	dasrulebulი	finansebi, ბიზნესი	diax
saqarTvelos saxelmwifo Sesyidvebis saagentos teqnური daxmareba	20,555	20,555	14/04/04	dasrulebulი	socialuri samsaxurebi	ara
saqarTvelos mcire da saSua-lo sawarmoebis sakre-dito xazi – mudmivi konsultanti	187,406	187,406	04/10/00	dasrulebulი	finansebi, ბიზნესი	diax
aWaris myari narCenebis marTva – winaswari Sefaseba da proeqtis damuSaveba	312,833	215,429	06/12/07	mimdinareobs Tanxis gacema	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	diax
saqarTvelos mcire da saSua-lo sawarmoebis sakredito xazi – proeqtis ganxor-cieleba	88,141	88,141	20/06/97	dasrulebulი	finansebi, ბიზნესი	diax
saqarTvelos mcire da saSua-lo sawarmoebis sakredito xazi – proeqtis ganxor-cieleba	40,836	40,836	23/12/98	dasrulebulი	finansebi, ბიზნესი	diax
saqarTvelos mcire da saSua-lo sawarmoebis sakredito xazi – "Tbilcreditbanki"	167,531	167,531	18/12/96	dasrulebulი	finansebi, ბიზნესი	diax
foTisa da quTaisis wyalmomargeba: menejmentisa da proeqtis ganxorcielebis mxardaWera: proeqtis ganmaxorcielebeli jgufი PIU	559,595	307,296	11/06/07	mimdinareobs Tanxis gacema	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	diax
qobuleTi, rusTavi da borjomi detaluri gegmis ganxilva	49,262	48,971	19/12/07	xelmowerili	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	diax
proeqtebis marTvisa da ganxorcielebis mxardaWera qobuleTisa da borjomis wyalmomargebis proeqtebisatvis	400,000	0	21/12/07	xelmowerili	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	diax
quTaisis wyalmomargeba – damatebiTi detaluri sainJinro gegma	70,014	14,000	03/07/08	xelmowerili	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	diax
borjomis wyalmomargeba: axali wyalmomargebis sistemis teqnური detaლebi.	49,900	15,000	29/10/08	xelmowerili	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	ara
quTaisis wyalmomargebis proeqტი faza II - teqnური Sefaseba	49,840	49,266	22/12/08	mimdinareobs Tanxis gacema	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	ara
enguris kaSxlis sagangebo proeqტი	40,438	40,438	18/08/95	dasrulebulი	adgilobrivi saxelisuflebo samsaxurebi	diax
enguris rehabilitaciis pro-eqtis momzadeba da monitoringი – ganxorcielebis Sesazleblის analizi	206,142	206,142	27/03/97	dasrulebulი	energo momargeba	diax
enguris hidroeleqtrosad-guris rehabilitacia – proeqtis komisia da eqspertebi	87,671	9,152	18/03/03	mimdinareobs Tanxis gacema	energo momargeba	diax
enguris hidroeleqtrosad-guris rehabilitacia – pro-eqtis komisia da eqspertebi	92,315	72,256	18/03/03	mimdinareobs Tanxis gacema	energo momargeba	diax

enguris hidroeletrosad-guri (miznobrivi nawili)	55,924	55,924	20/06/96	dasrulebuli	energo momarageba	diax
Tbilisis metros auditi	49,200	49,200	27/11/06	dasrulebuli	transporti	ara
saqarTvelos mcire da saSua-lo sawarmoebis sakredito xazi – proeqtis ganxor-cieleba	89,525	89,525	24/06/97	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
“margerita” – iuridiuli da finansuri eqspertiza	3,745	3,745	14/08/03	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
sawarmoTa restruqturizaciis TAM programa - Sps nikora	74,440	47,322	11/10/07	mimdinareobs Tanxis gacema	sawarmoebs saqmianoba	ara
valis restruqturizacia da marTva	54,917	54,917	17/10/96	dasrulebuli	energo momarageba	diax

valdebulebaTa CamonaTvali	valdebuleba evroSi	gamoyenebuli Tanxa evroSi	datkicebis tariri	valdebulebis/etapis statusi	dargi	kavSiri investiciebTan
saqarTvelos mcire da saSua-lo sawarmoebis sakredito xazi – "Tbilkreditbankis" qveproeqti	14,863	14,863	01/01/97	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
"gqb" – instituciuri gaZli-ereba – sakredito konsultantebi	141,388	141,388	09/12/97	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
saqarTvelos mcire da saSua-lo sawarmoebis sakredito xazi – proeqtis ganxor-cieleba – specializebuli moklevadiani daxmareba instituciur mSeneblobaSi	162,985	162,985	15/01/98	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
sawarmoTa restruqturizaciis programa TAM – marjaniSvilis univermaRi	31,236	31,236	17/11/98	dasrulebuli	samewarmeo saqmianoba	ara
"gaerTianebuli qarTuli banki" – finansuri menejeri	141,086	141,086	09/04/99	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
"gaerTianebuli qarTuli banki" – instituciuri daxma-reba	114,095	114,095	07/04/00	dasrulebuli	finansebi, biznesi	diax
pardapiri investiciis meqani-zmi – jorjian enjineeringis Semowmeba garemos dacvis TvalsazrisiT	11,460	11,460	09/11/01	dasrulebuli	finansebi, biznesი	diax
"Teliani velis" finansuri Sefaseba	9,000	9,000	04/12/03	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	diax
"Teliani velis" იურიდიული ეკსპერტიზა	9,422	9,422	12/01/04	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	diax
"gqb" - instituciuri daxmareba III	33,093	33,093	21/06/04	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	ara
GEEP – saqarTvelos energoeფექტურობის პროგრამა	516,236	260,688	30/10/07	mimdinareobs Tanxis gacema	energo momarageba	diax
Iberia Refreshments იურიდიული Semowmeba	12,787	12,787	04/07/03	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	diax
saqarTvelos mcire da saSua-lo sawarmoebis sakredito xazi - konsultantebi mikro-kreditebSi	259,371	259,371	07/08/02	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	diax
saqarTvelos mikrosafinანო ბანკი – რეგიონული ფილიალების გაფართოება	614,288	614,288	07/08/02	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	diax
saqarTvelos mcire da saSua-lo sawarmoebis sakredito xazi konsultantebi mikro da mcire kreditebSi	87,690	87,690	12/08/02	dasrulebuli	finansebi, ბიზნესი	diax
Populi - Fresh Food Processing	49,932	0	22/12/08	xelmowerili	samewarmeo saqmianoba	diax
jami	31,071,697	21,124,484				
	31,071,697	21,124,484				
valdebulebebis raodenoba	162					

teqnikuri TanamSromloba dargebis mixedviT

dargi	valdebuleba evroSi	gacemuli Tanxebi evroSi
soflis meurneoba	49,932	-
energoefeqturoba da amindis cvlilebebi	2,845,002	1,231,689
safinanso institutebi	2,046,749	848,042
mcire biznesis jgufi	75,883	75,883
municipaluri da garemosdacviTi infrastruqtura	7,964,848	2,628,100
bunebrivi resursebi	303,544	303,544
energo-momarageba	630,000	349,500
sainvesticio sabWo	130,441	42,382
TAM /BAS programa	1,149,723	723,733
garemos dacva	49,080	-
Jami	15,245,203	6,202,873

teqnikuri TanamSromloba wlebis mixedviT

damtkicebis weli	valdebuleba evroSi	gacemuli Tanxebi evroSi
2006	3,234,587	2,649,121
2007	5,666,798	2,528,087
2008	3,195,992	856,165
2009	3,147,825	169,500
Jami	15,245,203	6,202,873

dargi / weli

safinanso valdebuleba evroSi	damtkicebis weli				
	2006	2007	2008	2009	jami
soflis meurneoba			49,932		49,932
energoefeqturoba da amindis cvlilebebi		1,885,725		959,277	2,845,002
garemos dacva				49,080	49,080
safinanso institutebi	786,400	240,936	1,019,413		2,046,749
mcire biznesis jgufi		75,883			75,883
sainvesticio sabWo		130,441			130,441
municipaluri da garemosdacviTi infrastruqtura	2,030,717	3,259,373	865,290	1,809,468	7,964,848
bunebrivi resursebi	303,544				303,544
energomomarageba			300,000	330,000	630,000
TAM/BAS programa	113,926	74,440	961,357		1,149,723
jami	3,234,587	5,666,798	3,195,992	3,147,825	15,245,203

LFYFHSB 8: TAM/BAS GHJUHFVT, B CFMFHSDTKJIB

TAM/BAS-is farglebSi saqarTveloSi warsulSi ganxorcielebuli proeqtebi

TAM/BAS-is programa ekonomikur transformacias uwyobs xels mikro, mcire da saSualo sawarmoebis gardaqmniT im qveynebsi, sadac EBRD-i Tavis operaciebs anxorcielebs

TAM

TAM mxars uWers mowinave saerTaSoriso praqtikis danergvas mcire da saSualo sawarmoebsi raTa xeli Seuwyos, rom isini momavali liderebi gaxdnen bazarze; sawarmoebis daxmareba ganviTarebuli qveynebidan saerTaSoriso mrCevlebis sawarmoze mimagrebi gziT xdeba, romlebsac Sesabamis seqtorSi muSaobis 15-20 wlis gamocdileva gaaCniaT. proeqtebis saSualo xangrZlivoba 18 Tvea. Pprogramis farglebSi aseve seminarebi da treningebi tardeba, sadac mewarmeebisTvis mowinave saerTaSoriso praqtikis gaziareba da warmatebuli biznesebis Taobaze informaciis gaziareba xdeba.

TAM-ma saqarTveloSi sul 27 proeqti ganaxorciela, saidnac 20 dasrulda, xolo 7 amJamad ganxorcielebis procesSia. TAM-is proeqtebi mrewvelobis sxvadasxva sferos moicavs, Tumca sakvebi produqtebis warmoeba is seqtoria, romelzec yvelaze meti aqcenti keTdeba. TAM-i sxvadasxva zomis sawarmoebTan muSaobs, Tumca maTi umetesobis brunva 10 milion evroze naklebia. proeqtebi geografiulad ZiriTadad dedaqalaqSi iyo koncentrirebuli. dasrulebuli proeqtebidan 16-ma damakmayofilebeli an ufro maRali Sefaseba daimsaxura. TAM-is proeqtebis warmatebulobas im sawarmoebis personalis maRali dainterebeba ganapirobebs, sadac TAM-i daxmarebas uwevs.

BAS

BAS adgilobrivi kerZo seqtoris konsultantebis mcire da saSualo sawarmoebis mier gamoyenebas uwyobs xels, raTa am ukanasknelebma konsultantebis mier mowodebuli sxvadasxva saxis momsaxureobiT isargeblon. BAS-i moTxovna-miwodebis sferoze akeTebs aqcents. adgilobrivi sawarmoebisa da specifiuri, viwro sferos konsultantebis dakavSirebis gziT programa xels uwyobs gareSe konsultantebze moTxovnilebis gazrdas potenciuri sargeblis demonstrirebis gziT. igi aseve adgilobrivi sakonsultacio momsaxureobis miwodebas da misi xarisxis gazrdas uwyobs xels bazris miznobrivi ganviTarebis gziT. BAS-is mxardaWeriT ganxorcielebuli proeqtebi daaxloebiT 4 Tve grZeldeba.

2003 wlis ivnisidan moyolebuli, rodesac BAS-is ganxorcieleba daiwyo, programis farglebSi sul 465 proeqti ganxorcielda, romelSic 176 konsultanti iRebda moawileobas (saidanac 159 adgilobrivi konsultanti iyo). saqarTveloSi Sida Sefaseba 336 proeqtma miiRo da maTi 96% "warmatebul" proeqtebad Sefasda.

BAS-is programis farglebSi aseve bazris ganviTarebis RonisZiebebi Catarda, rac adgilobrivi biznes sakonsultacio momsaxureobis mdgradi infrastruqturis Seqmnaze iyo orientirebuli. warmoebis sferoebis arsebiTi cvlilebebi proeqtebis farglebSi ar momxdara. sakvebi produqtebisa da sasmelobis warmoebisa da mSeneblobis sfero yvelaze gavrcelebuli seqtorebia, sadac proeqtebi xorcieldeba. rac Seexeba proeqtebs, romlebic programis farglebSi iRebden daxmarebas, maT farglebSi aqcenti ZiriTadad kompiuterizirebuli finansuri da marTvis sainfomacio sistemebis, aseve bazris analizisa da dagegmarebis sferoSi samrCevlo daxmarebaze keTdeboda. droTa ganmavlobaSi proeqtebis koncentracia TbilisSi naklebad gamoxatuli tendencia gaxda da proeqtebi ZiriTadad sxva did qalaqebSic xorcieldeboda. BAS-is ofisi sul ufro met aqcents akeTebs seqtorTaSoriso sakiTxebze. sapilote proeqtis warmatebis Semdeg BAS-is programam masStaburi WIB programa wamoiwyo 2008 wlis ivnisSi. BAS-ma 27 proeqti ganaxorciela, romlebic mewarme qalebisTvis samrCevlo momsaxureobis miwodebaze iyvnen orientirebuli. garda amisa BAS-ma seminarebis seria Caatara sabaziso kompiuteruli unarebisa da biznesis wamowyebisa da ganviTarebis sakiTxebze.

kavSirebi sabanko sferosTan	dReis mdgomareobiT TAM/BAS–is programebSi monawile 14-ma kompaniam 19 investiciis mozidva SeZlo EBRD-gan an masTan dakavSirebuli finansuri institutebisgan da saerTo mobilizebuli investiciebis moculobam 69 milioni evro Seadgina. .
Mmcire da saSualo sawarmoebis seqtorisa da misi ekonomikuri potencialis zrda	saqarTvelos mTavroba ar awarmoebis mcire da saSualo biznesebis mier qveynis ekonomikur zrdaSi Setanili wvlilis aRRicxvas. USAID-is 2005 wels Catarebuli kvlevis Sesabamisad mcire da saSualo sawarmoebis seqtori saerTo sawarmoebis 25%-s Seadgens da misi wvlili mSp-Si 10%-ia. seqtori 2005 wlis Semdeg zrdis tendenciiT xasiaTdeba da mcire da saSualo sawarmoebi axal daregistrerebuli bizesis umetesobas Seadgenen. imavdroulad aRSaniSnavia, rom regionaluri ekonomikuri ganviTareba uaRresad disproporcuiulia da biznesebis naxevarze meti TbilisSi funqcionirebs. da bolos. mcire da saSualo biznesebis mier brunvis wilsa (17%) da dasaqmebas Soris (40%) didi sxvaoba imaze miuTiTebis, rom am sawarmoebis produqtiulobis da adgilobrivi da saerTaSoriso bazarze konkurentunarianobis gasaumjobeseblad jer kidev bevri ram aris gasakeTebeli.
TAM/BAS-is mier uzrunvelyofili mxardaWeris saWiroeba	<p>qarTul biznesebs damokidebulebisa da biznesis orientaciis Secvla esaWiroebaT raTa isini ufrokonkurentunarianebi gaxdnen. sabaziso biznes unarebSi treningi (mag. Biznes gegmis momzadeba da sesxe ganaxchadis Sedgena), aseve bazris analizis, sabuRaltro aRRicxvis, ganviTarebis dagegmvis, marketingisa da adamianuri resusrebis sferoebSi treningebis Catareba gansakuTrebiT mniSvnelovania.</p> <p>miuxedavad imisa, rom mravali profesionaluri organizacia arsebobs, romlebic treningebis atareben, aucilebelia maTi muSaobis gafarToeba da treningebis organizeba qarTuli biznesebis xelmZRvaneli menejerebisTvis. garda amisa aRiarebulia, rom krizisma bevr qarTul kompaniaSi menejmentis sisuste gamoavlina.</p>
Bbiznesis mxardamWeri infrastruqturis araerTgvarovneba.	<p>kerZo sakonsultacio momsaxureobis bazari susti bazidan viTardeba. informaciis, xarixis uzrunvelyofis, faswarmoebis da momsaxureobebis TvalsazrisiT jer kidev bevri ram unda gaumjobesdes. Bbiznesis mxardamWeri infrastruqtura fragmentarulia da ZiriTadad donorebis mxardaWerazea orientirebuli.</p> <p>moTxovnis TvalsazrisiT bevr kerZo konsultanti sakonsultacio bazris mdgomareobas adgilobrivi kompaniebis mwiri finansuri resursebiT xsnis. miwodebis TvalsazrisiT, konsultantebi acxadeben, rom uaRresad rTulia kvalificirebuli kadrebis SenarCuneba.</p>
saerTaSoriso donorebis programebi	<p>USAID-is biznesis garemos reformirebis programa daxmarebas uwevs saqarTvelos mTavrobas sxvadasxva seqtorSi Zireuli reformebis gatarebaSi raTa ekonomikuri zrdis da samuSao adgilebis Seqmnas Seewyos xeli. Pprograma miznad isaxavs saqarTvelos mTavrobis mier gatarebuli reformebis gafarToebas da gaRrmavebas da igi iseT feroebzea aqcentirebuli, rogoricaa sakanonmdeblo CarCos daxvewa, fiskaluri reformebi, komerciuli samarTlis ganviTareba da saqarTveloSi biznesis garemos gaumjobeseba. saqarTvelos soflis meurneobis politika dasaxvewia da adgilobrivi bazarze konkurencia arasaTanadoa</p> <p>mTeli rigi saerTaSoriso donorebi mxars uWeren mcire da saSualo sawarmoebze orientirebuli proeqtebis ganxorcielebas da maTi konkurentunarianobisa da qveynis dasaqmebis maCveneblebis gaumjobesebas. mTeli rigi programebis farglebSi sakredito xazebia gamoyofili sawarmoebis gansaviTareblad an umuSevari adamianebis dasasaqmeblad da maTTvis biznesis wamowyebaSi daxmarebis gasawevad. sxva dnorebi politikis sakiTxebeze amaxvileben yuradRebas raTa mTavrobam biznesebisaTvis ufro xelsayreli garem Camoayalibos.</p> <p>donori da monawile mxareebis umetesobis azriT saerTaSoriso donorebis mier mcire da saSualo sawarmoebis seqtoris mxardaWeris gaweava aucilebeli da kompaniebis menejmentisa da teqniki unarebis daxvewaa saWiro. mcire da saSualo sawarmoebis bazari ar aris sakmarisad ganviTarebuli rom donorebma Sewyviton mocemul sferoSi daxmarebis gaweva. adgilobrivi organizaciebi da institutebi ar arian mzad mcire da saSualo sawarmoebis seqtorSi arsebuli</p>

naklovanebebis damoukideblad aRmofxvrisTvis iseTive efeqturobiT, rogorc amas donori organizaciebi SeZleben.

**rekomendaciebi TAM
–is samomavlo
intervenciisTvis**

donori da monawile mxareebis umetesobis azriT TAM–ma unda gaagrZelos operaciebi saqarTveloSi 2009-2011 wlebis ganmavlobaSi. saqarTvelos mcire da saSualo biznesebis winaSe arsebuli ZiriTadi dabrkolebebi organizaciuli da marTvis, aRricxvis, biznesis dagegmvis, finansuri angariSgebis, marketingis unarebis naklebobita da saerTaSoriso praqtikis arasakmarisi codniTaa ganpirobebuli.

TAM-ma gansakuTrebuli aqcenti turizmis, warmoebis, sakvebis warmoebis, transportis da lojistikis, aseve sainformacio teqnologiebis sferoze unda gaakeTos, radganac es is sferoebia, romlebsac zrdis kargi potenciali gaaCniaT da maT mniSvnelovani wclilis Setana SeuZliaT mSp-Si.

**rekomendaciebi BAS
–is samomavlo
intervenciisTvis**

saqarTvelos mcire da saSualo biznesebis winaSe arsebuli ZiriTadi dabrkolebebi, romlebzec BAS–is programam unda gaamaxvilos yuradReba sabaziso biznes unarebis uqonloba (dagegmva, aRricxva, finansuri angariSgeba, sasexo ganaxxadebi) da dabali menejmentis kulturaa (adamianuri resursebis marTva, konsultireba reorganizaciis CatarebaSi, integrirebuli marTvis sistemebSi, partniorebis moZieba, konsultireba uxouri investiciebis mozidvaSi da strategiul dagegmarebaSi)

BAS–is granti programis farglebSi gaweuli daxmarebis sakvanZo komponenti unda gaxdes, raTa mwiri finansuri resursebis mqone kompaniebtvis sakonsultacio daxmareba misawvdomi gaxdes. aseve aRsaniSnavia, rom bazris miznobrivi ganvitareba BAS–is daxmarebis didi komponenti unda iyos.

grantis direqtivebis matricaa SemoTavazebuli, raTa intervenciis prioritizireba moxdes da ar hqondes adgili sxva donorebis mier gaweuli daxmarebis dublirebas. ufro maRali moculobis grantebi unda iqnas gacemuli Semdeg sawarmoebze:

- sawarmoebi, romlebic dedaqalaqis farglebs gareT mdebareoben
- proeqtebi, romlebic garemosdacviti marTvis gaumjobesebas da energoefekturobas isaxaven miznad
- proeqtebi, romlebic qalebis biznesebis mxardaWeras isaxaven miznad: WIB programis farglebSi; ufro mcire kompaniebi, romlebsac qalbatonebi floben an marTaven

**samizne bazris
ganvitarebis
damatebiti
RonisZiebebi**

rekomendirebulia sawarmoebis doneze TAM/BAS-is daxmarebis garda aseve ganxorcieldes bazris ganvitarebaze mimarTuli RonisZiebebi, romlebic programis Sedegis maqsimalizacias Seuwyoben xels. kerZod:

-programis Taobaze informaciis gavrcleba: TAM/BAS-is programa zomebs gaatarebs biznesis sakonsultacio momsaxureobis advokatirebisa da saukeTeso praqtikis Taobaze informaciis gavrclebisTvis bukletebisa da sxvadasxva publikaciebis meSveobiT, savaWro gamofenagayidvebSi monawileobis xelSewyobiT. TAM-ma ufro meti seminari da treningi unda moawyos saerTaSoriso praqtikis sakiTxebze.

-mcire da saSualo sawarmoebi da sakonsultacio sakiTxebze treningi: TAM/BAS-is programa gaagrZeles maRali xarixsis, diversificirebuli da konkurentuli biznesis sakonsultacio bazris Camoyalibebis mxardaWeras. BAS Sesabamis saswavlo kurss moamzadebs da seminarebs Caatarebs rac gaaumjobesebs arsebul momsaxureobas d axels Seuwyobs axali sakonsultacio momsaxureobebis Camoyalibebas da servis provaiderebis SesaZleblobebis mdgrad zrds. SesaZleblobebis zrda rogorc samrCevlo unarebis gaZlierebaze, aseve Tematuri samrCevlo unarebis gaZlierebaze iqneba orientirebuli.

-arsebuli adgilobrivi institutebis ganvitarebis programa – romelic adgilobrivi biznesebtvis sakonsultacio momsaxureobis miwodebis bazarze iqneba orientirebuli. TAM/BAS gaafarToebs

RonisZiebebs, romlebic misi gamocdilebis Sesabamisi adgilobrivi institutebisTvis gadacemaze iqneba orientirebuli da romlebmac mcire da saSualo sawarmoebis seqtors unda gauwion daxmareba. aseT institutebs saqarTveloSi damsaqmebelTa asociacia da savaWro palata miekuTvneba. BAS aseve sakonsultacio kopaniebis profesiuli asociaciis Seqmnis SesaZleblobas ganxilavs.

**seqtoralur sakiTxebze
aqcenti**

saqarTvelos mcire da saSualo sawarmoTa seqtoris winaSe arsebuli amocanebis gadasaWrelad TAM/BAS-is programam warmoebis sferoSi energoefekturobis gazrdaze da garemos dabinZurebis Semcirebaze unda gaakeTos aqcenti. aRsaniSnavia, rom aseTi zomebi warmatebuli mxolod im SemTxvevaSi iqneba, Tu mewarmeebi Tavisi sawarmos samomavlo sargebels saTanadod gaiazreben da ara mxolod donorebis zewoliT imoqmedeben. TAM/BAS-ma aseve Zalixmeva qali mewarmeebis daxmarebaze da saSualo menejmentis da aRmasrulebel poziciebze qalebis daniSvnis mxardaWeraze unda mimarTos iseTi iniciativebis ganxorcielebis gziT, rogoricaa BAS-is programa qali mewarmeebis mxardasaWerad. TAM/BAS- is prioritetad kvlav unda darCes dedaqalaqis farglebs gareT muSaoba. .

**winamdebare
Semajamebeli
Sinaarsis wvlili
EBRD-is politikur
dialogSi**

biznes garemos detaluri analizis da mcire da saSualo sawarmoebis seqtorSi arsebuli gamowvevebis identificirebis safuZvelze qinamdebare documents wvlili Seaqvs EBRD-is politikuri dialogis instrumentebis SeqmnaSi. mTavrobis winaSe arsebul gamowvevebs Sorisaa sasamarTlo seqtoris efekturobis amaRleba, sakuTrebis uflebebis aRsruleba, sainformacio teqnologiebis gavrceleba, kvlebevisa da treningis adgilobrivi SesaZleblobebis ganviTareba, saSualo da mcire sawarmoebisTvis finansebis misawvdomobis gaumjobeseba da firmebSi korporatiuli marTvis standartebis danergva. aseve saWiroa xelmZRvanel menejmentSi biznesis kulturis amaRleba da organizaciuli sisusteebis gamovlenis SemTxvevaSi sakonsultacio momsaxureobiT sargeblobis mxardaWera.

**sabanko seqtorTan
kavSirebis
xelSewyoba**

TAM/BAS-is 2008-2010 wlebis Sesabamisd programa gaagrZebebs bankisTvis daxmarebis gavevas komerciulad sicocxlisunariani proeqtebis SerCevasa da investiciebis ganTavsebaSi Semdegi gziT:

- proeqtebis identificireba (winasainvesticio etapze)
- sakonsultacio da biznes momsaxureobis uzrunvelyofa bankis kerZo sawarmos dafinansebis proeqtis kandidati beneficiarisTvis
- kandidatebis SerCeva ara-aRmasrulebeli sabWos poziciisTvis

garda amisa programam mcire da saSualo sawarmoebi da adgilobrivi safinanso institutebi unda daakavSiros, romlebTanac EBRD TanamSromlobs. maT Sorisaa regionaluri pirdapiri sesxebis instrumenti (DLF), pirdapiri investiciebis instrumenti (DIF) da saSualo moculobis sesxebis Tanadafinansebis instrumenti (MCFE). es gaaZlierebs bankis programebis zegavlenas finansur seqtorze, rogorc es EBRD-is saqarTvelosTvis SemuSavebul strategiaSia asaxuli.

LFYFHSB 9: VHFDFKV [HBDB LF JHV [HBDB LF [VFHT, F

msofllo banki

saqarTvelo msofllo banks 1992 wels xolo saerTaSoriso ganviTarebis asociacias (IDA) 1993 wels SeuerTda. dRevandeli mdgomareobiT msofllo bankis mier saqarTvelosTvis gamoyofilma daxmarebam 1,217,500,000 dolari Seadgina. amJamindeli portfeli 11 proeqts Seicavs, xolo dafinansebis moculoba 295.3 milion dollars Seadgens.

msofllo bankis qveyanasTan partniorobis strategia (CPS) 2006-2009 finansuri wlebisTvis mTavrobis ekonomikuri ganviTarebisa da siRaribis daZlevis programaze (EDPRP) da mTavrobis qveynis ganviTarebis strategiul mimarTulebebze dayrdnobiTaa SemuSavebuli. strategiis safuZvelze 336.7 milioni dolari iqna gamoyofili kreditebisa da sesxebis saxiT. CPS programa sam mimarTulebas iTvaliswinebs: (i) Semosavlebisa da dasaqmebis zrdaze orientirebuli ekonomikuri zrdis xelSewyoba (ii) adamanuri ganviTarebisa da socialuri dacvis gaumjobeseba (iii) sajaro samsaxuris efeqturobis amaRleba. korufciisa da marTvis sakiTxebze muSaoba yoveli sami mimarTulebis prioritets warmoadgens. CPS-is saboloo angariSis Sesabamisad samive mimarTulebiT ganxorcielebuli RonisZiebebi warmatebuli iyo.

qveyanasTan partniorobis axali strategia (CPS) 2010-2013 finansuri wlebisTvis ori krizisis – agvistos ruseTan SeiaraRebuli konfliqtisa da globaluri ekonomikuri krizisis fonze SemuSavda. msofllo bankis da saerTaSoriso safinanso korporaciis erToblivi strategia post-konfliktur da mowvlad asepqtebe amaxvilebs yuradRebas moklevadian perspeqtivaSi, saSualovadian perspeqtivaSi strategia konkurentunarianobasa da ekonomikur zrdaze akeTebis aqcents. pirveli mimarTulebis farglebSi iseTi sakvanZo sakiTxebia moculi, rogoricaa makrostabiluroba, samuSao adgilebi, socialuri momsaxureoba da finansuri seqtori. meore mimarTulebis farglebSi dagegmilia saqarTveloSi struqturuli reformebis programis mxardaWera kerZo seqtorisTvis biznes garemos gaumjobesebiT, qveynis satranzito koridoris funqciis gaZliereba, saxelmwifo resursebis xarjvis efeqturobis, gamWvirvaleobis da angariSgebis gaumjobeseba. IDA da IBRD-is mier gacemuli bolo sesxebis moculoba 396 milion dollars Seadgens, saidanac 130 milioni IDA–s dafinansebaa, xolo 266 milioni dolari IBRD–is mier gamosayofi Tanxaa. IFC-s dafinansebis moculoba daaxloebiT 210-360 milioni dolari iqneba, imaze damokidebulebiT, Tu ranairad ganviTardeba krizisi.

IFC

saqarTvelo IFC–is wevri 1995 wels gaxda. mas Semdeg IFC-m 449 milioni dolaris investiciebi daabanda 30 proeqtSi safinanso, eleqtroenergiis, uZravi qonebisa da mrewvelobis sferoSi. 2008 wlis agvistos krizisis Semdeg IFC-m Tavisi investiciebi finansuri seqtoris stabilizaciaze mimarTa wamyvani bankebisTvis kapitalisa da likvidurobis uzrunvelyofis gziT EBRD–sTan da sxva saerTaSoriso safinanso institutebTan erTad. IFC-m aseve wvlili Seitana saqarTvelos ganviTarebaSi korporatiuli marTvis, sagadasaxado, maregulirebeli, licenzirebis sferos reformirebis procesSi, aseve finansur seqtorSi krizisis marTvis sferoSi teqnikiuri daxmarebis uzrunvelyofis gziT. IFC Tavisi Zalisxmevas ganaxlebadi energiis, infratsruqturis, mrewvelobis da agrobiznesis sferoSi investirebaze warmarTavs.

SIDA

SvedeTis saqarTvelosTan TanamSromlobis strategiis farglebSi (2006-2009) SvedeTi ZiriTadad or seqtorSi awvdida saqarTvelos daxmarebas: a) demokratiis gaZliereba da adamanis uflebaTa dacva b) soflis meurneobis sferoSi ekonomikuri ganviTareba. Ggarda amisa saagento EBRD–is mier koordinirebul municipalur garemosdacviT proeqtebs uWerda mxars. SvedeTis ganviTarebis

TanamSromloba evrogaerTianeba-saqarTvelos da evropis mezoplobis politikis samoqmedo gegmis mimarTulebebiT xelmZRvanelobs. rogorc strategias iyo prognozirebuli, 2008 wlisTvis daxmarebis moculoba mkveTrad gaizarda da gamoyofilma wliurma moculobam 10 milion evros miaRwia.

EIB

2006 wels EBRD-m evropis sainvesticio bankTan (EIB) da evrokavSirTan ganzraxvaTa Taobaze memorandumis moawera xeli aRmosavleT evropaSi, samxreT kavkasiaSi, ruseTSi da centralur aziaSi TanamSromlobis sakiTxze. ganzraxvaTa Taobaze memorandumis Sesabamisad EBRD da EIB mWidrod iTanamSromleben zemoTxsenebul qveynebiSi transportis, energetikis, telekomunikaciebis da garemosdacviT infrastruqturaSi investirebis procesSi. saqarTveloSi mocemuli TanamSromloba EIB-s CarCo xelSekrulebis 2007 wlis 18 oqtombers ZalaSi Sesvlis Semdeg dawiyoda dam is farglebSi amJamad pirveli proeqti – 500 kilovoltiani gadamcemi xazis mSeneblobis proeqti daiwyo, romelic amJamad mizanSewoniobis Sefasebis etaps gadis. energetikisa da transportis sferos samomavlo proeqtebi momzadebis sxvadasxva etapze imyofebian; garda amisa mimdinareobs muSaoba telekomunikaciebisa da garemosdacviT sferoSi erToblivi proeqtebis identificirebaze. 2008 wels EBRD da EIB-m saWiroebis erToblivi SefasebaSi miiRes monawileoba.

saerTaSoriso savaluto fondi

2006 wlidan saerTaSoriso savaluto fondi daxmarebas uwevs saqarTvelos mTavrobas ekonomikuri reformirebis programis ganxorcielebaSi siRaribis daZlevisa da ekonomikuri zrdis instrumentis (PRGF) da resursebis fondis (GRA) meSveobiT gamoyofili dafinansebiT. PRGF–is axali SeTanxmeba fondis aRmasrulebeli sabWos mier 2004 wlis 4 ivniss damtkicda da sul 98 milioni SDR (pirobiTi fuladi erTeuli) iqna gamoyofili. kreditis amowurvis vada 2007 wlis 30 seqtemberi iyo. yvela resursebi aTvisebuli iqna. 2008 wlis zafxulSi ruseTTan konfliktis Semdeg saqarTveloSi ucxouri kapitalis modineba mkveTrad Semcirda, ris gamoc xelisuflebam fonds damatebiTi sesxis gamoyofis TxovniT mimarTa (SBA). 2008 wlis 15 seqtembers fondis aRmasrulebelma sabWom 477.1 milioni SDR-is gamoyofa daamtka (748.3 milioni dolari) saqarTvelos mTavrobas makroekonomikuri politikis, mTliani saerTaSoriso rezervebis da investorTa ndobis aRdgenis mxardasaWerad. aTvisebuli iqna 287.9 milioni SDR-i. 2009 wlis 6 agvistos savaluto fondis aRmasrulebelma sabWom Sefasebis Catareba daamtka, romelic damatebiT 94.6 milioni SDR-is gamoyofis saSualebas iZleoda (148.4 milioni dolari). sabWom aseve daamtka SBA–is farglebSi 270 milioni SDR-is gamoyofa (423,5 milioni dolari) da 2011 wlis 14 ivniss SBA–is gagrZebeba. gareSe dafinansebis moZiebis perspeqtivebis gauaresebis gamo SBA–is gagrZebeba Sidasaxelmwifoebri da gareSe deficitis daZlevaze da saxelmwifo finansur daxmarebaze damokidebulebis Semcirebaze iyo orientirebuli. 2006 wlis Semdeg fondma teqniki daxmareba gamouyo saqarTvelos gadasaxadebis administrirebis, biujetis klasifikaciebis da aRicxvis, monetaruli politikis da gacvlis kursis operaciebis, sabanko zedamxedvelobisa da regulirebis da statistikis sferoebSi.

ADB saqarTveloSi

saqarTvelo ADB-s 2007 wels SeurTda. warmomadgenloba 2008 wlis 15 dekembers Camoyalibda. 2008-2009 wlebis saSualedo saoperacio strategiis farglebSi sami prioritetuli mimarTuleba ganisazRvra: (i) municipaluri infrastruqturis gaumjobeseba, (ii) sagzao transportirebis mxriv ekonomikuri aqtivobis seferxebis Semcireba (iii) energetikis sferos infrastruqturis rehabilitacia da ganviTareba.

2008 welis oqtomberSi briuselSi donorTa konferenciaze ADB–m 300 milioni aSS dolaris gamoyofis valdebuleba ikisra sami wlis ganmavlobaSi saqarTvelos ganviTarebis mxardaWeris miznebiSi. 2009 wlis bolosTvis (II weli) ADB mniSvnelovnad gadaaWarba am moculobas.

2008 wlis seqtemberSi ADB-m 40 milioni aSS dolaris moculobis koncesiuri sesxi daamtka municipaluri momsaxureobis ganviTarebis proeqtisTvis (MSDP), romelsac municipaluri ganviTarebis fondi anxorciebs da 66 qveproeqts moicavs qveynebis masStabiT. MSDP gulixmobs municipaluri momsaxureobis gaumjobesebas wyalmomargebisa da sanitaciis sistemis rehabilitacia-ganviTarebis, meoradi gzebis sistemisa da Tanmxlebi infrastruqturis rehabilitaciis gziT. 2009 wlis ivlisSi ADB-m 3 milioni dolaris moculobis koncesiuri sesxi daamtka municipaluri momsaxureobis ganviTarebis proeqtis II etapisTvis (MSDP2).

2009 wels damtkicda multitransuli dafinansebis instrumenti (MFF) 500 milioni aSS dolaris moculobit, romelic subregionaluri gzebis ganviTarebis 6 wliani programaa. MFF-is pirveli ori transi qobuleTisa da batumis SemovliTi gzebis mseneblobas daafinansebs, rac ZiriTadi Sida koridori iqneba romelic ramodenime did qalaqs, portebis da turistul centrebs daakavSirebs.

ADB-m biujetis mxardaWeris ori programa ganxorciela 2008 da 2009 wlebsi (sul 150 milioni dolari koncesiur pirobebze), 2008 wlis ruseTTan konfliqtiT da globaluri ekonomikuri krizisiT gamowveuli uaryofiti ekonomikuri da socialuri zegavlenis dasazlebad.

ADB-s erTaderTi transaqcia kerZo seqtorSi 2007 wels ganxorciela. 25 milioni dolaris moculobis sesxi saqarTvelos banks gamoeto mcire da sasualo sawarmoebisTvis gadasasesxblad. ADB-i kerZo seqtorTan operaciebis gafarToebas gegmavs 2020 wlis strategiis Sesabamisad.

evrokavSiri

bilateraluri urTierTobebi evrokomisias (EC) da saqarTvelos Soris 1992 wels Camoyalibda da miznad saqarTvelos mTavrobasa da evrogaerTianebas Soris urTierTobebis gaRrmavebas da evrogaerTianebis saqarTveloSi ganxorcielebuli programebis ganxorcielebis mxardaWeras isaxavda.

2004 wels saqarTvelo evropis mezoblobis politikis (ENP) monawile mxare gaxda, romelic gafarToebul evropasa dam is mezoblobis Soris gamyofi xazebis aRmofxvras da keTildReobis, stabilurobis da usafrTxoebis gaZlierebas isaxavda miznad.

ENP samoqmedo gegma evropisa da saqarTvelos politikuri, geografiuli, savaWro da ekonomikuri kavSirebis formalizacias warmoadgens. or partnors Soris politikur, savaWro da ekonomikur sferoSi arsebuli urTierT-damokidebulebis gaTvaliswinebit mizanSewonilad iqna miCneuli urTierTobebis Semdgomi gaRrmaveba stabilurobis, keTildReobis da usafrTxoebis xelSewyobis mizniT.

ENP samoqmedo gegmis SeTanxmebiT saqarTvelom da evrogaerTianebam ufro farTo savaWro urTierTobebis Camoyalibebisa da ekonomikuri integrirebis, aseve bilateraluri politikuri TanamSromlobis gaZlierebis valdebulebebi ikisres, rac Semdeg sferoebis moicavs: 1) sagareo politika; 2) marTlmsajuleba 3) energetika 4) transporti 5) siRaribis daZleva 6) Tavisufleba da usafrTxoeba 7) garemos dacva.

2009 wlis maisSi axali aRmosavleT partniorobis programa (EaP) SemuSavda, romelic evrogaerTianebis aRmosavleT mezoblebTan, maT Soris saqarTvelosTan TanamSromlobis gaRrmavebas isaxavda miznad. EaP bilateraluri CarCo xelSekrulebebis –asociirebis Taobaze xelSekrulebebis gaformebis gziT gegmavs amis miRwevas, rac aseve gulixmobs yovlismomcveli savaWro xelSekrulebebis gaformebas im qveynebTan, romlebic dainteresebuli arian aseTi xelSekrulebebis gaformebaSi. asociirebis Taobaze xelSekrulebebi partnori qveynebis evrogaerTianebasTan politikur kavSirebs gaamyareben rac xels Seuwyobs am qveynebis etapobriv integrirebas evrogaerTianebis ekonomikaSi iseTi iniciativebis meSveobit, rogoricaa evrogaerTianebis kanonebTan da standartebTan harmonizacia. aRmosavleT partnioroba aseve

evrogaerTianebaSi gamgzavrebis procedurebis gamartivebas da iseT sferoebSi TanamSromlobas gulixmobs, rogoricaa demokratia, efeqturi marTva, energetikis usafrTxoeba, ekonomikuri reformebi da garemos dacva.

aRmosavleT partniorobaSi saqarTvelos CarTvis gziT qveyanas evropis mezoblobisa da partniorobis instrumentiT sargeblobis saSualeba mieca (ENPI). ENPI-s mizania transsasazRvro TanamSromlobis harmoniuli ganviTarebis xelSewyoba.

es arsebiT pozitiur zegavlenas iqoniebs Semdeg seqtorebze:

transporti: TRACECA-evropa-kavkasiis-aziis satransporto koridori, anu “axali abreSumis gza”, romlis mTavari mizania ekonomikuri da savaWro urTierTobebis gamyareba da transportis komunikaciebis ganviTareba koridoris gaswvri.

energetika: mocemul seqtorSi regionaluri sinergia aris miRweuli energetikis sferos bazrebis, navTobisa da gaxis tranzitis, eletroenergiis efeqturobis, eletroenergiis dazogvis, ganaxlebad energiis da investiciebis seqtorSi mozidvis TvalsazrisiT.

garemos dacva: mocemul seqtorSi TanamSromloba evrogaerTianebis wylis iniciativis ganxorcielebas da tyebis mdgrad marTvas, regionalur TanamSromlobas gulixmobs regionis zRvebTan dakavSirebiT; aseve dagegmilia multilateraluri xelSekrulebebis moTxovnebTan Sesabamisobis uzurnvelyofa.

garda amisa evrogaerTianeba mniSvnelovan teqnukur daxmarebas awvdis saqarTvelos sxvadasxva sferoebSi, maT Soris erovnuli sakanonmdeblo CarCos miaxloeba evrogaerTianebis savaWro da sainvesticio kanonmdeblobasa da standartebTan.

aseve, saqarTvelo evrokomisiisgan makrosafinanso daxmarebas iRebs MFA grantis saxiT romelic qveynis sagareo valis mdgrad momsaxureobaSi mxardaWeras uwevs qveyanas. 2006 wels saxelmwifo biujets ori granti gadaeca 22 milioni evros moculobiT, rac saqarTveloSi warmatebuli struqturuli reformebis da saxelmwifo saxsrebis menejmentis gaumjobesebis fonze moxda. 2006 wlis ianvarSo evrosabWom saqarTvelos makrofinansuri daxmarebis axali paketi gamouyo grantis formiT, romlis moculoba 33.5 milion evros Seadgenda. mesame (sabolo) granti 11.5 milioni evros moculobiT axlo momavalSi iqneba gamoyofili saqarTveloSi saxelmwifo saxsrebis marTvis reformebis warmatebiT ganxorcielebis fonze.

2007 wlis bolosTvis saqarTvelos evrokavSirisadmi davalianeba 57.5 milions Seadgenda. evrokomisiam saqarTvelos sakiTxebze donorTa konferenciaze (2008 wlis 22 oqtomberi, briuseli) 500 milioni evros gamoyofis valdebuleba ikisra post-konfliqturi daxmarebis paketis saxiT. daxmarebis paketi 2008-2010 wlebs moicavs da misi mizania daxmarebis gaweva iZulebiT gadaadgilebuli pirebis gansaxlebaSi, ekonomikis aRorZinebaSi, makrofinansuri stabilizaciis miRwevaSi da saqarTvelos infrastruqturis rehabilitaciaSi